

מתווכחים

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
 גיליון שבועי בעניני חתונה ונישואין תורת התפילה
 מ"ד שנת ה'תשפ"ה

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
 גיליון שבועי בחשבת מור הורא וחיובי התורה וצ"ל

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
 גיליון שבועי בחשבת מור הורא וחיובי התורה וצ"ל

גליון רמ"א
 פרשת נשא
 תשפ"ה

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות
 נפלאות על פרשת השבוע

פרקי אבות באר החיים

דברי אמונה והשקפה נפלאים שנאמרו ע"י הגה"ח רבי אלימלך בירדמן שליט"א על ענייני מסכת אבות - שופכים אור חדש על פרקי מסכת אבות, בהבאת אור האמונה והביטחון ובהתעוררות לעבודת ה'.

בדרכו הייחודית המרוממת, מצליח הרה"צ המשפיע להפוך כל משנה ליסוד חיים, לכלי מעשי בעבודת הלב. בין הדברים משולבים גם פירושים חסידיים, חידושים מתוקים וסיפורים מעוררי השראה. הכל בשפה בהירה, כדרכו להגיע ללבבות השומעים.

חילתא חדתא אבות בכרך אחד

מאמרי קודש ודברי חיזוק בעניני עבודת ה' והליכות חיים מסודרים על מסכת אבות, שנאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א ונכתבו ונערכו בשפה שווה לכל נפש.

עבודה זרה הוריות מנוקד

מהדורת ש"ס 'עוז והדר' מוגהת ומזוקקת בעימוד נאה ומשובח, הגמרא ופירושי רש"י ותוספות מנוקדים בניקוד מלא ע"י מנקדים ידועים בעלי שם. עמוד הגמרא מודפס על נייר לבן משובח כאשר לשון הגמרא עצמה מודפסת על גבי צבע קרם ופירושי רש"י ותוס' בצבע לבן, למען הקל על הלומד. מעלה נוספת במהדורה זו היא תוספת משנה יומית בצידי העמוד.

להזמנת ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

- חשיפה:** תשובתו של הרה"ק מדז"קוב צוקול' לשאלה מדוע אינו רוצה להנהיג עדה | עמ' י"ב
- האור החיים הק':** פרנסה משפע קודש | עמ' ב'
- אקטואליה:** המתפלל תפילת לחש צריך להפסיק כדי להאזין לברכת כהנים? | עמ' י'

רבי עקיבא כהן היה עשיר גדול מאד, ועקב עושרו הרב לא יכלו הגויים דברו לשלום מרוב קנאתם בממונו, וכיון שפחד משנתת הגויים כי רבה עליו, נמלט לפראג עם כל משפחתו, ושם היה לאחד מגדולי עשירי העיר פראג. זכה רבי עקיבא וה' בירכו בכל מכל כל, והיו לו י"ב בנים וי"ג בנות, וי"ב בנות חיתן עם חתנים כהנים, ובת אחת חיתן עם חתן לוי שהיה זקינו של השל"ה הקדוש זי"ע, ויחידיו מנתה המשפחה הרוומה כ"ה כהנים, שהרי י"ב בניו היו גם הם כהנים.

והפטיר פעם בדרך מליצה, שהוא זכה לקיים מקרא שכתוב (נשא ו. כג) כ"ה תברכו את בני ישראל, וזכה לתורה וגדולה במקום אחד. הרבה משפחות מפוארות בתפוצות ישראל מתייחסות עד היום למשפחת רבי עקיבא כהן. רבי עקיבא רוב עושרו נידב שלש פרוכות לשלשה בתי כנסיות מפורסמים בפראג, א' בית הכנסת אלטנ"י. ב' רבי פנחס שוהל. ג' בית הכנסת הישן, והתנה עם הגבאים לתלותם בשלשה רגלים בלילה [לא ידעתי טעם הדבר שדוקא בלילה ביקש לתלותם בביהמ"ד וכנראה הכונה שיתלו את הפרוכות כבר בליל יו"ט ולא רק ביום], והסיבה שציוה לתלותם בג' רגלים דוקא, בגלל שלשה מקרים שאירעו לו וניצל מהם בשלש רגלים.

כמו"כ נידב נברשת גדולה שתלתה בבית הכנסת בפראג, והיו בה נרות רבים כמנין בני משפחתו המורחבת, והחיות יאיר היה גם הוא מצאצאיו הרבים של רבי עקיבא כהן.

שיחות מלוח מלכה (מוצשב"ק מברכין סיון שנת תשנ"א)

מדקדקים רק על עצמם ולא על העניים

יָאָר ה' פָּנִינֵי אֱלִיָּהּ וַיַּחַדְּךָ, יִשְׂאָ ה' פָּנֵינוּ אֱלִיָּהּ (כה-כו).

בגמ' ברכות (דף כ: ב) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתיב בתורתך אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד והלא אתה נושא פנים לישראל דכתוב ישא ה' פניו אליך, א"ל וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורתך ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך והם מדקדקים "על עצמם" עד כזית ועד כביצה.

ביאר הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, דלכאורה ב' התיבות "על עצמם" מיותרות, דהול"ל והם מדקדקים עד כזית וכי, וביאר דאיכא למימר, דמשום הכי החשיבו עלייהו כזית לברך עליו כדי שיהא חשוב ויפטרו בזה

איך שכנע הרה"ק מסטריקוב את מרן מבריסק לקחת תרופה (שאין בה חשש חמץ) בפסח

יְכִי יְמוֹת מַת עֲלֵינוּ בְּפֶתַע פְּתָאִם וְטָמְא רֵאשׁ נְזָרוּ וגו' (ו. ט).

פעם הופיע האדמו"ר רבי אברהם מסטריקוב זצ"ל במעונו של מרן (מבריסק) זצ"ל באחד מימי חול המועד של פסח, בני הבית שמחו לקראתו מאד, והביעו תקווה כי יוכל הוא בפקחותו להוציאם מן המיצר, שכן למרות כל תחנוניהם, מסרב האבא ליטול תרופה כלשהי הנצרכת לו ביותר, ושמא יצליח הוא לשכנעו להזדקק לה.

משמע רבי אברהם מפייהם כי לאחר חקירה ודרישה נודע להם בודאות כי אין בתרופה זו משום חשש חמץ, כנס לחדרו של מרן זצ"ל וביקש לומר באזניו "ווארט" מפי אחד מגדולי החסידות מרן זצ"ל נענה לו, ואז פתח רבי אברהם ואמר:

בפרשת נזיר מוצאים אנו שהתורה מפרטת את דינו של הנזיר שנטמא ואת סדר הקרבנות והטהרה שעליו לעשות בכדי להטהר, נשאלת השאלה, מדוע קרה דבר כזה לנזיר הבא לקדש עצמו במותר לו, כאשר מקובלנו מפי חז"ל ש"הבא ליטהר מסייעין אותו", והנה הוא שעשה לכבוד שמים אינו זוכה לסייעתא דשמיא.

התשובה היא, המשיך רבי אברהם להשמיע מדברי אחד מגדולי החסידות, שמשמים באים ללמד את אותו אדם שרוצה להיות 'פרומער' שהדבר לא יעלה בידו, אתה תטמא במת ולא נאפשר לך את ה'פרומקייט'...

מרן זצ"ל נהנה למשמע הדברים, הבין את הרמז המחוכם, וסבר וקיבל ליטול את התרופה...

הרב מבריסק (ח"ב עמ' 223)

זכה שיהיה במשפחתו 25 כהנים כמנין כ"ה תברכו

כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' (ו. כג).

סיפר הגה"צ רבי נתן גשטטנר זצ"ל: הגה"ק רבי יצחק הכהן כ"ץ זי"ע, חיבר הגהות על הספר הקדמון "פענח רזא" על התורה שחיברו אחד מהראשונים, ורבי יצחק היה חתנו של הגה"ק המפורסם מהר"ל מפראג זי"ע, ונכדו של הגה"ק רבי עקיבא כהן נשיא זי"ע מאויבן ישן.

פניני אביר יעקב עמ' ה'

ווארט מהאור החיים הק'

פרנסה משפע קודש

יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ (ה. כד).

בעת שכיחן הגה"ק בעל האבני נזר זצ"ל כרב בעיר סוכטשוב, היו שם מוסדות חינוך חרדיים, ולעומתם היו גם בתי ספר שהחינוך לא התנהל כרוחם של יראי ה', ולכן החרדים לדבר ה' שלחו את בניהם למוסדות חרדיים, פעם שמע ה'אבני נזר' שישנו אדם אחד ששלח את בנו לבית הספר שלהם, ומאוד חרה לו הדבר, ויצו לקרוא לאבי הבן שיתייצב לפניו, נכנס האב ושאל אותו האבני"ז מדוע עשה את הדבר הזה ולא שלח את בנו למוסדות החרדיים? השיב לו הלה, שמכיון שמעולם לא למד אומנות - לכן אינו יודע לעבוד ואין לו פרנסה, אולם רצונו שבנו יוכל להתפרנס ככבוד, על כן שלחו ללמוד אצלם שילמד אומנות למען יוכל לחיות חיים ברווח. נענה האבני"ז ואמר "ואם אבטיחך פרנסה תוציא את בנך משם?", השיב לו הלה בחיוב, ואכן משיצא מבית האבני"ז פגש באחד שהציע לו שותפות בקניית איזה יער, ומשם נתעשר עושר גדול.

כששמעה הרבנית מסוכטשוב שבעלה הבטיח פרנסה, נכנסה אליו וטענתה בפיה: הרי אחד מקרובינו בא הנה כבר כמה וכמה פעמים לבקש ברכה על שאין לו פרנסה ועדיין לא נושע, ואילו להלה ששלח את בנו לבית הספר שלהם השפעת מיד שפע ברכה ועשירות, אטו הוא ראוי יותר להיושע ממנו, וכי בשביל לשלח את בנו לבתי ספר שלהם כדאי הוא שיתעשר, וכי מצינו חוטא נשכר, אתמהו? השיב לה האבני"ז ואמר: "מהמקום שלקחתי פרנסה בשביל אותו יהודי איני רוצה לקחת בשביל שאר בשרינו..."

כלומר, כיון שאותו קרוב בן עלייה היה, לכן רצה האבני"ז להשפיע עליו פרנסה ממקום גבוה, ואילו אותו יהודי יכול היה לקבל פרנסה ממקום נמוך (מפי הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל).

החסר איך כסף משפיע על האדם לרעה

בהקדמת סיפור זה נוכל לבאר דברי רבינו, בהא דהקשו עליו האחרונים כדלהלן:

רבינו האוה"ח הק' פירש בפסוק **יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ** - שנתכוון הכתוב להודיענו בזה, שאע"פ שנתברך בברכה רבה, מ"מ לא יסובב מזה רעה, שלא נבוא להתפקר מריבוי הברכה מכח 'וישמך ישרון ויבעט' על דרך 'פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת את ה' וגו'. וזהו **יְבָרְכֶךָ ה'** בשפע ברכה, **וישמרך'** שלא יסובב מהברכה חטא ועוון.

והקשו בזה האחרונים והרי דבר זה תלוי בבחירה ואמרו ז"ל (ברכות ג.) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ואיך שייך בזה הבטחה.

עפ"י האמור י"ל, שקלקול היוצא ע"י 'וישמך ישרון ויבעט', אינו בא אלא מכסף שבה ממקום נמוך וק"ו בן בנו של ק"ו כסף שבה בגניבה וגזילה, וכמו שהתבאר הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זצ"ל על מה שתמוה, שאנחנו רואים לפעמים ילדים שבקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלימוד תורתם, ומתפללים ככוונה, ואח"כ כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במידות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכדו', ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם - הוא הבל שאין בו חטא (שבת קט"ו) - מהראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומץ בנפשותם כי מצוה גוררת מצוה, ואמר: הסיבה לכך הוא שאבותם האכילום ממון גזל, שסיגלו ע"י משא ומתן שאינו באמונה ונתפסמו באיסורם ועי"ז נולדים להם תאוות ומדות גרועות עכ"ד (מובא באגרא דפרקא אות קכו יעו"ש).

כמו"כ באדם עצמו כשכספו אינו "כשר געלט" אין זה מוסיף לו יראת שמים בלשון המעטה, ואדרבה יולידו בו תאוות רעות וגאות, וגורם לו לקיים מה שנאמר **וישמך ישרון ויבעט**.

וזהו שבאה התורה הק' להבטיחנו שכסף זה יהיה ממקור הקודש משפע בריכה עליונה, ולא רק שלא ישפיע עליו רעה אלא אדרבה כסף זה ישפיע עליו שפע קודש ובמילא לא יגיע לידי חטא. יתן ה' שנוכה לשפע ברכה והצלחה משפע בריכה עליונה, אכ"ר.

ידי חובת מה שכתוב לגבי מתנות העניים "ואכלו בשערך ושבעו", וכיון שזה חשיב שביעה, א"כ יצאו בזה ידי חובה גם כמה שנותנים לעניים, וא"כ אינם ראוים לנשיאות פנים עבור זה, לכן אמר "על עצמם" דר"ל רק על עצמם מדקדקים לענין ברכת המזון ומחמירים עד קזית, אבל לאחרים נותנים כדי שביעה ממש כדאיאתא במס' פאה (פ"ח, מ"ז) עכ"ד ודפח"ח.

שער בת רבים-בפרשתנו

גם אנכי מהפושעים - אנא השפע לי פרנסה

וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְגו' (ה, ז).

שח הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זצ"ל בדרך הלצה: במה שסידרו הווידיי אנא ה' חטאתי בברכת שמע קולנו. מוטב היה מקומו אצל ברכת "סלח לנו".

ואמר על דרך דאנו רואים בזמן הזה אשר שבת משוש ליראי ה' והוגי תורתו, וכל השפע ניתן רחמנא ליצלן לעוברי עבירה, לכן סדרו את הווידיי קודם שמתפלל על פרנסה "אתה הוא פותח יד ומשביע לכל הפושעים בך". 'אנא ה' חטאתי וכמוהם גם אנכי, ולכן "אתה ה' הזן ומפרנס העריכנו לחם חוקי" ודפח"ח.

עטרת תפארת (נדפס שנת תרע"א)

חבל לתת לסוסים את זכות המצוה...

וְלִבְנֵי קָהָת לֹא יִתֵּן כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּפִתְיָ שְׂאֵו (ז, ט)

לבני קהת לא ניתנו עגלות לשאת את משאם, כי הם נשאו את כלי הקודש, ואותם נושאים בכתף. כדאי וראוי להזיע ולהתאמץ לכבוד הקב"ה. חבל לתת את הזכות הזו לבהמות...

פסוק זה מזכיר סיפור מרגש, סיפור מפעים אודות אהבת וחבת התורה של גדולי ישראל:

רבי מאיר מרגליות זצ"ל היה רבה של אוסטרהא. בערב פסח יצא לשאוב 'מים שלנו' לאפיית מצות. הלך אל הבאר וכדו על שכמו.

בחזרתו, כאשר הוא צועד כשכד כבד מלא מים על שכמו, מזיע כולו, פגשו אחד מעשירי העיר כשהוא נוסע בכרכרה הדורה. עצר העשיר את המרכבה בחרדה, ירד אל רבי מאיר ואמר: "אנא, יעלה כבודו אל הכרכרה. ישאו הסוסים את המשא הכבד".

אמר לו רבי מאיר: "וכי אמסור מצוה חשובה כל כך לסוסים?! בכתף ישאו!"

(הגאון רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א - נאה דורש)

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		ניו יורק		לונדון	
מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת
19:07	20:25	19:22	20:28	20:06	21:15	21:34	20:58	22:27	22:37

מחברים
מחילים את הימים!
הגוש היומי מבית עוז והדר - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com | להצטרפות: 02-803-9999

מחברים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפוי
"ספרי אור החיים"
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 8 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הורן 9 | חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמ"ם 10 • נתניה: הס 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

קו 'מחברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ניצוב ותימור: שוקי קער

נשא את ראש:

כיצד התחייבות כתובה של מתפללים לשתוק בעת התפילה, הוציאה אדם מבין ציפורני המוות והביאה לשינוי דרמטי בבית הכנסת...

ברצוני לספר מה ש'בדידי' הוי עובדא' אשר התחיל לפני כמה שנים והסתיים לאחרונה. ובכן, לעיתים מסויימים הנני מזדמן להשתתף בתפילה בבית כנסת מסויים בעיר מגורי אשר לדאבון לב ונפש [אז] ה' צריך תיקון גדול מאוד בזהירות בדיבורים בשעת התפילה ר"ל. אותו בהכ"נ נבנה ונוהל ע"י אדם צעיר בריא חסון ועשיר גדול אשר למרבה הצער ה' בין הטעונוים תיקון בעניין הנ"ל. בא' הימים שבאתי לשם נודע לי שאותו אדם לקה באופן פתאומי בדום לב ר"ל (וה' זה ימים ספורים לאחר שראיתיו בפעם קודמת כשהוא בבריאותו השלימה והאיתנה), האיש שכב ללא הכרה קרוב לג' שבועות, עד אשר סיפר לי ידיד המשפחה, שבבית החולים בו שהה, פנו אל המשפחה בבקשה לתרום את איבריו לחולים אחרים, מאחר שבין כה מעטים למאוד סיכויו לצאת חי.

זמן קצר לאחר כל זאת, נודמנתי לבית הג"ר שר' דבליצקי זצ"ל, והנה הגיע יהודי אשר הוא מבאי בית הכנסת שם, ושאלתו בפיו, מה ניתן לעשות כדי להציל את אותו האיש להחזירו לארץ החיים?

ואמר להם הג"ר שר' זצ"ל: שכל באי בית הכנסת יקבלו על עצמם שלא לדבר בתוך בית הכנסת דברים בטלים מתחילת התפילה ועד סופה, ויחתמו על כך בדף, ויתלוהו בבית הכנסת למען יזכרו וישמרו, וע"י כך מובטח שיהודי זה יצא מאפילה לאור גדול. ואכן כך הוי, לאחר כמה ימים שוב נודמנתי לאותו בית כנסת והנה רואה אני דף תלוי על דלת בית הכנסת, בנוסח מלא עפ"ד הג"ר שר' זצ"ל וחתומים עליו כל באי בית הכנסת.

וכשפגשתי שם ת"ח המורביץ תורה באותו בית כנסת ושאלתיו מה שלום אותו יהודי, אמר לי: מה, לא שמעת, הוא התעורר לחיים ובהכרה מלאה והולך ומבריא, כשהוא מוסיף לי: מה חשבת, הדף הזה (כשהוא מצביע על הדף הקבלות הנ"ל) חולל פלאות.

והוסיף אספר, שמאותו זמן ואילך נעשה שינוי דרמטי בכל ה'הולך ילך' של בית כנסת זה, וזהירות מדיבורים בשעת התפילה וקריאת התורה נעשה 'אורח קבע' של ממש אצל באי בית הכנסת עד יום זה, בחסדי ד' ית'.

אך דא עקא, יהודי אחד - אחד בלבד, מכל באי בית כנסת זה לצערנו לא עמד בהתחייבות חתימתו, ונכשל רבות בהמשך הדיבורים בשעת התפילה וקריאת התורה, עד כי למרבה הצער ה' הדבר אצלו 'הפקר' מוחלט בגדר של 'לא פסיק פומי' מגריסא ר"ל - כמה שמיחו בו ודיברו עמו - לא הועיל. כך המשיך הדבר זמן רב (ומכה מעמדו המיוחד ה' קושי רב להוכיחו איכמ"ל).

אכן לאחר כל זאת, לפתע פתאום אותו יהודי נעלם לחלוטין והפסיק כליל לבוא לבית הכנסת, לא ראיתיו כלל וכלל זמן רב למאוד. חשבתי כנראה עבר להתפלל בבית כנסת אחר. אמנם כנראה לא כך ה'.

לאחר כמה חדשים בשבת פרשת חיי שרה התשפ"ד נודמנתי לשם לתפילת שחרית, והנה אני רואה יהודי עם פנים עצובות - כל השמחה ממנו והלאה, כשבזולים חיזונים מחוברים סביב לרגליו ד' ישמרנו והולך עם מקל [להערכתו יהודי בשנות החמישים או לכל היותר תחילת שנות השישים לחייו] וא' מבני ביתו באים ללוותו, הדבר ה' ברור, יהודי זה סובל!, - סובל מאוד, ד' יצילנו.

ובתואר פניו יש דמיון ליהודי שהכרתי מלפני זמן רב, אך לאחר התבוננות שוב ושוב ניכר היה שוני יחזוני רב מהיהודי שהכרתי פעם (ההוא רחב גוף וכו' והנוכחי דק בשר, וכן בפנים ה' שינוי וכו'). מה גם ששמתי לב שיהודי זה במשך כל זמן התפילה וקריאת התורה לא הוציא מילה מפיו, - הייתי איתו לפחות שעתים ומילה אחת של חול לא שמעתי ממנו כל התפילה כולה.

וההוא שהכרתי כאמור ה' נכשל רבות בזה, והגעתי למסקנא שכנראה הוא 'אח' של היהודי שהכרתי או באקראי יש דמיון ביניהם. אמנם לאחר ששמעתי אותו עונה 'אמן' בקול רם על ברכת א' העולים לתורה, והיתי מיידיית ללא ספק שאכן מדובר באותו יהודי שהכרתי בעבר ומשהו בריאותי חמור עבר עליו ר"ל.

באחת ההזדמנויות כשפגשתי 'מכר' המתפלל שם דרך קבע שאלתיו אודותיו, אמר לי: לפני כשלוש חדשים קיבל אירוע מוחי ר"ל ואחד הדברים שנפגעו ה' כושר ה'דיבור' שלו, אך הוסיף שלאחרונה בס"ד חל שיפור בזה.

איננו יודעים חשבונות שמים כלל וכלל, אך ה' נראה היטב שיהודי אומלל זה הבין שיש קשר בין סבלו הגופני לבין דיבוריו בשעת התפילה וקריאת התורה, וחזר בתשובה שלימה, ולכשפסק לחלוטין מדיבורי איסור אלו - מעט מעט חזר לו 'כושר' דיבורו. ד' הטוב יכפר בעדו, וישלח לו רפואה מלאה שלימה ומהירה בתוך שאר חולי ישראל.

(מפי א.ש. במכתב למערכת גליון בתי מקדש מעט - פר' בהר פ"ד)

אתחיל

אה, איזו השגחה פרטית...

ספרא אמר ספרא יודע

חדש ומחזק!

השגחה פרטית

יהודים שניצלו רגעים של ניסיון לתפילה

וזכו לישועה,

שידוכים שהתגלגלו,

דירות שנמצאו,

חידושי תורה שהתגלו

ונשמות שזכו להגיע לתיקונן

◆

הסיפורים המדהימים

שהתפרסמו בעלון 'השגחה פרטית'

כתובים ביד אמן, בנגיעה של רגש עמוק

ובהשתוקקות להתקרב אל בורא עולמים

משולבים במאמרי חינוך

שיסייעו לקבוע את האמונה והבטחון בתוכנו

ספרי **אור החיים**

מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

ניתן להשיג בכל תנויות הספרים המוכרות ובאתר www.aur.org.il ספרי אור החיים

הַשְּׁלַךְ עַל הַיְהוֹבָה:

דבק בביטחוננו בה, חתם על שידוך עם התחייבות לדירה, וזכה לראות כסף שנזקק לו מגיע אליו ביום הנצרך ממקור בלתי צפוי, כנגד כל הסיכויים.

לְבָרַךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

סיפור מופלא על יהודי שחיפש ישועה כלכלית, ובעקבות מפגש עם כהן זקן מצא את הייעוד האמיתי שלו בתורה ובקשר עם הקב"ה.

יְבָרְכֶהָ ה' וַיִּשְׁמְרֶהָ (ו, כד).

ברכת כהנים כוללת את כל הברכות כולן.

במדרש (במדבר רבה יא, ה) מובא: "יברכך ה' - בעושר, וישמרך - מן הליסטים. דבר אחר: 'יברכך ה' בממון'."

ובתרגום יונתן בן עוזיאל: "יברכינך ה' בכל עסקך..."

סיפור מאד מעניין סיפר רבי דוד ברוורמן שליט"א:

יהודי אחד, חילוני גמור, בא פעם לרב ואמר לו: "כבוד הרב, יש לי קשיים גדולים בפרנסה, אני ממש דחוק ולחוץ ולא יודע מה לעשות."

אמר לו הרב: "יש מצוה אחת שקוראים לה ברכת כהנים. הכהנים שנמצאים בבית הכנסת מברכים את כל המתפללים, ובזכות הברכה הזאת זוכים המתפללים לשפע של פרנסה. כדאי לך לבוא לבית הכנסת, תתפלל ותתכוון לקבל את הברכה."

אמר האיש: "קשה לי מדי להתפלל, קשה לי גם להניח תפילין. אני לא יכול להיות הרבה זמן בבית הכנסת. תגיד לי באיזו שעה ברכת כהנים, ואני אכנס לבית הכנסת בזמן לקבל את הברכה."

הוא לא היה מוכן לעשות אפילו מאמץ קטן. לא מוכן לתת כלום משלו לקב"ה, רק רוצה לקבל שפע של ברכה...

הוא עמד וחיכה מחוץ לבית הכנסת, ורק כשעמדה להתחיל ברכת כהנים הוא נכנס והתיישב. הוא הסתכל סביבו, והבחין בכהן זקן שעשה את דרכו באיטיות, מודה, נשען מפעם לפעם על מקלו, בקושי מצליח לעלות במדרגות הספורות.

אחרי שהסתיימה ברכת כהנים אמר האיש לכהן הזקן: "לא הגיע הזמן שתוותר ותפרוש? יש פה צעירים שיכולים לברך ברכת כהנים. אתה כבר עשית את שלך, למה אתה מתאמץ כל כך?"

אמר לו הכהן הזקן: "אני אספר לך למה אני מתאמץ. ה' ציווה על הכהנים 'לברך את עמו ישראל באהבה'. ברכת כהנים צריכה להיות תמיד מתוך אהבה. כתוב ב'משנה ברורה', שאם כהן שונא את הציבור ונושא את כפיו, סכנה גדולה היא לו.

"לי אישית היתה קצת בעיה עם העניין הזה של 'באהבה'. ולמה? כי שני אנשים שמתפללים פה, בבית הכנסת הזה, סיבכו אותי - לא ממש בתום לב - בעסקה לא טובה, ובגללם פשטתי את הרגל. סבל מאד קשה עבר ועובר עלי בגללם.

"עכשיו, אתה מבין מה קורה? מצד אחד, חייבים לברך ברכת כהנים באהבה, מכל הלב. מצד שני, שני הברנשים האלה גרמו לי לפשוט רגל, ומובן שהייתי דחוק מאד מלאהוב אותם. מה יכולתי לעשות?"

"נו", שאל האיש בסקרנות, "מה באמת עשית?"

אמר הכהן הישיש: "בכל יום ויום אני מחפש לימוד זכות חדש עליהם, כדי שלא יהיה בלב שלי שום כעס, ואז אני מברך אותם באהבה. ובגלל זה, בכל יום אני נעשה אדם יותר טוב. אתה חושב שאני אוותר על הזכות הזאת, ללמוד זכות על שני האנשים שגרמו לי רעה? לא, אני לא מוכן לוותר על הזכות לעבוד עוד יום על המידות!"

"ככה אתה מברך את מי שעשה לך צרות?" אמר האיש בהתפעלות גדולה, "איך בן אדם יכול להגיע למעלה כזאת? אני חייב להבין את ההתנהלות הזאת יותר מקרוב."

אותו יהודי התחיל לבוא לבית הכנסת לא רק לברכת כהנים. הוא נשאר לתפילות, ולאחר מכן גם ללימוד הדף היומי, ולאחר זמן מה חזר בתשובה שלמה. קשה לאדם לעבוד על מידותיו ולסלוח למי שעשה לו עוול גדול. ובכל זאת, הכהן הישיש הצליח להוציא את הכעס והטינה מלבו, בירך ברכת כהנים באהבה, וזכה להחזיר יהודי בתשובה שלמה מאהבה.

בזכותו, היהודי שנכנס לבית הכנסת רק כדי לצאת מהקשיים הכלכליים, זכה שהאיר לו ה' את פניו, וקיבל את כל הברכות כולן.

(הגאון רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך)

'שיהיה לנו במזל טוב!' סיכם רבי דוד את השיחה הקצרה עם נוות ביתו, שהצטרפה לדעתו והשתכנעה בצדקתו. הבת שבביתם אכן הגיעה לפרק הנישואין, וההצעה המוצעת - תואמת ונפלאה. בלב האישה קינן החשש מפני ההתחייבות הכספית הנלווית - שהרי הם נדרשו להעניק לזוג הצעיר דירה בתל אביב, אולם בעלה, הרה"צ רבי דוד שלזינגר זצ"ל, הרגיע והשיב בביטחון מלא: 'השליך על ה' יהבך. אנו עושים את השידוך כי נראה שכך רצון ה', והוא ימצא את הדרך לממן'...

באותו לילה נשברה הצלחת, והשמחה היתה גדולה. באותה עת, כמה שנים לאחר השואה, הקמת בית בישראל היתה מאורע מרגש ומשמח במיוחד. בכל בית נתלו תקוות להמשך עתיד העם היהודי שכמעט והוכחד. נשארה רק בעיה אחת: על רבי דוד - שהתפרנס בדחוק כמו רוב העולים ארצה - למצוא סכום גדול, ענק, כדי לממן את רכישת הדירה, אבל רבי דוד היה רגוע ובטוח בה'. היטב ידע כי הכח הזה הוא שעמד לו לשרוד בשנות הזעם הקשות, וכך זה יעמוד לו גם עתה...

יום לפני התאריך שבו התבקש להפקיד את הכסף, הוא צעד ברחוב כבדרך שגרה, ומול עיניו הגיע יהודי שנראה מוכר, אם כי הזדקן ואותות שיבה נזרקו בו. 'שלום עליך' - הם הביטו אחד בשני, ואז גילו כי הם אכן מכירים מאותן שנים, לפני פרוץ השואה. שניהם התגוררו בווינה. רבי דוד נחשב לבעל מפעל גדול ומצליח ועשיר מופלג, ואילו היהודי שעמו נפגש - היה עני מרוד. הם לא ראו זה את זה מאז עלות הכורת על אוסטריה, והנה הם נפגשים שוב!

'לא האמנתי שאתה חי!' - אמרו אחד לשני בהתרגשות, וסיפרו איש איש על דרך הצלתו. רבי דוד ברח דרך שווייץ, ואילו היהודי שאותו פגש - ניצל בדרך אחרת. הם שוחחו באריכות ובנעימות על נס הצלתם, ואז פנה אליו האיש ואמר: 'הידעת, ר' דוד, אני מחפש אחרריך! הלא זכור תזכור כי כשהיינו גרים בווינה - אתה היית עשיר ואני הייתי עני. לוויני ממך סכום גדול, ונתת לי בשמחה. אחר כך התקדרו השמים ולא פרעתי לך... אבל היום התעשרתי, ואני רוצה לפרוע לך את הסכום כולו!'

האיש הוציא מחליפתו פנקס שיקים, ורשם סכום עצום - לפי התאמת השער למטבע האוסטרי דאז. רבי דוד התרגש מהסכום, ונפעם לא פחות מיד ה' הנראית לעין: בו ביום הוא היה זקוק בדיוק לסכום הזה, למימון ההתחייבות לרכישת הדירה, והנה הכסף כאן - מעשה ניסים של ממש! הוא שב הביתה נסער, וחלק עם רעייתו את הנס הפלאי. הם נזכרו כי אותו יהודי עני הגיע ללוות את הכסף ביום שבו גם שני סוחרים עשירים ביקשו הלוואה, אולם רבי דוד העדיף להלוות לעני הזה כי ידע שאיש לא ילווה לו, ואילו הסוחרים עשירים למצוא בנק שילווה להם. והנה כי כן, מעשה החסד הזה, בצירוף הביטחון המלא שלו בבוראו כשהתחייב על הסכום הנדרש לדירת בתו - הביא לו את הכסף כולו, ביום שבו נזקק לכך!

סיפור נפלא זה, אשר סיפר דודי מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א על סבו הרה"צ רבי דוד שלזינגר זצ"ל, מעורר מחשבה: אמנם ברור שאין זו דרך התורה שאדם יתחייב על מה שאין לו, הרי כל אחד חייב לכלכל צעדיו בחכמה, אולם כשהיה זה צורך השעה, והדבר נדרש - אין לתת לדאגה ולחשש לנהל את העניינים. יש לדעת כי בורא עולם מנהל את העניינים, ולהישאר רגועים ובוטוחים!

כך, ורק כך, יהודי יכול לחיות בשלווה וברוגע, מתוך אמונה וביטחון, מתוך ידיעה שבורא עולם מסייע בעדו. כי ככל שהאמונה חזקה והביטחון עוצמתי - כך בורא עולם באמת מסייע, מוביל, מודריך ופותר את הבעיות. אחים יקרים - יש לנו אבא חזק, הבה נישען עליו, נבטח בו, ונזכה לראות כי ביטחוננו בה' מחולל ניסים ונפלאות!

(פניני פרשת השבוע)

עצות וסגולות:

תלמוד תורה (ב')

ברכות התורה קודם הלימוד

והנה גם כן החתימה ד'הערב' חותמים 'ברוך אתה ה' המלמד' גם זה לשון הנה, מורה באצבע דבכל יום ויום נתן בלב בני ישראל ללמוד מחדש. נמצא דברכות התורה שאנו מברכים בכל בקר ובקר הם סיעתא דשמיא להולכים בתמים לחדש בכל יום חודשים אמתיים בתורה. (אלף בינה שם)

יכין בברכות התורה על ההתחדשות שבאותו היום

וצריך האדם לשמור בכל יום ברכות התורה שיכון כונה זו במחשבתו. כשמברך 'המלמד תורה', כוון שהקדוש ברוך הוא יתן לו באותו יום ללמוד חדש, וכן נמי כשמברך 'נתן התורה' כוון שהקדוש ברוך הוא יתן לו באותו יום תורה חדשה, וכן יכון בכל יום ויום. (אלף בינה שם)

יתפלל שיזכה לחידושי תורה אמיתיים

כיון שהזכיר 'עדתיך אתבונן', שמחדש בתורה דבר מתוך דבר, סים בשבח תורתנו הקדושה שהיא אין לה קץ, כיון ששאל שיהיה לנו ללמוד תורה לשמה, הוסיף לשאל שהחודשים שיהיה מחדש בתורה יהיו אמתיים ובנויים על קו האמת, ולא יהיו בנויים על קו תהו. דכתב הרשב"י עליו השלום בזהר הקדוש (ח"א ה: ה) על פסוק (ישעיה נא טו) 'אשם דברי כפיד ובצל ידי כסיתוך לנטע שמים וליסד ארץ', והמחדש חודשים של אמת, על ידי אותם חודשים בונה הקדוש ברוך הוא ארצות ויקיעים חדשים, כמו שכתוב (שם סו כב) 'כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה', עשיתי' לא נאמר אלא 'עשה', דהינו על ידי החודשים שמחדשים הצדיקים בתורה. (אלף בינה, אות ה"א ה)

לכל הדורות יש מה לחדש בתורה

ובל יאמרו הדורות האחרונים, מה נשאר לנו לחדש, כבר חדשו הדורות הראשונים והבאים אחריהם, וכן על זה הדרך, לזה אמר 'לכל תקלה ראיתי קץ ורעה מצותך מאד', דכל דבר יש לו קץ ותקלה, והתורה אין לה קץ ותקלה, ואפלו כל ישראל יהיו בנויים ומחדשים חודשים, אינם מגיעים לתכליתה (פסיקתא דר"ב כ' ב' וזוהר ח"ב ק"ד). (אלף בינה, אות למ"ד ח)

ע"י גיעה בתורה משבר הקליפה והזהמא

כתב רבנו הא"ר ז"ל (פרי עץ חיים שער הנגות הלימוד פ"א), דהעוסק בתורה ומקשה ומתרחץ בכל כחו, גורם להסיר הקליפה המכסית הלימוד ההוא (תיקון הקדמה יא). והנה הקליפה המכסית הלימוד היא מצד צוון האדם (וזהו ח"ג ככב), וכשמסירה האדם על ידי למודו, עליו יאמר (ישעיה ו' ז) 'סר עונך וחסאתך תכפר'. והנה כשעוסק האדם בתלמוד, ומקשה ומתרחץ בכח להבין ההלכה על בריה ולהעמידה על אמתתה, זהו המסיר הקליפה והזהמא ממנו כראוי, דעל ידי ברור ההלכה על אמתתה, מתקשטת שכנית עזני וחזרת כשושנה רעננה, וכל החושים והקוצים הסובבים אותה (ח"א קלו) כרות יכרתו, וממילא האדם הגורם דבר זה לא תשאר בו הזהמא. (אלף בינה, אות גימ"ל ד)

פנינים על הפרשה:

חטא לשון הרע שקול כג' עבירות חמורות

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וגו' מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה וגו' (במדבר ה ב-ג). אפשר לרמוז, דהנה האדם על ידי מעשיו הטובים, גורם להפריד הסטרא אחרא ולהרחיקה שלא לכנס בגבול הקדשה ולעשות בה פגם, ועל ידי מעשיו הרעים חס ושלום, גורם שתכנס הסטרא אחרא בגבול הקדשה ולפגם בה. והגורם הגדול שמכניס הקלפה מיד ולאחר בקדשה הוא בעל לשון הרע, ובאותה שעה אומרים חילות הקדשה, מי גרם למצרע זה שיכנס בינינו, ואומרים, פלוני, והכל מקטרגים עליו רחמנא לצלן; ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ערכין טו), דבעל לשון הרע שקול כשלוש עבירות חמורות, כעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, שנאמר (תהלים יב ד) 'לשון מדברת גדולות [וכו']'.

להשמר מהעבירות שנותנות כח לס"מ

וזהו כונת הפסוקים: צו את בני ישראל, אין צו אלא עבודה זרה (סנהדרין נו), כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (וזהו ח"ג כו), לרמוז שישמרו עצמם בכל דבר הגורם עליו לסמא"ל. וזהו וישלחו מן המחנה, הוא הגוף שלהם, לא יעשו בו שום תפישה לסמא"ל. מן המחנה זה מחנה קדשה, הוא הגוף שקראתו התורה 'והיה מתניף קדוש', ובמה יהיה קדוש, כיון שישלחו ממנו כל צרוע הוא סמא"ל, דהינו ישמרו עצמם מן לשון הרע, כי בזה סמא"ל נראה כמצרע ונכנס לתחום הקדשה; (פיתוחי חרות פרישת נשא)

העושה תשובה מאהבה - יותר מצדיק גמור

נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם. מכן שלשים שנה ומעלה ועד בן המשים שנה וגו' (במדבר ד כב-ג). אפשר לרמוז, דהנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לד), במקום שבכלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. צריך שתדע דלא בכל תשובה דברו חכמים, דלא כל התשובות שוות, דאינו דומה העושה תשובה בעודנו בכחו לעושה אותה בסוף ימיו לאחר שתש כחו (יומא פ: ע"ז ט), ואינו דומה עושה תשובה מאהבה לעושה אותה מיראה (יומא שם). והנה כל זמן שהאדם עודנו ברשעו נקרא רחוק מלפני ה', כמו שכתוב (משלי טו כט) 'רחוק ה' מרשעים', וכשעושה תשובה נקרא קרוב, כמו שכתוב (ישעיה נו יט) 'שלום שלום לרחוק ולקרוב' (רמב"ם תשובה פ"ו הלכות ו-ז).

הרמז בפסוק

וזהו שאמר נשא את ראש בני גרשון גם הם, הם בני אדם שהיו מגרשים ומרחקים מאת ה', ועשו תשובה, והתשובה רמוזה בסופי תבות 'נשא את ראש בני' עם שני כוללים גימטריא 'תשובה'. עוד, ראשי תבות 'בני גרשון גם הם' גימטריא 'אהבה', לרמוז ששבו מאהבה. עוד, נשוא במלוי, אותיות 'שונא',

לרמוז, אף על גב דאתמול היה שנואי ומגרש ורחוק, (היום נעשה קרוב ונשואי ראש. והנה גם הם ראשי תבות הם מעלים מצדיקים גמורים, לרמוז דהעושים תשובה מאהבה הם יותר מצדיקים גמורים;

כששב מאהבה הזדונות נהפכות לזכויות

ונבראים מהם מלאכים באמת צריכים לעשות תשובה בעודם בכחם, ולזה אמר מכן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה תפקדם, להיות מכלל המעלים מצדיקים גמורים. כל הבא לצבא צבא, דהינו לסגל מצות ומעשים טובים, ולרמוז מה שאמר התנא (אבות פ"ד מ"א) דהעושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, וכל מצוה ומצוה נברא ממנה מלאך אחד, נמצא ברובי מצות ירבו חילים של המלאכים, וזהו שאמר לצבא צבא. ומה שכתב לצבא צבא, בא לרמוז דהשב מאהבה וזדונות נעשות לו כזכויות, וכאן רמזנו דהפסוק רמז לשב מאהבה, נמצא שיש לו שני חילים, אחד מצד המצות שעושה, ואחד מצד הזדונות שגעשו לו כזכויות;

השב בתשובה ירבה בתורה ותפילה

לעבד עבדה באהל מועד, בא לרמוז דהשב בתשובה צריך להיות שוקד בכל יום ויום על בתי כנסיות ובתי מדרשות (מנחות ק', ר"ה יח, ראש השנה טו), וזהו הצרי הגדול, וזהו לעבד עבדה באהל מועד, לרמוז על בתי כנסיות ובתי מדרשות;

אמר אחרי זה זאת עבדת [משפחת] הגרשני, הם שהיו רחוקים ומגרשים ועכשו נתקרבו על ידי תשובה, תקונם ועבודתם עכשו ששבו בתשובה, הוא לעבד בתפלה הנקראת עבודה (תענית ב'), ולמשא, ישאו על התורה והמצות;

אם באו יסורים על השב יקבלם מאהבה

ויתכפר

אי נמי ולמשא, אם באו עליהם יסורים יקבלו אותם מאהבה, כמו האשם, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ה) על פסוק (ישעיה נג י) 'אם תשים אשם, מה אשם לדעת, אף יסורים לדעת. משא אותיות אשם, והכונה, אם היה עליהם משא היסורין, יקבלום באהבה ומדעת כמו האשם, כי בזה תהיה כפרתם רצויה;

(פיתוחי חרות פרישת נשא)

זהירות לבעל תשובה

קנה אל ה' חוק ויאמץ לבך וקנה אל ה' (תהלים כו ד). בא להזהיר לבעל תשובה שיהיה זהיר ורזיר, ויוסיף מדי יום ביומו לאור חיל ולהוסיף תשובה על תשובתו, שמה עדין לא השלים חקו ולא נתכפר עונו כפירה גמורה כראוי, ומי לנו בעל תשובה גמורה יותר מדוד המלך עליו השלום, ואפלו הכי קאמר (תהלים נא ה) 'וחטאתי נגדי תמיד', שלא היה שוכח החטא מבין עיניו, והנה מוסיף תקון על תקון, וקל וחומר לשאר בני אדם שאינם יודעים לעשות תשובה כתקונה שצריכים שלא ישכחו החטא שעשו, ובכל יום ויום יוסיפו תקון על תקון. משום הכי כפל כאן ב' פעמים קנה;

(שערי ארוכה אות א)

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עזר והדר.

כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: עכשיו לאחר שקיבלנו התורה בחג השבועות, ונתקיים בנו 'ובאו כולם בברית יחד נעשה

ונשמע אמרו כאחד ופתחו וענו ה' אחד, דהשי"ת האיר בליבנו האמונה שה' אחד לקבל עלינו עול תורה על ידי האמונה שאין עוד מלבדו והכל הוא מחיות השי"ת, ובכח זו יכולים אנו לצאת לזמן הקיץ ולשמור אברינו בענייני עולם הזה רק להשי"ת.

דרך הפרישות בדורנו

נתבונן בפרשת נזירות, השייך גם בזמנינו להפריש עצמו מכל חיבור לרע, ומכל מה המביא לרע, ולסגף עצמו.

השל"ה הקדוש כותב דברים אין מסגפים עצמן, ותולין עצמם במימרא של ר' אליעזר הקפר דהמצער עצמו נקרא חוטא, ועל ידי כך מתים מלכלכים בעונם. ומבאר דכל זה מדובר בצדיק וקדוש דאין לו חטאים, ורק רוצה להרחיק עצמו מעוונות, אבל מי שיש בידו עוונות כל אשר לו יעשה בעד נפשו, עד כאן.

וודאי תעניתים אין שייך לזמנינו, אבל להפריש עצמינו מענייני עולם הזה, שהוא חיוב על פי הלכה אין שייך לומר שאי אפשר, וגם ממידות רעות צריכים אנחנו להפריש עצמינו, ויש לבאר הא לכאורה נראה שאי אפשר לנתק מנטייה ומידה שהוא חלק מהחיים שלנו.

ונבאר על פי יסוד הבעש"ט הקדוש על הפסוק "מפי עֵלְיוֹן לֹא תֵצֵא הַרְעוֹת", שבכל הנהגה מן השמים וכל מידה שיש בעולם בהכל יש טוב, עד כאן. דכל מידה הוא טוב, אלא שהרע שבו הוא לבוש המכסה על אמיתית מציאות זו המידה, וזה הוא מהשבירה שהיה בתחילת הבריאה, שאז נתלבשו הניצוצות הקדושים הטובים בלבושים חומריים ורעים.

הרי לנו דכל אהבה הוא באמת כח לאהוב את השי"ת, וכל יראה לירא מהשי"ת, וכל פאר לפאר את ה', והא דיש אהבת עולם הזה ויראה בעולם הזה והתפארות עצמו, היא אינה מציאות אמיתית לעצמה אלא לבוש להמידה הטובה, וכשנתבונן ונאמין בכל זה דהרע הוא לא מציאות אמיתית כשלעצמה, אם כן וודאי יכולים אנו להתגבר על הרע ולנתק עצמינו מכל מידה רעה וחיבור לעולם הזה, דהם אינם באמת חלק מהחיים שלנו, אלא אהבת השי"ת ודביקות בה', זהו האמת וזהו באמת חלק מהחיים שלנו.

ועכשיו לאחר שקיבלנו התורה בחג השבועות, ונתקיים בנו 'ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד ופתחו וענו ה' אחד', דהשי"ת האיר בליבנו האמונה שה' אחד לקבל עלינו עול תורה על ידי האמונה שאין עוד מלבדו והכל הוא מחיות השי"ת, ובכח זו יכולים אנו לצאת לזמן הקיץ ולשמור אברינו בענייני עולם הזה רק להשי"ת.

(כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א - גליון יחידתי)

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עזר והדר.

הגאון רבי מנשה ישראל רייזמאן: גם כששרפו את כל בני המשפחה בשואה, את הגמרא אי אפשר היה לאבד מאתנו. סיפר לי סבי שבשכבם על הדרגשים באושוויץ, אמר לו חברו רבי סנדר דירנפלד: הבה נשן כמה פרקי משניות בעל פה... אילו לאחר המלחמה לא היינו יכולים לשבת בבית המדרש ולהשיב את הנפש בלימוד התורה, לא היה לנו קיום.

אימתי זקוקים לזכות אבות בגלות

נְשֵׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גְרִשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם... בְּנֵי מְרַרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם חֲפָקָד אֲתָם (ד, כב-כט).

יש לדייק בלשון הפסוק, מדוע אצל בני גרשון נאמר: "לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם", ואילו אצל בני מררי נאמר "לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם"?

ביאר ה"חתם סופר": "בני גרשון" רומזים על בני ישראל שגורשו מארצם, אך שרויים בגלות בתנאים נוחים ואינם מרדיפות ונגישות, כמו גלות אמריקה בימינו שיש מכנים אותה 'מלכות של חסד'. במצב הזה הם צריכים להזכיר זכות אבות כי הם זקוקים לה, לכן הקדים בהם "בית אבותם" לפני 'משפחותם'.

לעומת זאת "בני מררי" רומזים לבני ישראל הנאנקים תחת עול הגלות המר, וכגון הקדושים שהובלו לגיא ההריגה באושוויץ ובוכנוואלד. בהם שינה הכתוב ואמר: "לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם", שכן הצדיקים הקדושים והטהורים שנעקדו על קידוש ה' אינם זקוקים לזכות אבותיהם. אדרבה, לנו יש זכות אבות מהם.

היאך המתנתם לי כל אותן השנים?

מובא במדרש (איכה רבה ג, ז): "כך עובדי כוכבים מונין את ישראל ואומרין להם: אלקיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם, עוד אינו חוזר עליכם, והן בוכין ומתאנחין, וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ומוצאין שכתוב (ויקרא כז, יא) 'ופנית אליכם והפריתי אתכם ונתתי משכני בתוכם והתהלכתי בתוכם' והן מתנחמין, למחר כשיבוא קץ הגאולה אומר להם הקב"ה לישראל: בני, אני תמה מכם היאך המתנתם לי כל אותן השנים?"

הקב"ה אינו עושה את עצמו כאילו הוא תמה, אלא באמת הוא תמה עלינו בהתפעלות גדולה: "היאך המתנתם לי כל אותן השנים". וזהו שנאמר בנביא על הגאולה העתידה (זכריה ח, ו) "גם בעיני יפלא". לא הניסים יפלאו בעיני ה', שהרי הוא בעל הניסים, אלא יפלא בעיני כביכול איך קמו אנשים מאושוויץ, התנערו מהאפר, חזרו לישיבה ובנו בית נאמן בישראל והעמידו דורות ישרים מבורכים.

אחד מזקני חסידי בעלזא, רבי אליעזר הלוי לרגר, עבר את שנות הזעם והאריך ימים, הוא נפטר בן למעלה מתשעים שנה והשאיר אחריו דורות ישרים מבורכים. כשהיה דורש ב'שבע ברכות' של צאצאיו, היה מפשיל את שרוול חולצתו ומקריא את המספר החקוק על זרועו מאותן השנים, וכך היה אומר לצאצאיו: בכל עת שיש לכם איזה נסיון ברוחניות וגשמיות, תזכירו את המספר הזה, וזה יעמוד להם לזכות ברוחניות וגשמיות.

סבי יצא לחירות מהמחנות ביום ל"ג בעומר, יחד עם חברו ובן עירו רבי סנדר דירנפלד. אותו יום - ערב שבת היה, ומכיון שהיו לבושים בבגדי האסירים, רצו ללבוש בגדים אחרים לכבוד שבת. הלכו להפשיט מתים גויים כדי ללבוש את בגדיהם. סבי היה אז נער בן שלוש עשרה, ורבי סנדר היה בחור מבוגר כבן עשרים. שאל רבי סנדר את סבי, איך נוכל ללבוש את בגדי הגויים, הרי לא בדקנו אם הם נקיים משעטנז?... מיד הניחו מידם את הבגדים המכובדים ונשאר עם בגדי האסירים שלגופם.

לאחר מכן חיפשו איזה חדר פנוי כדי שהרבי מקלויזנבורג יוכל לערוך שם את השבת לפני קהל החסידים המוצלים מאש. הרבי הקריב על המזבח את אשתו ואחד-עשר ילדיו. המראה החיצוני של הרבי וכל היהודים שאתו היה נורא ואיום, בלי זקן ובלי פאות, שלדים מהלכים.

סבי אינו יכול לשכוח את השבת הנפלאה ההיא עם הרבי מקלויזנבורג, איך היה נראה ה'שלום עליכם' בליל שבת, באיזו דבקות ושמחה שרו זמירות שבת. הרבי השמיע בפניהם אמרות קודש חוצבי להבות אש.

לפני הקידוש הרבי עמד ודיבר בקול, וכך אמר: רבוננו של עולם, וכי לזאת קיווינו וציפינו, שיבא גוי אמריקאי וישחרר אותנו מהגרמנים. הרי היינו בטוחים שהנה הנה יבוא בני משה ועשרת השבטים ותבוא הגאולה במהרה...

על כל אלה אומר הקב"ה: 'אני תמה מכם', כביכול אני לא יכול להבין איך המתנתם לי כל אותן השנים.

אך בני ישראל אינם עוצרים בדרך ואינם פוסקים מלהמתין. מאותה שבת עד היום הזה, כבר עברו עשרות שנים, ועדיין אנו יושבים ומצפים למשיח צדקנו. עדיין אין לנו תשובות על השאלות הללו שלא נשאלו ולא עלו על הלב, עדיין אנו מצפים וממתנים לו יתברך.

לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעני

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: אומר המעגלי צדק: צדיקי הדורות, מברכים את כלל ישראל, מתפללים עליהם ומשפיעים עליהם שפע טובה וברכה. אמנם כדי שתהיה התקשרות בין הכהנים הצדיקים לבין כלל ישראל צריך שבני ישראל יהנו אותם מנכסיהם ויתנו להם תרומות ומעשרות, וכשהצדיקים מקבלים דרונות אלו הם מתקשרים אל הנותן ויכולים לפעול עבורו כל טוב.

התקשרות לצדיק

סיפר הגאון החסיד רבי חיים יעקב פריד, רבה של העיר טיסאליק, ומלפנים רבה של העיירה בעטלען אשר במדינת זיבנברגן, 'מעשה רב' אשר היה עמו ועם בני ביתו, ללמדנו מה רב הוא כוחם של הצדיקים: ר' יונה, אחד מתושבי העיר נדבורנא, מגדולי חסידי ומקושרי הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זיע"א, היה סוחר נודד שאת פרנסתו מצא באופנים הבאים: ממקום מגוריו בנדבורנא היה ר' יונה רוכש מגוון של תשמישי קדושה כמו כיפות, טליתות קטנות וגדולות, נרות של שבת ושל הבדלה, פמוטות ועוד כיוצא בזה. את חפצי הקדושה היה מעמיס על עגלה פשוטה ששימשה אותו בנאמנות ונוסע עימה למדינת זיבנברגן, שם היה עובר מעיר לעיר ומעיר לעיירה ומציע את מרכולתו למכירה. לאחר שהיה מסיים את מכירת כל תשמישי הקדושה היה ר' יונה רוכש בזיבנברגן כמות גדולה של עורות שמחירים היה שם זול במיוחד, מעמיס על העגלה וחוזר לנדבורנא, שם היה מוכר את העורות ברווח יפה, ומכך עשה את פרנסתו בהרחבה.

דרכו של ר' יונה היה שבכל עיר ועיירה שהיה מגיע במדינת זיבנברגן היה קונה שם שביטה למשך שבוע או שבועיים ולפעמים אף יותר מכך. היו לו ידידים טובים שדאגו למקומות אירוח ולסעודות צנועות, וכך היה סיפק בידו להגיע אל כל הרוכשים הפוטנציאליים. מדי יום ביומו, בין מנחה למערב, היה ר' יונה, מציב שולחן במבואת בית הכנסת, מניח עליו את מיטב סחורתו והציבור היה קונה.

ביתר שעות היום היה ר' יונה עוסק בתורה ובתפילה ובמילי דחסידות. שעות הרבה היה יושב ולומד גמרא בהתמדה רבה, וההפסקות היו משמשות לסיפורי צדיקים, חן הוצק בשפתותיו של ר' יונה ובעל מספר מוצלח היה. במתק לשונו היה ר' יונה מספר עובדות טובות והנהגות ישרות, סיפורי מופתים ונפלאות מרבותינו גדולי הדורות וצדיקי החסידות, ועל כולנה היה רגיל על לשונו לספר מאשר ראה בעיניו ושמע באזניו הליכות מלכי בקודש של מורו ורבו הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא, אשר היה מלומד בניסים ועבודתו הקדושה היתה לשם ולתהילה.

היה זה כשר' יונה הגיע לעיירה בעטלען וכדרכו התעכב שם מספר שבועות, כשהוא מציע את מרכולתו למכירה. בעיירה זו מצא לו ר' יונה מסילות ללבבו של רב העיירה, רבי חיים יעקב פריד, אשר מלבד גדולתו בתורה היה איש חסיד ורם מעלה. היה ר' יונה עולה מפעם לפעם אל ביתו של הרב ושח עימו בדברי חסידות וסיפורי צדיקים, כשהרבנית, מרת בעטי, הייתה מטה אוזן קשבת ומקשיבה לסיפורים המרתקים שיצאו מפיו של ר' יונה כפנינים וכמרגליות. הרבנית הייתה שולחת מהמטבח תקרובת צנועה: כוסות תה עם צלוחיות של מיני מרקחת עשויים מפירות היער, ור' יונה שהיה מטיב ליבו בהם היה מוסיף ומספר כהנה וכהנה כיד ה' הטובה עליו.

באחת ההזדמנויות סיפר ר' יונה כי רבו הרה"ק

מנדבורנא נוהג סלסול בעצמו והוא מקפיד ללבוש רק מלבושים שהוכנו על ידי אנשים או נשים כשרים וצדיקים, ואף מאכלו אינו אלא חולין בטהרה, ועוד גינוני קדושה כיוצא בזה.

שמעה זאת הרבנית, ומתוך שדרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה ומומחית גדולה הייתה לכל עניני התפירה והסריגה, החליטה כי גם היא תעשה מלבושים נאים ומתוקנים אותם ילבש הרה"ק מנדבורנא. התעניינה הרבנית אימתי יוצא ר' יונה להמשך מסעו והודיעה לו כי בטרם יצא מבעטלען בדרכו הלאה, יש ברצונה ליתן לו חבילה אותה יעלה ויביא כמנחת ביכורים לפני הרה"ק מנדבורנא.

עמלה הרבנית והכינה לכבודו של הרבי מפה גדולה עם מגבת צחורה, ואף סרגה זוג גרביים לבנות ומשובחות, וארזה את כל אלה ונתנה לר' יונה שיקח אותם עמו לנדבורנא. ואכן, בשלהי חודש אלול, כשר' יונה נכנס אל הרה"ק מנדבורנא כדי לקרבל את ברכתו הקדושה לקראת השנה החדשה, הוא הניח את החבילה על השולחן ואמר כי זהו דורון לכבוד הימים טובים שבחודש תשרי מאת משפחתו של רב העיירה בעטלען.

חלפו הימים הנוראים, וביום אסרו חג של סוכות נכנס ר' יונה אל הקודש פנימה ועיניו רואות את המפה פרוסה על השולחן, המגבת מונחת על המסעד שבצד הכסא, והגרביים על רגליו של הרבי. הבחין הרה"ק מנדבורנא בר' יונה מביט בו, והוא נענה לעומתו ואומר לו: דע על שמני יום הקדוש ועד עתה לא סרו גרביים אלו מלך רגלי.

כאשר הגיע ר' יונה שוב לבעטלען פנה תיכף ומיד אל ביתו של הרב כדי להביא להם את הבשורה הטובה. ר' יונה סיפר לרבנית כי הרבי הנהה מאוד מהדורון שהם שלחו עבורו לכבוד הימים הטובים של חודש תשרי, וכי המפה והמגבת שימשו את הרבי, והגרביים היו על רגליו הקדושות. שמחה הרבנית מאוד ומני אז והלאה הייתה שולחת פעמים רבות בידיו של ר' יונה מלבושים מכובדים אל הרה"ק מנדבורנא שנהנה מהם עד מאוד.

שנים רבות עברו ואביו של הרבנית מרת בעטי, הלוא הוא הנגיד החשוב אבי משפחת ווייזר ממונקאטש, שבק חיים לכל חי, והניח אחרי ברכה, ירושה גדולה. לצד אחיה, בני משפחת ווייזר, קיבלה גם הרבנית מרת בעטי פריד, סכום כסף גדול, ולאחר מחשבה מעמיקה החליטו בני הזוג, רבי חיים יעקב פריד ואשתו, לעלות לארץ ישראל. הכסף שבידם, כך ידעו, יספיק עבורם כדי לקנות שם בית מרווח עם חצר גדולה ועוד ישאר להם די כסף כדי לחיות בהרחבה.

בטרם יצאו אל הדרך החליט רבי חיים יעקב כי עליו לקחת ברכת פרידה וצאתכם לשלום מאת צדיקי הדור אשר יסכימו עמו על נסיעתו. נסע רבי חיים יעקב אל הרה"ק הצמח צדיק מוויזניץ זיע"א ושאל את פיו. הצמח צדיק הסכים עמו, נתן לו את ברכת קדשו, ואף הוסיף ואמר לו כי הוא ימנה אותו להיות גבאי צדקה בארץ ישראל וכי הוא יקבל את ה'מעו'ת ארץ ישראל' הנשלחים ממנו ויחלקם לנצרכים, וכבר

על שאלתו של הקב"ה "היאך המתנתם לי כל אותן השנים", משיבה כנסת ישראל ואומרת תשובה ניצחת: "ריבוננו של עולם, אילולי תורתך שנתת לנו כבר אבדנו האומות, לכך נאמר (איכה ג, כא) 'זאת אשיב אל לבי', ואין 'זאת' אלא תורה, שנאמר 'וזאת התורה', וכן דוד אמר (תהלים קיט, צב) 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי', 'על כן אוחיל' לו" (איכה רבה שם).

הקב"ה שואל את עם ישראל: "היאך המתנתם לי כל אותן השנים", והתשובה היא: התורה הקדושה היא זו שנתנה לנו את הכח להמתין להקב"ה עד היום הזה. גם כשהקב"ה התחבא והסתתר כביכול, מצאנו אותו בין השורות בגמרא.

ביום כ"ג אייר הרגו את כל קהילת וורמייזא, נשאר רק מנין ומחצה. בחג השבועות באו לבית המדרש כמה יחידים להתפלל בציבור, ביניהם היו כמה מבעלי התוספות. הם שמחו בשמחת החג, ולאחר החג ישבו וכתבו את התוספות על מסכת כתובות. כך המתנו לו כל אותן השנים, חבוקה ודבוקה בך.

וכן מקובל שבעלי התוספות שהרגו אותם בירוק שבאנגליה, בלילה אחרון לפני הריגתם, כתבו את התוספותים לעמוקים שבפרק מרובה במסכת באא קמא. כך המתנו לו כל אותן השנים, בכוח התורה הקדושה.

גם כששרפו את כל בני המשפחה בשואה, את הגמרא אי אפשר היה לאבד מאתנו. סיפר לי סבי שבשכבם על הדרגשים, אמר לו חברו רבי סנדר דירנפלד: הבה נשנן כמה פרקי משניות בעל פה...

אילו לאחר המלחמה לא היינו יכולים לשבת בבית המדרש ולהשיב את הנפש בלימוד התורה, לא היה לנו קיום. הרבי השפע חיים, תיכף לאחר השחרור, התחיל לומר שיעורי תורה. הרב מפאפא תיכף פתח ישיבות לבחורים שארית הפליטה.

במחנה העקורים כבר הדפיסו את הש"ס, במינכן הדפיסו ש"ס. סבי חזר מהמלחמה לעירו פאפא ולקח משם את ספר "בני יששכר" שקיבל לבר מצוה שלו. בשונו למחנה העקורים הדפיסו כמה עותקים מן הספר וחילקו ליהודים ללמוד בו.

שמעתי מסבי, רבי אליעזר דוד גאנצפריד, כי לאחר המלחמה גלה לפאריז, הוא וכמה בחורים נכנסו לישיבה שם. הם שכחו את הוריהם ואת כל משפחתם שנעקדו ונטבחו על קידוש ה', והשקיעו את המה והלב בתוך הגמרא. שנה שלימה ישבו ולמדו בהתמדה נוראה. כך המתנו לו כל אותן השנים, חבוקה ודבוקה בתורה הקדושה.

(הגאון רבי מנשה ישראל רייזמן שליט"א-דורש טוב)

מגבאות זו תהיה לו פרנסה ברווח. מויזניץ נסע רבי חיים יעקב אל הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א, אלא שהרה"ק מצאנז מיאן להסכים לזאת וסירב ליתן לו את ברכת הדרך. התפלא רבי חיים יעקב ושאל את הרה"ק מצאנז: מפני מה אין הרבי מסכים שאעלה לארץ ישראל, אולם הרבי מיאן לענות לו.

במשך שמונה ימים המתין רבי חיים יעקב שהרה"ק מצאנז יאמר לו את טעמו ונימוקו לסירוב זה, אך הרבי לא נענה לו. הרבי הסתפק בכך שהוא לא הסכים עם הנסיעה, אך סירב לומר לו את הסיבה לכך. עם זאת, מפיהם של חסידים ששהו בחצרו של הרבי שמע רבי חיים יעקב כי מרגלא בפומיה של הרבי להשיב לכל אדם השואל אותו אם יכול הוא לנסוע אל ארץ הקודש: ממה נפשך, אם אינך צדיק וירא שמים - לשם מה לך לנסוע לארץ ישראל, וכי רצונך לטמא את אדמת הקודש?! ואם אתה צדיק וירא שמים - כיצד יכול אתה לעלות בשעה שעם ישראל זקוק לך כאן בחוץ לארץ!?

יושב היה רבי חיים יעקב בבית מדרשו של הרה"ק מצאנז כשהוא אובד עצות ואינו יודע לכלכל את צעדיו. לפתע ניגש אליו אחד מהמשמשים בקודש ואמר לו: דרכו של הרבי לנסוע מפעם לפעם לשאוף אוויר צח בשדות המזריקים הסובבים את העיר, וזאת בשל ציווי הרופאים, ועתה ביקשני הרבי לומר לך כי תואיל בטובך לבוא ולהצטרף עימו לטיול זה לפי שיש ברצונו לשוחח עמך.

תוך כדי מסעם אל השדות מחוץ לעיר פנה הרה"ק מצאנז ואמר לרבי חיים יעקב: רואה אני שמעלת כבוד תורתו מבקש לידע את הטעם לכך שאני מסרב שתסעו לארץ ישראל, אין זה סוד שדעתי היא שאנו צריכים את הערליכע אידען' [-היהודים הכשרים] כאן עמנו כדי לשמור על צביון הדת וחומות היהדות.

דווקא שיחה זו של הרה"ק מצאנז עוררה את רבי חיים יעקב לקבל החלטה הפוכה. הוא אמר לעצמו: אם כל הסיבה שבשלה אין הרה"ק מצאנז מסכים שאסע לארץ ישראל היא רק בשל כך שצריכים יהודים כשרים בחוץ לארץ, הרי שיכול אני להסתמך על ברכתו והסכמתו של הרה"ק מויזניץ ולנסוע על דעתו לארץ ישראל.

חזר רבי חיים יעקב לבעטלען והודיע לכל בני קהילתו כי מנוי וגמור עמו לנסוע לארץ ישראל הוא מבקש להפרד מכולם ולהודות להם על השנים הטובות שהיה עמם במחיצתם. ועד הקהילה בבעטלען ארגן 'סעודת פרידה' גדולה כשרבי חיים יעקב דורש בפניהם. לאחר הסעודה עלה רבי חיים יעקב על העגלה שהייתה עמוסה בכל מטלטליו ויצא לדרך, כשכל בני הקהילה מלווים אותו.

אמא זקנה הייתה לו לרבי חיים יעקב, אלמנתו של הגאון רבי אברהם אהרן צבי פריד, רבה של העיר ניגרעשט, ודעתו של רבי חיים יעקב הייתה שבטרם עלתו לארץ ישראל, עליו לנסוע לניגרעשט ולהיפרד מאימו כראוי. סבור היה רבי חיים יעקב כי הוא יתעכב בניגרעשט במשך כחודש ימים, ולאחר מכן ימשיך במסעו.

רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. בעוד רבי חיים יעקב שוהה בניגרעשט, נפלה הרבנית מרת בעטי למשכב קשה. היא חלתה במחלה מסוכנת, וגדולי הרופאים שהוזעקו

למיטתה העלו חרס במאמציהם לרפואתה. בדיקות שונות ומשונות נערכו לרבנית, שיקוי מרפא ממדינות רחוקות הובאו לה, אך כלום לא הועיל. מצבה התדרדר מיום ליום והרופאים אמרו נואש לחייה.

במשך שנתיים וחצי שכבה הרבנית על ערש דווי. בני המשפחה שראו את מצבה הקשה לקחו אותה אל העיר הגדולה 'פעסט', שם באה ונכנסה אל הפרופטורים הגדולים והמומחים, במשך שלשה עשר שבועות, אך כלום לא הועיל והם לא הצליחו לרפואתה.

במשך אותה תקופה נסע רבי חיים יעקב אל העיר וינה שהייתה ידועה כמרכז רפואי בילנאומי. רבי חיים יעקב נפגש שם עם פרופסור נודע בשם 'שקאצע' והראה לו את כל המסמכים הרפואיים של האשה. 'שקאצע' הרים את ידיו בייאוש ואמר: רופאי פעסט נתנו את הרפואה הטובה והמתאימה ביותר עבור חולי זה! אם רפואה זו לא עזרה - הרי שאין כל תקווה.

ביקורי הרופאים והתרופות היקרות מאד כילו כמעט את כל הכסף שהרבנית קיבלה בירושה מהוריה, ורבי חיים יעקב החליט שעליהם לחזור מפעסט לניגרעשט. מצבה של הרבנית היה כה

מישש רבי חיים יעקב בכיסו ומצא כי הסכום שיש בידו הוא בדיוק מאתיים זהובים. מתוך הירושה הגדולה שהגיעה אליהם לא נותר כי אם מאתיים זהובים ולא יותר. הבין רבי חיים יעקב כי בוודאי אצבע אלוקים היא, שזה הסכום שהספר מבקש וזה הסכום שיש בכיסו, ונתן את הכסף לספר שמצידו נענה והאמר כי הוא מקווה שתוך ששה שבועות תרפא האשה בס"ד.

זאת. על כך אענה לך ואומר, שתאמין לי, כמו שאני יהודי, שאם היה לי ספק, אפילו אחד מני אלף, שעצתי לא תועיל, לא הייתי מטריח אתכם לנסוע לנדבורנא. אולם האמת הברורה היא ששם בעז"ה היא תמצא את רפואתה בשלימות.

הגם שנסיעת האשה במצב כזה מניגרעשט לנדבורנא הייתה כרוכה בסכנת נפשות, הם לא היססו ובאמונת צדיקים פשוטה ותמימה נסעו לנדבורנא, שם פגשו את הספר, יהודי חסידי ירא שמים, וכשהם אמרו לו שהרבי מנדבורנא שלח אותנו אליך כדי שתרפא את האשה, הוא ענה להם: בחפץ לב אני מסכים להיות שליח טוב לרפואת האשה, אך לשם כך אני זקוק לסכום של מאתיים זהובים כדי לכסות את ההוצאות המרובות שיש בכך, החל מקניית עשבי רפואה מיוחדים ונדירים, הכנת מאכלים מיוחדים הטובים לרפואתה, ועד לשכירות של אשה שתפקידה יהא לעזור לחולה ולשמשה כראוי בנתינת התרופות במועד ובזמנם. כשלעצמי, סיים הספר, מסתפק אני בשכר טירחה מועט שגם הוא כבר כלול בסכום שנקבתי.

מישש רבי חיים יעקב בכיסו ומצא כי הסכום שיש בידו הוא בדיוק מאתיים זהובים. מתוך הירושה הגדולה שהגיעה אליהם לא נותר כי אם מאתיים זהובים ולא יותר. הבין רבי חיים יעקב כי בוודאי אצבע אלוקים היא, שזה הסכום שהספר מבקש וזה הסכום שיש בכיסו, ונתן את הכסף לספר שמצידו נענה והאמר כי הוא מקווה שתוך ששה שבועות תרפא האשה בס"ד.

באותם שבועות חזר רבי חיים יעקב אל בית אמו בעיר ניגרעשט והמתין לישועת ה' שתבוא כהרף עין. באמונת הצדיקים הוא בטח בקב"ה שבוודאי ישלח רפואה שלימה לאשתו בזכות מעשה החסד שהייתה עושה עם הרה"ק מנדבורנא בהתקנת מלבושיו.

אין לשער את תדהמת רבי חיים כאשר בימים שבין כסה לעשור הוא רואה את זוגתו הרבנית מגיעה לניגרעשט כשהיא מהלכת על רגליה כאחד האדם.

השמחה היתה גדולה מאוד. הם ערכו סעודת הודיה להודות ולהלל להקב"ה על חסדו הגדול, כשהם רואים כי רצון יראוי יעשה - שמהשמים הובילו שנעשה רצונו של הרה"ק מצאנז שהם לא יסעו לארץ הקודש, ונעשה רצונו של הרה"ק מנדבורנא לרפואה שלמה במהרה.

על הפסוק (במדבר ה ט): 'כָּל תְּרוּמָה לְכָל קֹדֶשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרְבוּ לִפְנֵי לֹ' הַיְהִי' פִּירֵשׁ הַרְהִיק הַמַּעְגָּלִי צִדְקַת זִיעָא: הַכְהַנִּים, הַלֹּא הֵמָּה צִדְקֵי הַדּוֹרוֹת, מְבָרְכִים אֶת כָּלל יִשְׂרָאֵל, מִתְפַּלְלִים עֲלֵיהֶם וּמְשַׁפְּעִים עֲלֵיהֶם שֶׁפֶע טוֹבָה וּבִרְכָה. אֲמַנֵּם כְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה הַתְּקַשְׁרוֹת בֵּין הַכְהַנִּים הַצִּדִּיקִים לְבֵין כָּלל יִשְׂרָאֵל צִרְיָן שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ אוֹתָם מְנַסְּיָהֶם וְיִתְּנוּ לָהֶם תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, וְכִשְׁהַצִּדִּיקִים מְקַבְּלִים דּוֹרוֹנוֹת אֵלּוּ הֵם מִתְקַשְּׂרִים אֶל הַנּוֹתָן וְיוֹכְלִים לִפְעוֹל עֲבוּרוֹ כֹּל טוֹב.

וזהו שאמר הכתוב: 'קדשי בני ישראל' מטרם היא 'אשר יקריבו' - כדי שיקריבו עצמם אל הצדיק ויתקשרו עימו, ועל ידי כך, כל מה שיתן האדם אל הצדיק 'לו יהיה' - כי יקבל על ידי ברכות רבות והשפעות טובות אשר הצדיק יתפלל וישפיע עליהם.

(גאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

השבוע במדור:

נטילת ידי הכהנים לפני נשיאת כפיים על ידי הלויים | האם המתפלל תפילת לחש צריך להפסיק כדי להאזין לברכת כהנים? | אם צריך הציבור להשתדל שיהיה כהן שיברכם | בדין ביזוי פני חבירו ברבים | מחיקת שם שנכתב על גבי קרקע

מִרְן פּוֹסֵק הַדּוֹר הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה שְׁטֵרנְבוֹךְ שְׁלִיט"א מַח"ס תְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהָגוֹת

ארכיון 'עוז והדר'

בשלימות ואין לאחר ליטול עמו, שזהו בזיון התורה שמראה שאינו מכבדו ומקדימו למצוה.

ועיקר המצוה דנטילת ידי הכהנים ע"י שנים לא ברור, ואם אפשר עדיף לחלק לכל כהן לוי מיוחד שיטול ידיו בשלימות, אבל כשאי אפשר לחלק נהגו ששניהם אוחזין בהכלי, וצ"ל שבזה מגלין שרוצים לקיים המצוה אפילו בשנים, וכיון שאינו גוף המצוה רק מסייען למצוה שפיר דמי ע"י שנים המשתתפין בכך, שהעיקר שידו הכהנים נטולות, ובסיוע גם הוא קצת מצוה ומספיק בכך, שאין זה עבודה מדינא רק דומיא דקידוש ידים לעבודה שזהו מצוה ועבודה. (מיהו לזוה"ק שלויים צריכים ליטול ידיהם קודם שנטולין ידי הכהנים, נראה שגם בלויים הנטילה להכהנים הוא כעין עבודה, ואולי נחשב רק מכשירי עבודה וצריך לזה גם כן נטילה).

נטילת ידי הכהנים לפני נשיאת כפיים על ידי הלויים

שאלה: נטילת ידי הכהנים לפני נשיאת כפיים על ידי הלויים, האם הוא חיוב מדינא והאם ראוי לצאת באמצע חזרת הש"צ ליטול ידי הכהנים.

תשובה: עיקר הנטילה שלויים נוטלים ידי כהנים לא נתבאר בש"ס דילן ובקדמונים, רק הב"י סימן קכ"ח מביא כן מזה"ק פרשת נשא שלויים נוטלים ידי הכהנים וקודם לכן נוטלין ידי עצמם, וכ"כ המחבר שם ס"ו, אבל לא נהגו הלויים ליטול ידי עצמם קודם כמבואר בד"מ וברמ"א שם. ובפוסקים וכן במ"ב שם סקכ"ב כתבו שאם אין שם לוי אזי ישראל שהוא בכור פטר רחם נוטל ידיו דקדוש טפי, ואם אין בכור אזי הכהן בעצמו נוטל ידיו.

ואני תמה שהרי הכהן הוא קדוש יותר מהלוי ואמאי תמיד לא יטול הכהן לעצמו ודומיא דבמקדש שהכהנים קידשו עצמן בקידוש ידים ורגלים לעבודה, שוב מצאתי "בספרא דצניעותא" זוה"ק שמקשה ואמאי לוי ויתקדש על ידי כהנא אחרא, תאנא כהנא אחרא לא בעי, דהא כהן דלא שלים לא בעי האי כהנא שלים לאתפגם על ידא דפגימא דלא שלים, אבל לוי דאיהו שלים ואתחזי לסלקא בדוכנא ולמפלת במשכן זמנא הא שלים הוא והא איקרי קדוש דכתיב וקדשת את הלויים מובא הלשון בכף החיים כאן.

ונראה פשוט שאם אין עשרה שומעין לחזרת הש"ץ, לא יצא הלוי מביהכ"נ כדי ליטול ידי הכהן, ואף שהדין הוא דחזן שהתחיל חזרת הש"ץ בעשרה ממשיך גם כשאר עשרה, חוץ מהנשיאת כפיים גופא, עיין בבה"ל ר"ס קכ"ח, מ"מ עיקר המצוה דחזרת הש"ץ בעשרה דוקא, [ורק דביצאו מקצתן אין מפסיקין וממשיכים הקדושה]. והאי מצוה עדיפא ממצות לוי ליצוק שהוא רק מעלה במצוה, וכ"ש שאין לו ללוי לעבור כנגד המתפלל לשם זה, ובאמת מסופקני אפי' כשיש עשרה אם כדאי ללוי לבטל לזה שמיעת חזרת הש"ץ ועניית אמן, ואם יש בלא"ה לוי אחר שיצא ליטול ודאי לא יבטל גם הוא, שמצות אמן רבה היא מאד, ותמהני שהפוסקים לא הזכירו ד"ז. (ובבכור נראה שודאי לא יבטל חזרת הש"ץ ועניית אמן כדי ליטול ידי הכהנים, שעיקר הדין שהעתיקו הב"ח ומ"א בשם מהר"י מולין שבכור נוטל הכהנים צ"ג, שאפילו נימא שהיה בו בלידתו קדושה ממש מ"מ בפדה"ב פקעה קדושתו לגמרי, והקדמונים לא הזכירו ד"ז, ועיין "מועדים ומנים" (ח"י קסט), עכ"פ בבכור נראה שלא לבטל אמן משום כן. שוב מצאתי ב"כף החיים" שלא נהגו שבכור יטול ע"ש, וחידוש האחרונים שגם אחרי פדה"ב נשאר בו קדושה בזה"ז, וכעין פסולי המוקדשין לאחר פדיון שנשאר מקצת קדושה לגיזה ועבודה, וצ"ע המקור לדבריהם).

מיהו כשמגיע זמן הרגל ראוי לכל לוי ליטול אז ידי הכהנים, שבזה מראה לפרקים שמחזיק עצמו כלוי, וכן ראיתי למרן הגריז"ס צ"ל (הגאב"ד דבריסק) שהיה לוי ודקדק עכ"פ ברגל ליטול ידי הכהנים לנשיאת כפיים, ונראה דברגל אף ת"ח יש לו לצאת וליטול ידיהם, ומה שנהגו ששני לויים או יותר אוחזים יחד הכלי ונוטלים, אם אחד מהלויים הוא ת"ח צריך לכבדו בהמצוה

ובעיקר מצות קידוש ידים ורגלים במקדש דעבודה, לא נתברר לי היאך קידשו, אם כל כהן קידש לו לעצמו, ולפ"ז נמצא דאת יד ימין קידש ע"כ ביד שמאל, ומצינו עבודה בשמאל, ולא מצינו דין שיש לכהן אחר להיות שם כדי לקדש ידי הכהנים, ועיין זבחים יט: לרבי יוסי ב"ר יהודה חבירו מסייעו, אף שבעלמא אם צריך בעצמו לא מועיל סיוע, ועיין בספרנו "זבחי קודש" עמ"ס זבחים (ט"ב) שהערנו קצת בזה, וגדר המצוה לא נתבאר לן כדי הצורך.

ויש לדון בגדר הנטילה דנתחדש מקרא שנאמר "שאו ידיכם קודש", שנתחדש בזה דין נטילה מיוחדת, ומשמע שהוא הלכה מיוחדת בנש"כ, ולכאורה אמאי בעי קרא מיוחד לזה, הרי יש דין נטילת ידים לנ"כ משום דבעי נטילה לעבודת כהונה, דנשיאת כפיים גם בגבולין הוא עבודה וכדמשמע במנחות (יה"ב), ועבודה אפילו כשהיא בחוץ צריך מה"ת עכ"פ נטילת ידים, ומה"ט אכילת קדשים לכהן צריך מה"ת נטילת ידים בכלי כדון, וכמבואר בספרי פרשת קרח (קט"ב), וא"כ י"ל שגם לעבודת נשיאת כפיים צריך קידוש ידים לבד מדינא, שזהו קידוש בכלי לעבודה, ולמה לן קרא דשאו ידיכם קודש, וצ"ל שאכילת כהן ובעלים מתכפרים עבודה טפי מנשיאות כפיים והתם דוקא צריך נטילה, וא"ש. (ועכ"פ לדין שהציקה בלויים או בכור דוקא, צ"ע הגדר והיסוד לנטילה זו שצריך לכתחילה ע"י לויים, ואף דע"פ סוד הוא דשייך ללויים דוקא, ולא נחה דעתי בכ"ז, שממ"נ ע"פ קבלה שמצריך ללויים ליטול ידי הכהנים, מבואר בזוה"ק פרשת נשא מובא בב"י קכ"ח, דבעי לקדשא על ידי דקדישא והיינו לוי שקדוש שהוא נוטל ידיו לאתקדשא לפני שנטל ידי הכהנים, וכן מביא שם הב"י בשם ספרא דצניעותא וכפסק המחבר, והרי בזה לא נוהגין וכמבואר ברמ"א שם, ואם כן מוכיח שטרא לבי תרי, שעיקר הקידוש בלויים ע"פ קבלה נוהגין, ומה שצריך ע"פ קבלה נטילת ידים לא נוהגין כן, וצ"ב).

הנהגת העומד בתפילת הלחש בברכת כהנים

שאלה: האם המתפלל תפילת לחש צריך להפסיק כדי להאזין לברכת כהנים?

תשובה: נחלקו בזה גדולי זמנינו להלכה במי שעומד בתפלת הלחש והגיעו הציבור לברכת כהנים מה יעשה. באגרות משה (או"ח ח"ד סי' כ"א אות ב') וכן בשבט הלוי (ח"ג סי' ט"ו) פסקו שישמע ברכת כהנים ויפסיק מתפלתו כדי לשמוע. וראיתי בספר דינים והנהגות החזו"א שכך נהג החזו"א, אך הגרי"ש אלישיב פסק שימשיך בתפלתו, ונימוקו עמו דלא גרע מעם שבשדות דאניסי והברכה חלה עליהם, וכן זה שעומד בתפלה ואינו רשאי להפסיק הברכה חלה עליו ללא שישמע ויכוין. ולענ"ד נכונה שיטת החזו"א והאגרות משה דאף שגם עם שבשדות נכללים בברכה, ודאי יש ענין לכוון לקבל את ברכת ה' הנאצלת על ידי הכהנים.

הגאון רבי אשר וייס שליט"א בעל מנחת אשר ראש בית המדרש 'דרכי תורה' ואב בית דין 'דרכי הוראה'

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

בדין ביזוי פני חברו ברבים

שאלה:

שכיר במקום עבודתו נתבקש ממנהל העבודה לבייש ברבים איזה עובד אחר שדרכו לאחר לעבודה, והמנהל אמר לו כי יתן לו שכר נאה בעבור זה, והוסיף כי יש

הגאון רבי מתתיהו דייטש שליט"א גאב"ד רמת שלמה ובעל נתיבות אדם

ארכיון 'עוז והדר'

בזה תועלת גדולה למען ישמעו ויראו שאר העובדים שלא להתעצל או לאחר לעבודה, ואמר לו כי התייעץ עם איזה רב והתיר בשופי את הדבר משום סברא הנ"ל.

תשובה: אסור לו לעשות כן בשום אופן, ואף אם

המנהל יפטר אותו מעבודתו אסור לו לבייש את העובד השני.

דהנה איסור הלבנת פנים איסורו מן התורה, כדילפינן בגמ' (ערכין, דף טז ע"ב), ונמנה בספר המצוות של הסמ"ג, הרמב"ם, והחינוך (מצוה רמ). ולדעת התוספות (סוטה, דף י"ב, ד"ה נח) יש בזה משום יהרג ואל יעבור, וכך כתב רבינו יונה (בשערי תשובה, שער ג', סי' קלט) דזהו אבק רציחה ויהרג ואל יעבור, וכך הוא בתשב"ץ בספרו מגן אבות (פרק ג, מ"א).

ועיין שו"ת בנין ציון (סי' קעב) שהאריך להוכיח כי לדעת הרמ"א (יורה דעה, סי' קנז, סעי' א) אמרינן להלכה דיהרג ואל יעבור, ועל פי זה מסיק הבנין ציון, דאם יכול להציל עצמו ממוות על ידי שיבייש את חברו ברבים, חייב למסור עצמו למיתה ולא לביישו, עיין שם, ושוב כותב כי 'ברבים' היינו שלושה אנשים, וכך כתב החפץ חיים (ריש כלל ב בהגהה). ולפי זה פשוט דבנידון דידן אסור לו לבייש, ואינו רואה בזה שום תועלת מלבד שפיכת דמו של העובד, ומי יהין להתיר דבר שהוא איסור דאורייתא וביהרג ואל יעבור!?

מחיקת שם שנכתב על גבי קרקע

שאלה: בעיר מסוימת בחו"ל יש כמה רשעים שכותבים שמות קודש על גבי מדרכה הסמוכה לבית הכנסת בכדי שההולכים שם ידרכו עליו לבזותו, האם מותר למוחקו.

תשובה: ישפוך על זה סיד עד שלא יהא ניכר השם, ואז ימחקנו. ולמדתי כן משו"ת חתם סופר (הל' ו, סי' ח) שדן בעניין רשע שהדביק על גבי בית הכסא הפסוק "זה השער לה' וגו'", דאם אי אפשר בעניין אחר מותר למחקו להסיר הביזיון, וזה אף באופן שהשם נכתב בקדושה, עיין שם.

ובמה שהורנו לשפוך סיד לקלקל צורת השם קודם המחיקה, דכירנא שכן הורה מרן הגאב"ד בעל שערי טוביה זצ"ל בשאלה כעין זה שהתעוררה באחת המחאות בשמירה על חומות ירושלים, ואיזה רשעים כתבו שמות קודש על גבי מדרכה בכדי לעצור בעד המוחים, והורה כנ"ל, בכדי שלא למחוק להדיא שם משמות הקודש.

אם צריך הציבור להשתדל שיהיה נהן שיברכם

שאלה: יש לעיין בענין מצות הציבור לשמוע ברכת כהנים, האם הם מצויים רק כשיש כהן בבהכ"נ והוא מברכם, אבל אינם מצויים להשתדל שיהיה כהן בשעת התפלה לברכם, דעיקר מצוה זו לכהנים ניתנה והם שנצטוו ב"כה תברכו", אלא שכך הוא מצות הציבור שבשעה שהכהנים מברכים אותם לשמוע את הברכות ולכוין להם, או שמא מצוה על הציבור שיתברכו כשם שמצוה על הכהנים לברך, וכשם שמצוה על הכהן להשתדל לבא לבהכ"נ כדי לברך את העם, כן מצוה עליהם להשתדל לבא ולהיות בשעת ברכת כהנים.

תשובה: בשו"ת חת"ס (או"ח סי' כ"ב) מבואר, דיש מצוה בעצם על ישראל להתברך מפי הכהנים, דהנה בגמ' ב"ר"ה (כ"ה ע"א) איתא שהמוסיף על ברכת כהנים עובר על כל תוסף והוי בעידן מצוותיה כיון דאילו איתרמי ליה צבורא אחריני מצוה לברכם, וביאר החת"ס, דאף שהכהן כבר קיים מצותו ויצא יד"ח, יש עליו מצוה להוציא את הציבור האחר יד"ח ולברכם. הרי דיש מצוה על הציבור להתברך מפי כהן, אף כשהכהן כבר קיים מצותו באותו היום.

וההפלאה בכתובות (כ"ד ע"ב) כתב לבאר דברי הגמ' שם דזר העולה לדוכן עובר בעשה, דעשה זה היינו מצות העשה שעל ישראל להתברך מפי הכהן, כיון שאין הברכה חלה אלא על העומד כנגד פני הכהנים ולא על העומד מאחוריהם, נמצא שזר העולה לדוכן ביטל מצותו להתברך.

ולפי דרכו הוסיף ליישב את דברי רבי יוסי (בשבת ק"ח ע"ב):

"מימי לא עברתי על דברי חברי, יודע אני בעצמי שאיני כהן ואילו אומרים לי חברי עלה לדוכן הייתי עולה".

ונלאו כל חכמי לב להבין, דהלא בודאי לא היה שומע לחביריו המצוים עליו לבטל מצות התורה. ולפי דרכו מיושב דרך כשיש כהן בבית הכנסת עובר הזר במה שמבטל מצותו להתברך מפי הכהן, אבל כשאין שם כהן אין ישראל עובר בעשה, ובזה האופן אמר ר' יוסי שהיה עולה ע"י בקשת חבריו ע"ש. ומ"מ למדנו גם מדבריו דהוי מצות עשה ממש על ישראל להתברך מפי הכהן ולא רק מצוה לסייע לכהן.

והנה מדברי ההפלאה לא למדנו אלא שיש מצוה על העם בשעה שהכהנים מברכים אותם, ומשום כך זר שעולה לדוכן ומוציא עצמו מן הכלל עובר בעשה, אבל אפשר דאין עליהם להשתדל להתברך מפי הכהן, אבל מדברי חת"ס למדנו גם זאת שמצוה על הציבור להתברך ולהשתדל שיבא כהן לברכם, שהרי ביאר דיש מצוה על הכהן אף לאחר שקיים מצותו לברך שוב בציבור אחריני כדי להוציאם ע"ש, וזה חידוש.

לאור כאור החיים בכל עת • בכל מקום

אור החיים עם פירוש פשוט
אור החיים עם פירוש פשוט

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים

עקדת יצחק לדודו זמבאר

עקדת יצחק המבואר
להחכם הקדמון רבי יצחק עראמה ז"ע א

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים

הפרוייקט ההיסטורי

- כנסת וסנהדרין
- ביאור רש"י סגולת על הדף
- מדרשות וחקירות ערוכות
- ילקוט ביאורים סקיף
- מאות אלפי הקצרות והוספות
- חובה לכל בן ישיבה

94 הזשלמה הסדרה המוזמנטלית הרמב"ם המבואר

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

ובחנויות הספרים המובחרות

ט' סיון תרצ"ט

הגאון רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים

כל שבט עולה תפילתו דרך שער המיוחד לו

יש ברקיע י"ב חלונות כנגד י"ב שבטים. כל שבט ושבת עולה תפילתו דרך שער אחד מיוחד לו... והנה אין ספק כי אם תפילות כל השבטים היו שוות, לא היה צורך ל"ב חלונות ושערים - וכל שער יש דרך בפני עצמו, אלא ודאי מוכרח הוא - שכיוון שתפילותיהם משונות, לכן צריכים שערים מיוחדים לכל שבט ושבת. וכי כפי שורש ומקור נשמות השבט ההוא, כן צריך להיות תפילתו, ולכן ראוי לכל אחד ואחד להחזיק כמנהג סדר תפילותיו כמנהג אבותיו.

(כף החיים סי' סח)

• † •

י"א סיון תשמ"ט

הרה"ק רבי יהודה [ב"ר אלטר זקאל אליהו] הורביץ מדיקוב י-ם

גם ההכנות לשב"ק בגדר "עבודה" הן

אחד ממקורבי מרן הגה"ק רבי יהודה'לע מדיקוב זצ"ל, חגר עזו לשאול אותו, אמאי הוא כל כך מסרב להנהיג עדת חסידים כאשר נהגו אבותיו ואבות אבותיו מדור דור, הן יש צבור גדול של חסידים ואנשי מעשה החפצים להסתופף בצלו, ומדוע לא ינהג בדרך אבותיו.

וענהו לאמר: נראה לי כי לראות "עבודה" אתה חפץ, אם כן מאן ימר לך כי דוקא בשעת עריכת השלחן בליל שבת (ט"ש), אפשר לראות עניני "עבודה", אולי גם ההכנות לשב"ק בגדר "עבודה" הן.

לכן איעצך, תבוא לביתי בצהרי ערב שב"ק, ותתבונן כיצד אני מצחצח הנעלים לכבוד שב"ק, ועיניך תראנה "עבודה"...

מה שאתה זולל וגם שינתך, אלה ודאי מסטרא דקדושה!

בחודש כסלו תשל"ג אור חדש האיר בציון, עת עלה הרה"ק רבי חיים זאנוויל מריבניץ זצ"ל מרוסלאנד לארץ הקודש. מיד בהתיישבו בירושלים צבאו על דלתותיו אלפים מכל קהלות החרדים.

בא חסיד 'קצר הבנה' אל הרה"ק רבי יהודה'לע מדיקוב זי"ע, וטענה בפיו, כולם מדברים בהתפעלות ממופתיה הרבי מריבניץ, וגם מספרים עליו, כי מרבה הוא בתעניות וממעט בשינה, אולי יש לחשוש שמא כחו במופתיו אינם מסטרא דקדושה?

ענה לו רבינו רבי יהודה'לע זצ"ל בחריפות- לשון-דזיקוב: דיין פרעסן און דיין פֿאָפֿן איז זיכער פון סטרא דקדושה, נאר דעם ריבניצער רבין דארף מען חושד זיין...!? (מה שאתה זולל וגם שינתך, אלה ודאי מסטרא דקדושה, אך את הרבי מריבניץ אתה חושד?) (מפי ש"י ששמע מדודו הרפ"מ שנכח בשעת מעשה - דברים של טעם - ממכון כרמינו)

• † •

י"ב סיון תשמ"א

הרה"ק רבי אברהם וינברג זי"ע האדמו"ר מסלונים בעל ברכת אברהם

לאחר כל הנפילות יש להתחזק ולהתחיל מחדש

כשם שהתורה נעוצה סופה בתחילתה, לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל (ופירש"י זו שבירת הלוחות) - בראשית, רמז למה שאמרו חז"ל "מה דהוה הוה, מכאן ולהבא חושבנא", לאחר שבירת הלוחות והאותיות פורחות באויר מתחילים מבראשית. לאחר כל הנפילות יש להתחזק ולהתחיל מחדש.

(ימי זיכרון)

• † •

י"ג בסיון תש"ד

הרה"ח הקדוש רבי פתחיה סעלישער בן הר"ר יוסף יונה הי"ד

רוזנברג

מזקני חסידי בעלזא נעקה"ש בשנות

הזעם

טבילה משנה חיים

יומא דהילולא אשתקד (שנת תשפ"ד) של הצדיק רבי פתחיה ב"ר יוסף יונה הי"ד, אשר זכה להתקדש בקדושה עילאית בחייו ובהסתלקותו על קידוש ה'. לרגל יומא דהילולא נערכה סעודת מצווה, ובשוליה שמענו מפי יהודי יקר סיפור מפעים אשר לזיכוי הרבים נפרסמו כאן. וכך הוא מספר:

מדי תקופה, בהגיע ימי 'בין הזמנים', אותו יהודי מעיד על עצמו כי חש רפיון רוחני חזק בכל התחומים. בימי שגרה הוא שומר על עצמו, מנצל את זמנו ולבו נכון לעבודת הבורא, אולם שיבוש השגרה וימי החופשה - הופכים אותו לאדם אחר, חלוש ותלוש במקצת. הדבר שובר אותו, אולם אין לאל ידו להושיע.

הוא הבחין בסגולה הנקובה כאן - לטבול לעילוי נשמת הצדיק רבי פתחיה ב"ר יוסף יונה הי"ד כסגולה להצלחה רוחנית - ואימץ אותה. ואז: 'לא האמנתי. מאז שאני טובל מדי יום לעילוי נשמת הצדיק - הבעיה הזו חלפה כלא היתה! לפתע פתאום, ימי בין הזמנים כימי שגרה, כל עת וכל זמן וכל תקופה - אני חש קרוב לבוראי, מתוך יראת שמים מלאה! העצה הזו שינתה את חייו!

את עדותו ציטטנו כלשונה, מילה במילה. הוא הוסיף ואמר כי לדידו - חשיבות כל הגיליון שבידיכם היא באותו קטע קטן המופיע בשוליו מדי שבוע, אשר נתן לו עצת זהב לרוממות רוחנית בכל זמן ובכל תנאי... אין ספק כי דבריו אלו ממלאים אותנו ברגשי סיפוק, אבל כדאי גם להפנים את המסר המעשי: סגולה זו אינה דורשת כסף, איש אינו מרוויח ממנה, אין כאן ביוזנס. יש כאן עצה ישרה וטובה, לטבול פעם ביום לעילוי נשמת צדיק. רבים מעידים שהדבר סייע להם ורומם את נפשם. נסו זאת בעצמכם!

(פניני פרשת השבוע)

• † •

י"ד סיון תקפ"א

הגה"צ רבי חיים מוואלאזין זי"ע בעל 'נפש החיים'

מה שסיפר ה'בית אברהם' על גדלות בעל הנפש החיים

הגאון רבי יוסף דוד הלוי סולובייצקי, בנו של הגאון הרב מבריסק זי"ע, סיפר להגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, מה שמע מהאדמו"ר הבית אברהם מסלונים זי"ע. היה זה בעת שהבית אברהם הגיע לבריסק, לדון בענין הנוגע לכלל עם הרב מבריסק רבי יצחק זאב, בסיום שיחת הצדיקים, הורה הרב מבריסק לבנו רבי ישע בער, ללוות את הבית אברהם עד תחנת הרכבת.

כשחזר לביתו שאלוהו אביו הרב מבריסק, מה שוחח אתך הרבי מסלונים? וסיפר: הרבי דיבר אודות גדלותו של הגאון רבי חיים מוואלוזין ה"נפש החיים", שגדלותו וצדקותו מפורסם ברבים במשך הדורות, וספרו החשוב הוא אבן יסוד ולימוד לרבים. רבי חיים מוואלוזין היה גדול תלמידי הגר"א זי"ע, ולמרות שהיו להגר"א מאות תלמידים גדולים בתורה ועילויים, מי שזכה בעיקר ששמו התפרסם לדורי דורות הוא בעל נפש החיים.

הרבי מסלונים סיפר: כי בעת המחלוקת הידועה בין החסידים והמתנגדים, התאספו תלמידי הגר"א בראשות רבם, והטילו חרם על החסידים ההולכים לאורו ולנתיבותיו של נר ישראל הבעש"ט זי"ע. לאחר שחתמו על כתב החרם, שלחו מספר תלמידים מובחרים לוואלוזין, כדי להחתים את רבי חיים על כתב החרם. רבי חיים מוואלוזין סירב לחתום, וכששאלוהו הכיצד? והרי הרבי הגר"א הסכים עמנו וסמך את ידו, והרבי הגר"א הוא בבחינת מלאך ה' צבקות, ואיך ניתן לסרב לדבריו? השיב להם רבי חיים, הנה בפרשת העקידה כתוב "ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה, על אחד ההרים אשר אמר אליך". הקב"ה בכבודו ובעצמו כביכול הורה לאברהם אבינו להעלות את בנו על המוקד. ואילו בהמשך כתוב "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם, ויאמר הנני, ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה".

וקשה מדוע כשקיבל אברהם את הציווי על הקרבת בנו לעולה, היתה הציווי מפי הקדוש ברוך הוא, ואילו ההוראה "אל תשלח ידך", הציווי נאמר על ידי מלאך. אלא התירוץ אמר רבי חיים: כדי לשחוט יהודי צריך לשמוע מפי קודשא בריך הוא לבד, ולא על ידי שליח, אבל כדי למנוע מליטול נפש יהודי, אפשר להסתפק גם על ידי מלאך שהוא שליח הקב"ה. וכאן פנה רבי חיים לחבריו ואמר: נכון הדבר שמורינו ורבינו הגר"א הוא בבחינת מלאך, אבל להחרים יהודים להוציא אותם מכלל ישראל, צריכים לשמוע מפי הקדוש ברוך הוא...

(לב ישראל - פרשת וירא)

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

בס"ד, גיליון כ"ה

הלכות מוקצה

ט. דוגמאות כלי שמלאכתו לאיסור לפי סדר א-ב.

זו. שופר, ברמ"א [שם] כתב, דדינו ככלי שמלאכתו לאיסור. יח. תנור חימום, במנחת שלמה [ח"א סי"ד או"א] כתב, דדינו ככלי שמלאכתו לאיסור. יט. תפילין, יש אומרים דדינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלם רק לצורך גופם, כגון אם רוצה ללמוד מהם צורת הקשר וכיוצא בזה, או לשמירה מהמזיקים, או שצריך למקומם. ואם נפלו התפילין, או שמונחים בבזיון, או שחושש שמא יפלו או יגנבו אותם, מותר להרימם ולטלטלם, דבשעת הדחק יש להקל כשיטה הסוברת דדינם ככלי שמלאכתו להיתר. וכן אם שכח להוציא הטלית מנרתיק התפילין וכדי להוציא הטלית צריך לטלטל את נרתיק התפילין דמותר לטלטלם. [רמ"א שם סי"ד ומ"ב סק"ד, שש"כ שם סי"ד, ילקוט יוסף שם סי"א].

כ. תרופות, לאנשים שהיו בריאים מבעוד יום, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ואין לטלטלם אלא לצורך גופם, כשנצרך להם בשבת, או לצורך מקומם, אמנם לחולים מבעוד יום, או תרופות המיועדות לדברים שכיחים, כגון לכאבי ראש או שיניים, אין להם דין מוקצה. [מנחת שלמה ח"ב סל"ד סל"א, מ"ב למעשה עקמ"ו בשם בעל שבת הלוי, ילקוט יוסף שם סי"ד, חוט שני ח"ג עס"ד]. וכן מותר לסלק תרופות ממקום שילדים יכולים להגיע אליהם ולהשתמש בהם. [חוט שני שם עק"ח כשברי זכוכית המובא ברמ"א בס"ח].

י. כלי שמלאכתו להיתר. כתבי הקודש. אוכלים. כלים שימושים.

א. כלי שמלאכתו להיתר, מותר לטלטל לכל צורך שהוא, ושלא לצורך כלל אסור. ב. כתבי הקודש ובכללם ספרי קודש, דברי מאכל, בגדים ותכשיטים, מותר לטלטל גם שלא צורך כלל. ג. כלים ששימושם תדיר כגון סכינים, כוסות, וקערות, כפיות ומזלגות, יש אומרים דדינם ככתבי הקודש, ויש מחמירים לדונם ככלי שמלאכתו להיתר. [שו"ע ומ"ב סימן שח ס"ד. קצוה"ש סי' קח בדה"ש סק"ז].

יא. מוקצה מחמת גופו הגדרתו ודינו.

א. כל דבר שאינו כלי, ואינו ראוי למאכל אדם או בהמה, כגון עצים, אבנים, מעות [כסף]. שברי כלים שאינם ראויים לכלום, או שנזרקו מבעוד יום אפילו ראויים קליפות שאינם ראויים אפילו למאכל בהמה, או שראויים אך אין הבהמות מצויים שם. דבר מאכל שאי אפשר לאוכלו בלא בישול, וכל כיוצא בזה, הרי אלו בכלל מוקצה מחמת גופו, כיון שהאדם מקצה עצמו מהם מחמת [גופם] שאינם ראויים לכלום. ב. מוקצה מחמת גופו אסור בטלטול, אפילו לצורך גופו ומקומו, וכל שכן מחמה לצל, ואם הגביהו בטעות, גם לדעת המגן אברהם צריך לשטפו מידו מיד. ג. במקום הצורך מותר לטלטלו בגופו כגון לדחפו ברגלו, ולהחזון איש דרך הילוכו. ואחורי ידיו, או בין אצילי ידיו הוי כטלטול בגופו. [שו"ע רמ"א שם סי"ז, מ"ב שם סי"ג, שו"ע הרב סרע"ו סי', מ"ב שם סק"א, וטלטול מן הצד לא הותר אלא כשהוא לצורך דבר המותר וכנ"ל].

יב. דוגמאות מוקצה מחמת גופו לפי סדר א-ב.

א. אבוקדו שהיה קשה ולא היה ראוי לאכילה בערב שבת ובשבת נעשה ראוי לאכילה אינו מוקצה ומותר לאכלו בשבת. [חוט שני שם ע' ק"י]. ב. בעלי חיים דינם כמוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלם. ג. קפץ דג מהאקווריום, יש אומרים דמותר להחזירו משום צער בעלי חיים, ויש אוסרים. ד. כלוב של ציפורים שנמצא במקום שיש שם שמש חזקה, אם אפשר יפרוס סדין כנגד הכלוב, ואם אי אפשר מותר לטלטלו מחמה לצל. [שו"ע שם סל"ט, שש"כ פכ"ז כח-ל]. ה. נמלים נחשבים מוקצה מחמת גופו, ומכל מקום מותר לנפח בפיו כדי שיפלו מעל גבי השולחן, דניפוח לאו שמיה טלטול. [שבת היום ח"ב עק"ב בשם הגר"ח קניבסק].

א. אופניים עם שלשה גלגלים המיועד לילדים קטנים, אין למונעם מלרכב עליהם.

ב. אופניים עם שני גלגלים, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ואין לרכב עליהם בשבת. [שש"כ פט"ז סי"ז, בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז ס"ל, כתב הטעם, א' שמא יצא חוץ לתחום, ב' משום עובדין דחול, ג' משום תיקון מנא].

ג. גפרורים, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלם לצחצה בו שיניו. [שש"כ שם ס"ח].

אולם אסור לשבור את הגפרורים והוי כעין תיקון כלי. [מ"ב סימן שכב סק"ג, וע"ש בסוף סק"ח].

ד. מאוורר, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו. [שש"כ פ"ג סל"ה]. ובשו"ת אגרות משה [ח"ה סכ"ב אכ"ב] כתב דמותר גם כן להזיז את המאוורר לצד אחר, כשמנשב עליו ומפריע לו, דנחשב טלטול לצורך גופו. [ובמ"ב למעשה עק"ב הביא בשם בעל שבת הלוי דנחשב כלצורך מקומו]. ולהזיז הכפתור שגורם למאוורר להסתובב או לעצור, כתב בשולחן שלמה [שם סי"ג הע' ל"ד] דאם הכפתור גורם פעולה חשמלית אסור להזיזו, ואם זה רק נעשה על ידי קפיץ, מותר.

ה. מדריך טלפון, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו, כגון אם מחפש כתובת של חברו לצורך שבת. [שש"כ שם סי"ז].

ו. מחט, מותר לטלטל מחמת צורך הוצאת קוץ או מוגלה. [מ"ב סי' שכח סקפ"ח ובה"ל ד"ה הקוץ].

ז. מכשיר אידיים, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו. [הגר"מ סירוטה].

ח. מספריים רגילות, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ומספריים שמשמשים בהם על פי רוב לשימוש היתר, דינם ככלי שמלאכתו להיתר, ויתבאר דינו לקמן בע"ה. [שש"כ שם סט"ז].

ט. מפתח של מכונת שמדליק את המנוע, וכן מפתח הדלתות כשאינו יכול להשתמש בו בשבת כגון שמופעל מערכת אזעקה, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ולכן צריך לכתילה להוציאם בערב שבת ממחזיק המפתחות, ובדיעבד אם שכח להוציאם, מותר לטלטלם יחד עם שאר המפתחות. [שו"ת באר משה ח"ח סקפ"ה, ובשש"כ שם הע' ער כתב מהגרש"א דעדיף לטלטלם יחד דנחשב לטלטול מן הצד מלהוציא המוקצה בידים].

י. מקלות כביסה, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ואם יש לו צורך להשתמש בהם, מותר לטלטלם והוי לצורך גופם, פרט אם יש לו כלי שמלאכתו להיתר לצורך אותו השתמשות וכנ"ל. [שש"כ פט"ו סי"ט].

יא. מחבת וכן סירים שאין שומרים בהם מאכלים, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלם רק אם הוא צריך למקומם, או שרוצה להשתמש בהם שימוש המותר, ואם נשאר בהם אפילו מעט מהתבשיל, מותר לטלטלם גם שלא לצורך גופו ומקומו, וכן אם הם מלוכלכים ומאוסים, מותר לטלטלם כדין גרף של רעי.

יב. סירים גדולים, כיון ששומרים בהם המאכלים, דינם ככלי שמלאכתו להיתר. [מ"ב שם סק"ב, ובביאורו ל"ד"ה כלי. שש"כ פ"כ סט"ו].

יג. נרות שלא דלקו בערב שבת, נחלקו הפוסקים אם דינם כמוקצה מחמת גופו, או ככלי שמלאכתו לאיסור. [הובא במ"ב שם סק"ד]. ואם דלקו בערב שבת וכבו בשבת, הרי הם מוקצה מחמת גופם, דמיגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא.

יד. סיגריות, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור. [הגר"מ סירוטה. וצ"ע מאי שנא סגירות מנרות דלעיל, ומצאתי בשלמי יהודה שהביא הוראה מהגר"ש אלישיב דכיון שהמ"ב לא הכריע בבי' הדעות לענין נרות, אזי בעת הצורך יש להקל ולדונם ככלי שמלאכתו לאיסור, ואפשר דכיון שבסגירות מצוי שלפעמים נשכים על השולחן, ע"כ ההוראה להקל לטלטלם כשצריך למקומם].

טו. סולם, שבבית העשוי לטלטל מצד לצד לצורך הורדת ספרים אפילו הוא גדול דינו ככלי שמלאכתו להיתר, וסולם של סיידים או בנאים שרוב מלאכתם לאיסור, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ולדעת הרמב"ם אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו. [מ"ב שם ס"ק ע"ח, ילקוט יוסף שם ס"ב].

טז. עט, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ואם רואה ילדים מקשקשים בזה על הרהיטים וכיוצא בזה, מותר ליטול העט מהם, והוי כלצורך גופו ומקומו. [מ"ב למעשה עק"א מהגרש"ד גרו"ל].

פנים
מתוך הספר

ספוד ויהודים

עברת קודש

מקרא ותרגום

קריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום

שנות חיים

בדורנו, מרבנים האנשים לתור אחר סגלות שונות, לזכות על ידן לברכה וישועה בכל ענייניהם, ובכל שנוקפים הימים והזמן חולף צעות סגלות חדשות ורבות, מתן אשר מקורן לט בערפל ושרשן אינו ידוע.

אמנם, נאמנים עלינו דברי חכמינו ז"ל, שתלו את סגלת החיים בדברים מסימנים כפי שקבלו לנכון, בכח תורתם וצדקתם.

כפי שהובא בתחלה, על מנהג אמירת שנים מקרא ואחד תרגום, אמרו חכמינו במסכת ברכות (ה) שהמשלים פרשיותיו עם הצבור 'מאריכו' לו ימיו ושנותיו, ומי האיש החפץ ימים לא יסור ממנהגו לקרא בכל שבוע את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום.

רבנו יעקב בן אשר 'בעל הטורים', מצא בפרושו לתורה רמז לדברי חכמינו בפסוק הראשון של ספר שמות (א א): 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו'.

המלים 'ואלה שמות בני ישראל' הן ראשי תבות: 'ואדם אשר לומד הסדר, שנים מקרא ואחד תרגום, בקול נעים ישיר, יהיה שנים רבות ארבים לעולם'.

ובספרו 'משה יהודה' (סי רפה) רמז הגאון רבי יהודה עייאש סגלה זו בפסוק 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה' (ויקרא יט לב): ראשי התבות של המלים 'מפני שיבה תקום והדרת' מרביבים את המלה 'שמות', שהיא ראשי תבות של 'שנים מקרא ואחד תרגום', להורות שהקורא שנים מקרא ואחד תרגום, יזכה לעשרת שיבה ומאריכו לו ימיו ושנותיו, כסיום הפסוק 'והדרת פני זקן'.

לחביבא ברמיזא

ספור מענין בהקשר לרמז שנים מקרא ואחד תרגום במלה 'שמות', מספר על רבנו החיד"א, רבי חיים יוסף דוד אזולאי:

ידוע כי רבנו החיד"א הסתובב בארצות רבות על פני תבל במסגרת מסעותיו, ואף כתב ספר שלם בשם 'מעגל טוב' בו גולל את כל המארעות שקרו עמו במסעותיו.

באחת מנסיעותיו לאיטליה, נסע יחד עמו סוחר יהודי אשר הביא בכליו גבינות מיחדות וטעמות בכמות מרובה, במטרה למכור באיטליה ולהרויח מתן ממון הרבה. כאשר הבחין כי עמו טסע רבן של ישראל, פנה אליו בבקשה שיזאיל להפקיד בידו 'כתב הכשר' על הגבינות, בידעו כי שם רבנו נכבד ונערץ בכל תפוצות ישראל, ואם יזכה וסוחרותו תעשר בכשרות שקבו, יוכל למכרה בבטחה ובקלות.

אולם רבנו, שלא השגיח על הכנת הגבינות ועל יצורן, חשש שמא דבר אסור יש בהן, כי מי יעיד שניעשו כהלכה? ולא הסכים לתת הכשר לגבינות שבדי הסוחר.

אותו סוחר שלא היה ירא שמים, נסה לפתות את רבנו ברצי כסף, ופעל לשכנעו בדברי חלקות וגם בתקיפות, וכאשר לא עלתה בידו, לא הסס, ושכר כמה ברוינים מן הגוים אשר בספינה, שיתנפלו על רבנו באמצע הלילה ויאמנו עליו שאם לא יעשה פרצון היהודי יהיו תעודת הכשר לגבינות, ירצחוהו נפש וישליכוהו אל הים.

היה זה פקוח נפש גמור, ומשום כך הכרח רבנו לעשות פרצון הסוחר השפיל, ולכתב לו את התעודה המבקשת מה עשה? כתב לו מכתב בלשון זו:

"הנני להעיד כי הגבינה אשר מוכר איש פלוני כשרה היא. הכותב ביום פלוני לסדר 'זכנה תאכלו אתו מתנייכם חגרים בספר שמו"ת".

כך, כשתבת 'שמו"ת' חלוקה בגרשים, הטביע רבנו על גבי המכתב את חתימתו המפרסמת, ומסר את התעודה לסוחר.

כאשר הגיעו לאיטליה, פנה הסוחר לשכונות היהודים, ופרסם כי יש בידו גבינה כשרה למהדרין מן המהדרין, וכתב הכשר בידו מהרב הנערץ החיד"א, המפרסם לאיש גאון וקדוש בכל תפוצות ישראל.

שמעו זאת האנשים וחפצו לרכש גבינות מסוחרותו, אך כדי להיות בטוחים הביאוהו אל רב העיר שיבדק אם אכן אמת בפיו.

נכנס הסוחר אל רב העיר, שבקש לראות את תעודת הכשרות אשר הצהיר עליה והתפאר בה. הביט הרב בכתב, עבר בעיון על כל תבה ותבה, וראה כי אכן כתב ידו של החיד"א הוא זה, ללא שום פקפוק.

אולם דבר מה שרד את מנוחתו. הוא הרגיש שמישהו אינו כשורה במכתב. לאחר דקות של התבוננות הבין מפני מה לא נחה דעתו: מדוע הצרך החיד"א לכתב שהפסוק 'מתנייכם חגרים' בספר 'שמות' הוא כתוב? הרי ידוע לכל שפסוק זה כתוב בפרשת בא (שמות יב יא) בענין קרבן פסח, ופרשה זו בספר שמות היא? וביותר התפלא, מדוע נכתבה תבת 'שמו"ת' עם מרכאות, כביכול ראשי תבות יש כאן?

לפתע, מזכר הרב ברמז הידוע, שהמלה 'שמות' היא ראשי תבות 'שנים מקרא ואחד תרגום', והבין שבראי לא לחנם הכניס החיד"א רמז זה במכתב.

נשל הרב את החמש לידו, התבונן בתרגום על תבות 'מתנייכם חגרים', ומצא שתרגום אונקלוס 'חריציון' יהוון אסירין, היות שבשפה הארמית 'מתנייכם' הם 'חריציון', ו'חגרים' תרגומו 'אסירין'.

אולם תבות אלו משמעות נוספת יש להן, כי חתיכות הגבינה גם הן נקראות 'חריצים' - חריצי גבינה, כפי הכתוב 'את עשרת חריצי החלב' (שמואל א' יז ח). אלו הן הגבינות העשויות בחריצים, ותבת 'אסירין' יש לפרשה מלשון אסור. אם כך, שמה התבון החיד"א לרמז שחריצי הגבינה יהיו אסורים במאכל.

מיד צוה הרב על משמשי שיקלאו את הסוחר ויניחוהו במאסר, ואחר שישירוהו וחקרוהו הודה על האמת, שהוציא את כתב ההכשר בדרכי רמיה והגבינה אינה כשרה.

כך הצליח רבנו החיד"א למלט עצמו בחכמתו, ולמנע מכשול, שלא תצא תקלה מתחת ידו, והקדוש ברוך הוא שאינו מביא תקלה לידין של צדיקים היה בעזרו, שיקלט רב העיר את הרמז ויאסר את הגבינות באכילה.

אמו ואביו תיראו

לדברי המקובלים (האר"י"ל, השל"ה), צריך הקורא שנים מקרא ואחד תרגום להזהר מאד לבלתי הפסק בדבור באמצע קריאתו, עד שייסיים את קריאת הפרשה בלה, כיון שבכח מצות קריאת הפרשה נברא מלאך מיוחד ממצוה זו, והמפסיק באמצע פוגם באותו מלאך חלילה.

בענין זה מספר, שפעם בערב שבת קדש, ישב הרב הקדוש רבי אליעזר מויזניץ ז"ע בעל 'דמשק אליעזר', ועסק בקריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. כאשר אחז בפסוק האחרון בפרשה, נכנס אביו בעל 'אהבת ישראל' לחדרו כדי לשאלו דבר מה. כששמע רבי אליעזר שאביו מחכה למוצא פיו, הפסיק מיד מלמודו, וענה לאביו על שאלתו.

כאשר יצא אביו, חזר רבי אליעזר והחל לקרא בשנית את כל הפרשה, מתחלה ועד סוף. מאחר שראוי להשתדל שלא להפסיק בשעת קריאת שנים מקרא ואחד תרגום, מתחלת הפרשה ועד סופה.

אחד מתלמידיו שנכח בשעת מעשה, התפלא בפניו: "מה היה קורה, אלו היה אביך ממתין דקה אחת, הלא יכול היית לסמן לו שיתחב רגע עד שתסיים, כך לא היה עליך להתחיל שוב את כל הפרשה מחדש". ענה לו רבי אליעזר: "כבוד אב ואם זו מצוה מן התורה, וכי איזה ערך יש לשנים מקרא ואחד תרגום שלי, אם אניח לאבי לחכות לי, ולו רק רגע אחד?!"

מלון יקירן ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא

חזרתא

חזרתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

ברכת כהנים נקראת 'נשיאת כפיים' שבה נשלמת המצוה

ברכת כהנים בזכות האבות

כוחם של האבות מסייע לנו לזכות גם בברכת כהנים, ומטעם זה פותח הש"ץ תחילה 'ברכנו בברכה המשולשת', להזכיר זכות אבות שהם שלשה, לפי ששלוש ברכות חלות בזכותן. וכמו שכתב בעל הטורים (במדבר ו כד-כו) 'ברכך בזכות אברהם שנאמר בו (בראשית כד א) 'וה' ברך את אברהם בכל', 'אר' כנגד יצחק שראה בעקידה ומת, והאיר הקב"ה את עיניו והחייהו, 'שא' כנגד יעקב שנאמר בו (בראשית כט א) 'וישא יעקב רגליו', ועל ידי הדבקות באבות זוכים ל'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם'.

באמירת הברכה בפיו, וחלק המעשה הוא בנשיאת כפיו כמו שכתוב **וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם** וכמבואר בגמרא (סוטה לח). שהמדובר הוא בנשיאת הכפיים דווקא, ועל ידי שמקדש מחשבתו ודיבורו נעשו ידיו צינורי השפעות כל טוב מהשם יתברך לבני ישראל.

והנה, שלמות המצוה היא שעל ידי ההכנה במחשבה ובדיבור מביאים אותה לידי גמר מעשה, כעין דברי חז"ל (תנחומא עקב ו) אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, כיון שכך נקראת מצוה זו על שם גמר המעשה בשם 'נשיאת כפיים'.

כה תברכו את בני ישראל (ו, כג).

וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם (ט כב). ברכת כהנים קרויה בכל מקום 'נשיאת כפיים', ויש להבין מדוע נקראת בשם זה ולא 'ברכת כהנים' על שם הברכה שהיא העיקר, וכמו שכתוב (במדבר ו כג) 'כה תברכו את בני ישראל'.

פירש בספר **זכרון אלעזר להרה"ק מסאסוב ע"ה** על פי הידוע שכל מצוה כוללת מחשבה דיבור ומעשה, וברכת כהנים חלוקה כך, חלק המחשבה שבה הוא לאהוב את כלל ישראל, כמו שמברכים לברך את עמו ישראל באהבה, וחלק הדיבור הוא

מילתא דפליאה

הברכה שזוכים לה ישראל בשבת זו

אלוף צפו'. והנה ידוע שהקליפה היותר גדולה מכל האלופים של עשו הוא האלוף 'צפו'. [כך כתב בקב הישר (פק"ב): ששמעתי מפה קדוש הלא הוא האיש האלקי מורנו הרב ר' העשיל צורף ז"ל שאמר בשם מקובל אחד דבר נפלא ודבר נאה ומתקבל, והוא זה, דע כי צפו בן אליפז בן עשו הנכתב בתורה 'אלוף צפו' הוא הקליפה ראשונה שבשבעים אומות, וכנגדו הוא גם כן בקדושה 'ארץ צו"ף' (שמואל א' ט ה) אותיות דדין כאותיות דדין, והוא היה מלך ראשון וממשלתו היתה במדינת פולין ומרמז לפלוני", כי פלוני הוא אותיות פולין שהוא גימטריא צפ"ו ולכן נקראת מלכות אדום מטרפולין של ע' אומות כי המדינה הזאת היא יושבת תחת יד השר של אדום והיא קליפה ראשונה, ודע כי הקליפה של צפו היא בא מחמת חטא של אדם הראשון וחוה].

ואיך אפשר להמתיקו, זה ע"י 'פרשת נשא' שהיא הפרשה היותר גדולה שבתורה שיש בה קע"ו פסוקים כמנין הגימטריא של 'צפו', וע"י 'מזמור קי"ט' שהוא המזמור היותר גדול בתהלים שגם בו יש קע"ו פסוקים, וע"י 'מסכת בבא בתרא' שהיא המסכתא היותר גדולה שבש"ס שיש בה קע"ו דפים, כולם מכוונים על הקליפה של 'צפו' שבגימטריא קע"ו, ועל ידיהם יכולים להמתיק הקליפה הגדולה הזו.

אם כן מלבד הברכה האמורה בפרשה 'ברכך' בממון 'וישמרך' מן המזיקים, נוסף עליהם השמירה מהקליפה הגדולה ביותר ע"י פרשתנו שיש בה קע"ו פסוקים. וכל זה ניתן להעמיס במה שאמרנו שהטעם לקריאת פרשת נשא לאחר שבועות היא כדי שתחל שנה וברכותיה, כי אכן גדולה פרשתנו בברכות שבה.

כדי לעמוד מהי הברכה שזוכים לה ישראל בשבת זו יש לעיין מה אמרו חכמים ודרשו בברכת כהנים. דהנה אמרו חז"ל (במדב"ר יא ה) 'ברכך ה' בממון 'וישמרך' מן המזיקין, והקשה **רבי יחזקאל משינאווא ע"ה** (ד"ה יברכך) הרי את השמירה מן המזיקין נצרכים טרם בוא הממון שייצליח בעסקיו ולא יעמדו לו מזיקים בדרכו, מדוע נכתב בהיפך הסדר המסתבר. ותירץ, כי שנינו בדברי קדשו של שלמה המלך ע"ה (קהלת ה יב) 'עושר שמור לבעליו לרעתו', כלומר, יתכן שכל העושר הבא לו לאדם הוא כדי שינטל הימנו, או כדי לנסותו.

(ראה מה שהרחיב בזה באורחות צדיקים (שער הענוה): רוב חכמה ורוב ממון הכפול בעולם הזה יהיה מחמת אחד משלשה דברים: אחד - לטובה מאת הקדוש ברוך הוא, השני - לנסיון, השלישי - לנקמה... וסימן הנקמה, שיהיה בעל הממון מזיק לאחרים בממונו, ומתנאה בו, ואינו עושה בו צדקה, וטרוד בו להתענג וכו', ולא ישלם ממנו חוק הקדוש ברוך הוא, על זה נאמר 'עושר שמור לבעליו לרעתו').

לכן נצרכת השמירה שלא יהיה לו העושר להזיקו גם לאחר שיברך ה' בממונו, כדי שיוכל להשתמש בעושר לטובה ולברכה.

קע"ו פסוקים בפרשה כנגד הקליפה הגדולה 'צפו'

נמצא אפוא כי חלק עיקרי בברכה הוא השמירה מן המזיקים, ומה נאה הוא הדבר שיחד עם ברכת התורה הנזכרת בפרשה זו נוסף עליה גם שמירה מן המזיקים שאף היא נזכרת ומתעצמת בשבת זו שלאחר חג השבועות. דהנה, בפרשתנו ישנם קע"ו פסוקים, וביאר הרה"ק **רבי דוד מסקווירא ע"ה**: כתיב (בראשית לו טו) 'אלה אלופי בני עשו וגו'

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

כפרת הנזיר

עצמו בלי קבלת נדר קדוש יאמר לו, אבל מי שגודר עצמו בנדר אינו עושה כן אלא משום שאין בו כוח להגביל עצמו, ולכן הוא מתחכם לאסור הדבר על עצמו כדי להתאמץ ולעמוד בקבלתו, נמצא אם כן שאדם זה הוא כעיר פרוצה בלי שומר, וזה גרם לו לאסור על עצמו איסורים חדשים ולגרום שיתגרה בו יצר הרע, כי כל דבר הנדור יצרו תוקפו ביותר.

ובזה מבאר הכלי יקר הטעם שצריך הנזיר להביא קרבן אם נטמא שלא בכוונה בטומאת מת, והקשינו שהרי לא חטא בכך ומדוע מתחייב להביא חטאת, אלא לפי שגירה בעצמו את היצר הרע על כן צריך להתכפר בקרבן, ועל דרך שאמרו בירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) לא דיך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים, כי בעצם קבלת איסורים על עצמו הרי הוא מגרה את היצר להכשילו.

כפרת הנזיר על שמנע עצמו מעבודת ה' בשמחה

עוד הוסיף לבאר בכלי יקר שהכפרה היא על 'שציער עצמו מן היין' (תענית יא.), היינו שעבד את ה' מתוך צער ולא מתוך שמחה, כי אם היה שמח בנזירות זו בודאי היה עולה בידו להימנע מן הטומאה, וכיון שהיתה עבודתו מתוך עצבות הרי זה מורה על חיסרון בעבודתו, כי השמחה תעיד על שלימות הנפש במעשיה והעצבות סימן לחיסרון, ועל עצבות שפגמה בעבודתו צריך להביא קרבן לכפרה.

כפרה על שלא הגינה צדקותו על סביבותיו

ובמשך חכמה כתב, שהקרבן בא לכפר על שמת אדם בקירבת הנזיר, ועל דרך שמצינו (מכות יא.) שבמיתתו של כהן גדול יוצאים הרוצחים מעיר מקלטם, והטעם הוא, כי היה לו להגן בזכותו שלא יהרגו בני אדם בדורו, וכיון שלא התפלל עליהם נתלתה כפרת הרוצחים במיתת הכהן הגדול. וכך הוא הדבר גם בנזיר שקדושתו גדולה כקדושת כהן גדול, והיה לו להגן בזכותו שלא ימות אדם בשכונתו, וכיון שלא הועילה זכותו שהרי נגרמה לו טומאת מת, על כן מוטל עליו להביא קרבן כפרה על כך.

על ידו, אבל אם נטמא באמצע הנזירות נודע הדבר שלא היתה כוונתו הראשונה כראוי ולכן לא זכה להינצל מן הטומאה, ומשום כך הוא צריך לכפרה על שציער עצמו מן היין, כי לא נהג כשורה בנזירותו שלא היה לו להימנע משתיית יין אם לא היתה כוונתו שלימה.

כפרה על שהוסיף על מצוות התורה וגרם בכך גירוי היצר

בטרם נבוא אל הביאור נקדים המובא בספרי קודש, בכל מצוות התורה יש כח לאדם לקיימם ולהתגבר על היצר הרע, לפי שכשהתורה ציותה אותו לקיימם נתנה לו כח שיוכל לעמוד נגד יצרו הרע, וכמו שבדבר ה' נבראו שמים וארץ (תהלים לג ו) כן יש כוח בדיבורו לסייע ביד האדם לקיים מצוותיו, ואפילו גדרות וסייגים שגזרו עלינו חכמים הרי יש בכוחם ובכוח תורתם לסייע ביד ישראל לשמור גזירותיהם, והם גם שיערו ברוחב דעתם כמה בכוח בני ישראל לקבל על עצמם גדרים וסייגים.

והנה הוסיף להחמיר על עצמו בדברים המותרים הרי הוא נכנס בחשש 'בל תוסיף' על מצוות ה', כי כל דברי התורה מסודרים בסדר נכון ומתוקן בלי שום תוספת או חיסרון, כמו שכתוב (קהלת ג יד) 'כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע'. וכן יש לרמוז בלשון התפילה הנאמרת קודם הכניסה לסוכה 'לחסות מזרם וממטר', 'זרם' אותיות רמ"ז ו'מטר' אותיות רמ"ט, כי מצוות התורה ניתנו במנין מדוקדק רמ"ח, ועל מנין זה אין להוסיף ואין לגרוע, וזהו שרמזו כאן להיזהר הן מגירעון במצוות שלא להעמידם על מנין 'זרם', וכן שלא להוסיף עליהם בחומרות יתירות כדי שלא להרבות מניינם כמנין 'מטר'.

עוד יש לדעת כי כאשר האדם מקבל על עצמו איסורים חדשים שלא ציותה אותו התורה, לא תורה שבכתב ולא תורה שבעל פה, אין לו סיוע לכך מלמעלה אם לא יחידו סגולה שבדור, וצריך להיות ראוי לעמוד כנגד היצר הרע בזכות עצמו, ואם אין בו כח לעמוד במה שקיבל על עצמו הרי הוא מגרה בעצמו את היצר הרע לחינם. ובודאי אם בכוחו לגדור

וכי ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגו'. וביום השמיני יבא שתי תרים או שני בני יונה וגו'. וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא (ו ט-יא). נזיר שמת עליו מת בפתע פתאום מצווה להביא קרבן לכפרה.

וצריך להבין מה חטאו של הנזיר והרי לא נטמא אלא באונס, ומדוע עליו להביא קרבן על שנאנס ונטמא. חז"ל הקדושים (ספרי ל) עמדו על הדבר והביאם רש"י: 'מאשר חטא על הנפש' שלא נזהר מטומאת המת. רבי אלעזר הקפר אומר שציער עצמו מן היין.

ואם אמנם טעם ראשון אינו עונה על השאלה מדוע מחויב כשעשה זאת באונס ובשוגג, אך הטעם השני עוד מעלה קושיא נוספת, חז"ל אומרים שנצרך לכפרה על שציער עצמו מן היין, ותימה הוא שאם כן יצטרך כל נזיר קרבן כפרה שהרי כל נזיר מצער עצמו מן היין, ועינינו רואות כי רק נזיר שנטמא באמצע ימי נזירותו הוא שמחויב בקרבן כפרה על שציער עצמו מן היין. ועוד קשה, הרי הנזיר נקרא בתורה קדוש, ואיך אפשר לומר שחטא בכך שציער עצמו מן היין. לביאור הדברים נדרשו כמה וכמה ממפרשי התורה, ואנו נביא קצתם בבחינת 'תן לחכם ויחכם עוד, הודע לצדיק ויוסף לקח' (משלי ט ט).

כפרה על שלחנים ציער עצמו ולא היתה כונתו שלימה

באלשיך הקדוש כתב, שבאמת כל מעדני העולם נבראו כדי שיהנה מהם האדם, ורק אם מתכוון האדם לסגף עצמו כדי לכפר עוונותיו אזי כוונתו רצויה, ונחשב לו מיעוט חלבו ודמו כקרבן על גבי המזבח. אך כל זה רק אם זכה להשלים נזירותו בטהרה, אז הוא זוכה שייחשב לו העינוי כעבודת ה', אבל אם לא זכה להשלים את הנזירות כיון שנטמא באונס, אין העינוי חשוב לו כקרבן ונמצא שלחנים ציער עצמו מן היין, ועל כך צריך להביא קרבן כפרה.

ואפשר להוסיף ולבאר עוד, שהמענה והמסגף עצמו צריך שתהיה כוונתו לשמים, ואם זכה להשלים נזירותו בטהרה הרי זה סימן שנרצתה כוונתו ומן השמים סיעו בידו שלא תבוא טומאה

נתינת צדקה עצה טובה ביותר - לשמור את ברכת העשירות

יצפין, וסימניך, שולחן בצפון ומנורה בדרום. שצד צפון הוא צד שמאל, והרוצה להעשיר יצפין הכוונה שיתן את הנקודה של השי"ן בשמאל, שיתן מעשרות וכך יעשיר.

ואפשר לומר כי על זה אמרה תורה (דברים יז יא) 'ושמרת לעשות ככל אשר ירוך וגו' לא תסור מן הדבר אשר יגיד לך ימין ושמאל, וברש"י כתב מחז"ל: אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל. דהיינו, אפילו אם יאמרו שבמקום עשירות יהיה לו לאדם רק מעשר שהוא בשי"ן שמאלית, עם כל זה שמע לדבר אשר ירוך. אבל באמת חכמים אומרים 'על שמאל' דהיינו נתינת המעשר 'שהיא ימין' שממנה יגיעו לעשירות שהיא בשי"ן ימנית.

כשדואג שלאחרים יהיה כל צרכם זוכה לנשיאת פנים

לאחר שיתברך בברכת 'ברוך' בממון, 'וישמרך' מן המזיקין, יזכה לנאמר בהמשך הברכה 'ישא ה' פניו אליך', שכן מובא בגמרא (ברכות כ:): אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, ריבוננו של עולם, כתוב בתורתך (דברים יז) 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד', והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב 'ישא ה' פניו אליך'. אמר להם, וכי לא ישא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה (שם ח י) 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך', והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה.

וכבר תמהו, במה נתייחדה מצוה זו, הרי יש כמה וכמה מצוות שישראל מקיימים בהידור ומחמירים בהם. ופירש מהר"ם שי"ש שיש בזה דבר ייחודי שאין בשום מצוה, והוא שאמנם מדקדקים ומחמירים על עצמם ואפילו באכילת כזית וכביצה מברכים ברכת המזון, אך כל זה רק 'על עצמם', אך בנוגע לאחרים אינם מסתפקים בכזית וכביצה וכאשר מדובר להשביע נפש רעבה ולעזור לשני נותנים הם בשפע רב עד כדי שביעה. משכך זכות זו שנותנים לאחרים היא זאת שבשלה זוכים לנשיאת פנים, וכפי שאמרנו שבנתינה לאחרים מקבלים כפול כפלים משמים.

אפילו שהם מועטים בכמותם, וכמו כן הוא גם בעניין הצדקה שאדם נותן מעט מממונו מעלה המעט הזה את כל ממנו ונותן בו שמירה מעולה.

ברכת העשירות מתרבה ללא גבול לנותן צדקה מממונו

רמז נוסף יש בפרשתנו לכך שגדול כח נתינת מעשר שמשפיע ברכה ועשירות גדולה, כפי שרמזו הרה"ק רבי ברוך ממעזיבון ע"ה (בוצינא דנהורא) בפסוק (ז יד) 'כף אחת עשרה זהב מלאה, ופירש, כי אם אדם נותן כף אחת מעשרה כלומר נותן מעשר, אזי מתקיים בה זהב מלאה שנתנת הכף משפיעה עליו שאותה היד תהיה מלאה זהב, וכאן רמז לן באורייתא בפירוש כי המעשר מועיל לעשירות.

צא ולמד מה שכתב בשפתי צדיקים לתלמידו המובהק של מרן הרה"ק בעל האוהב ישראל מאפטא ע"ה (ראה ד"ה עשר), כתוב במעשר (דברים יד כב) 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך' ודרשו בגמרא (שבת קיט). 'עשר בשביל שתתעשר'. והנה ההבדל בין עשר שפירושו עשירות לבין עשר של מעשר הוא בנקודה של שי"ן אם ימנית או שמאלית, ונתנו סימן במה שאמר אברהם אבינו ע"ה ללוט (בראשית יג ט) 'אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה', אם אתה תקבע את הנקודה על 'עשר' בצד שמאל דהיינו שתתן מעשרות, אני אשים הנקודה של 'עשר' בצד ימין ואשפיע עליך עשירות ורווחה, שאתה תהיה הבעל הבית שבידו נשאר הכסף ואני אהיה הכהן כביכול שתתן לי מעשר. אבל 'אם הימין' אם תשים את הנקודה בימין השי"ן, כלומר שתדאג רק לעושר, 'ואשמאילה' אכביד עליך עול המיסים והארנונות ואז על כרחך תתן מעשרות למיסים וכיוצא בזה.

באמצעות ביאור זה דורש שם מה שאמרנו בגמרא (ב"ב כה:): אמר רבי יצחק, הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר

ואיש את קדשיו לו יהיו (ה, י).

עצה טובה ויסודית לשמר ממנו מן המזיקים אף היא כתובה בפרשה זו והיא מה שכתוב 'ואיש את קדשיו לו יהיו' (ה י), וכתב רש"י: ומדרש אגדה 'ואיש את קדשיו לו יהיו, מי שמעכב מעשרותיו ואינו נותן, לו יהיו המעשרות, סוף שאין שדהו עושה אלא אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות. 'איש אשר יתן לכהן' מתנות הראויות לו 'לו יהיה' ממון הרבה, ע"כ. הרי לנו עצת תורתנו הקדושה כיצד יכול אדם לשמור ממנו שלא יוזק ועוד שתהיה בו ברכה, והיא שיתן האדם משלו מעשרות.

על כל אחד לדעת שנתנת הצדקה ועשיית מצוות ה' באמצעות כספו לא רק שאינה מחסרת מממונו כלום עוד הם הנותנים שמירה וברכה לממונו, וכמסופר על הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב ע"ה שברך לאדם שיתעשר, וילך האיש וילך וגדל עד כי גדל מאוד שזכה לעשירות מרובה. שאלו הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה הכיצד משפיעה ברכתך עשירות גדולה כל כך, ילמדנו רבינו ואשפיע גם אני למבקשים ברכתי. אמר לו רבי מנחם מנדל, האמת כי ברכתי אותך בעשירות סתם, אך הוא עצמו גרם במעשיו שיתעשר בלי גבול, שהלך ונתן ממנו לצדקה ולמצוות ללא גבול, וקיים מה שרמז בעל הטורים בתיבת 'ונתנו' (שמות ל יב): אם תקראנה למפרע יהיה גם כן 'ונתנו', לומר לך מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו, ולא יחסר לו בשביל זה כלום. כיון שכך קיבל מן השמים מידה כנגד מידה והתעשר בלי גבול.

עוד הובא מהרה"ק החוזה מלובלין ע"ה (ראה באגרא דכלה ד"ה וישמרך) שפירש תיבת 'וישמרך' מלשון 'שמרים', שכמו שהשמרים מעלים את כל העיסה מעלה אחר מעלה, כן יעלה אותך ה' יתברך ע"י תורתך ועבודתך מעלה אחר מעלה בעולמות העליונים ובהשגה אחר השגה. ובדבריו נוכל לומר אחר שראינו כי 'וישמרך' היא השמירה הבאה בכח הצדקה שנותן בלב שלם, כי בשמרים אפילו מעט מהם משפיע על כל העיסה מאחר שיש בהם כח חזק

אֵלֶּזְנֹת

כס"ד, אֵלֶּיוֹן רצ"ו

פְּרָשַׁת נֶעֱמָ

לְפָנֵינוּ שֶׁבַת

תּוֹרַת מִתּוֹךְ יְסוּרִים

סֵפֶר הַרְהִי"ק רַבִּי נַחֲמָן מְבָרְסֶלֶב זִיע"א שֶׁפֶל לְמוֹדוֹ בָּא לוֹ בִּיגִיעָה גְדוֹלָה. כִּי בַתְחִלָּה הָיָה לוֹמֵד מִשְׁנֵינֹת, וְלֹא הָיָה מְבִין לְמוֹדוֹ. וְהָיָה בּוֹכָה הַרְבֵּה לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיֵּאִיר עֵינָיו. וְהָיָה בּוֹכָה וּבּוֹכָה כָּל כֶּף עַד שֶׁזָּכָה שְׂיִוֵּכַל לְלַמֵּד מִשְׁנֵינֹת. וְכֵן אַחֵר כֶּף, לְמַד שֶׁאָר סִפְרִים וְלֹא הָיָה מְבִין גַּם כֵּן, וְהָיָה בּוֹכָה וּבּוֹכָה גַּם כֵּן הַרְבֵּה מְאֹד עַד שֶׁזָּכָה לְהִבְיָנֵם. וְכֵן בְּלִמּוּד זֶהר וְכַתְבֵי הָאָר"י זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה הָיָה בּוֹכָה גַּם כֵּן הַרְבֵּה עַד שֶׁזָּכָה לְהִבְיָן. וְאָמַר: שֶׁבַתְחִלָּה בְּכָל סֵפֶר וְסֵפֶר שֶׁלֹּמֵד, לֹא הָיָה מְבִין, וְהָיָה קָשָׁה לוֹ הַרְבֵּה וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְעַמֵּד עַל פְּשׁוּטֵן שֶׁל דְּבָרִים, וְהָיָה לוֹ יְסוּרִים גְּדוֹלִים מְזִיָּה וְהָיָה לְמוֹדוֹ בִּיגִיעָה גְדוֹלָה, וְאָף עַל כֵּן לְמַד הַרְבֵּה מְאֹד. כִּי הָיָה מְחֻזַּק עֲצָמוֹ מְאֹד וְהַכֵּל זָכָה עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ וּבְכִיָּתוֹ כַּנ"ל (סֵפֶר 'שְׁבַחֵי מוֹהַר"ר' אוֹת ח).

דְּרָכָה שֶׁל תּוֹרָה

עַל הַפְּסוּק (בַּמְדַּבֵּר ז יח): 'בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הִקְרִיב נִתְנַאֵל בֶּן צוּעֵר נְשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר', פֶּרֶשׁ רַבְנֵי ה'אֹר הַחַיִּים' הַקְדוּשׁ שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן רָמַז לְמַעַלַת הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְנִית עַל יְדֵי יְסוּרִים: הַקְדִּים הַזְכָּרַת שְׁמוֹ לְזְכוֹרֹן הַנְּשִׂאוֹת, לְעֵשׂוֹת לוֹ גְּדֵר הַמַּעֲלָה גַּם בְּלֹא חֲשִׁיבוֹת הַנְּשִׂאוֹת, מֵה שֶׁאֵין כֵּן כֹּל שֶׁאֵר הַנְּשִׂאִים שֶׁהַקְדִּים זְכוֹרֹן הַנְּשִׂאוֹת לְשִׁמָּם, וּבְשִׁמּוֹ הַזְכִּיר זְכוֹרֹן הַתּוֹרָה וְאִמְצָעוֹת קִנְיָהּ בֶּן צוּעֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֶלָּא עַל דְּרָךְ אֶמְרוֹ (מִשְׁלֵי ד ב) לִקַּח טוֹב נִתְתִי לָכֶם, אִמְצָעוֹת קִנְיָהּ בֶּן צוּעֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֶלָּא עַל יְדֵי יְסוּרִין, כֵּן הִיא דְּרָכָה שֶׁל תּוֹרָה (גִּיטִין נו). אֶדָּם כִּי יָמוֹת בָּאֵהֶל, וְאוֹלִי כִי לְצַד זֶה גַּם כֵּן הַקְדִּים זְכוֹרֹן שְׁמוֹ לומר כִּי לְצַד הַמַּפְפֶּעַל הַרְשׁוּם בְּשִׁמּוֹ שֶׁהִיָּה בּוֹ זָכָה לְהִיֹּת נְשִׂיא לְבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים.

(סֵפֶר סְפִיר וִיהִלוּם - לְהַרְבֵּה הַגְּאוֹן רַבִּי מִנַּחֵם מִנְדֵל פּוֹמֵרֶנֶץ שְׁלִיט"א)

גַּם הַרְה"ק רַבִּי דוֹד פּוֹרְקֵס זִיע"א רָאָה אֶת הַחַזוֹן מְסוּבֵל ז"ל כְּשֶׁהָיָה מְנַגֵּן אֶת הַוַּדוּיִים. אָמַר: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לוֹ לֹא הָיָה חוֹטְאִים עִם יִשְׂרָאֵל, אִפּוֹא הָיִיתָ לוֹקַח 'אֲזַע זִיעֶסֶן אֲשִׁמְנוּ' [כִּזֹּה 'אֲשִׁמְנוּ' מְתוֹק] ('בֵּית אַבְרָהָם' יוה"כ).

עַל מִנְהַג הָעוֹלָם לומר אֶת הַוַּדוּי בְּנִיעִמָּה וּבְשִׁיר

"מְעוֹלָם תִּמְהַתִּי שְׂאוֹמְרִים הַוַּדוּי בְּיוֹם הַצּוּם בְּנִיעִמַת קוֹל נְעִים מְאֹד, וּבְלִי סִפֵּק הַנִּיעִמָּה הִיא בְּמִקְבְּלָה לָנוּ, וְהִלֵּא הַוַּדוּי צְרִיכִים לומר בְּבִכִי וְתַחֲנוּנִים, שֶׁמִּתְנוּדָה עַל חֲטָאֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ שֶׁעָשָׂה" - בְּמִלִּים אֵלוֹ תוֹהֵה הַגְּאוֹן רַבִּי שִׁמְעוֹן סוֹפֵר, בְּתוֹךְ סִפְרוֹ 'שִׁיר מְעוֹן' אוֹתוֹ צָרַף לְסִפְרֵי 'תּוֹרַת מִשְׁה' שֶׁל זְקֵנוֹ הַחֲתָם סוֹפֵר, עַל מִנְהַג הָעוֹלָם לומר אֶת הַוַּדוּי בְּנִיעִמָּה וּבְשִׁיר, בְּעוֹד שֶׁהָיָה רַאוי לומר זֹאת בְּבִכִי וּבְתַחֲנוּנִים.

וְעַל כֵּן הוּא מְתַרְץ, שֶׁהַוַּדוּי הוּא מְצוּת עֲשֵׂה, וְכִפִּי שֶׁפֶסֶק הַרְמַב"ם בַּתְּחִלַת הַלְכוּת תְּשׁוּבָה (פ"א ה"א): "כֹּל מְצוּת שֶׁבַתְּוֹרָה בִּין עֲשֵׂה בִין לֹא תַעֲשֵׂה, אִם עֵבֶר אֶדָּם עַל אַחַת מֵהֶן בִּין בְּזוּדוֹן בִּין בְּשִׁגְגָה, כְּשִׁיעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מְחֻטָּא חַיֵּב לְהִתְנוּדוֹת לְפָנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמְדַּבֵּר ה ו-ו) 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ [מִכָּל חֲטָאת הָאָדָם לְמַעַל מַעַל בַּה' וְאֲשִׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא] וְהִתְנוּדוּ אֶת חֲטָאתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ' זֶה וְדוּי דְּבָרִים, וְדוּי זֶה מְצוּת עֲשֵׂה, כִּי צַד מִתְנוּדִין אוֹמַר: אֶנָּה הַשֵּׁם חֲטָאתִי עוֹיִתִי פְּשָׁעִתִי לְפָנֶיךָ וְעֵשִׂיתִי כֶּךָ וְכָךְ וְהָרִי נַחֲמִתִּי וּבְשִׁתִּי בְּמַעֲשֵׂי וּלְעוֹלָם אֵינִי חוֹזֵר לְדַבֵּר זֶה, וְזֶהוּ עִקְרוֹ שֶׁל וְדוּי, וְכֵן הַמְרָבָה לְהִתְנוּדוֹת וּמְאָרִיךְ בְּעֵינֵי זֶה הָרִי זֶה מְשַׁבַּח". הִיֹּת וְהַוַּדוּי הוּא מְצוּת עֲשֵׂה בְּפָנֵינוּ עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפִרְשַׁת הַשְּׁבוּעַת עַל חוֹבַת הַוַּדוּי, אִם כֵּן הַמְצָוָה צְרִיכָה לְהַעֲשׂוֹת בְּשִׁמְחָה, וְלָכֵן אֵנוּ מְנִיעִמִּים בְּשִׁמְחָה וְאוֹמְרִים אֶת הַוַּדוּי בְּקוֹל נְעִים לְכַבּוֹד הַמְצָוָה.

הַוַּדוּי בְּנִיעִמַת קוֹל

רַבְּנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְדוּשׁ זִיע"א הִגִּיעַ לְעִיר אַחַת לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשָׁאַל אֶת בְּנֵי הָעִיר: מֵה מִנְהַגוֹ שֶׁל הַחַזוֹן שֶׁלָּהֶם בְּשַׁעַת תְּפִלָּתוֹ בְּיָמֵים הַנּוֹרָאִים? אָמְרוּ לוֹ בְּנֵי הָעִיר: הַחַזוֹן שֶׁלָּנוּ נוֹהַג לְהִגִּיד אֶת הַוַּדוּי 'עַל חֲטָא' בְּנִגּוֹן שֶׁל שִׁשּׁוֹן וְשִׁמְחָה. שָׁמַע זֹאת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וּבְקִשׁ לְהִבִּיא לְפָנָיו אֶת הַחַזוֹן וְשָׁאַל לְטַעֲמוֹ שֶׁל דְּבַר. הַסְבִּיר לוֹ הַחַזוֹן אֶת הָעֵינֵן הַזֶּה בְּמִשְׁלֵ: בְּאֶרְמוֹן הַמְּלִיכָה הָיָה עֶבֶד שֶׁתְּפַקִּידוֹ הָיָה לְדַאֵג לְנִקְיוֹן הַפְּלָלִי בְּאֶרְמוֹן וּבְחֻצָה, וּבְשִׁעָה שֶׁהָיָה מְנַקֵּה אֶת חֻצֵי הַמְּלִכוּת מִכָּל הַזֶּהָמָה וְהַשּׁוֹפְכִינִי, הָיָה רְגִיל לְשַׁמֵּחַ מְאֹד, וְאָף הָיָה מְשׁוֹרֵר וּמְזַמֵּר.

פַּעַם אַחַת עֵבֶר שֵׁם הַמֶּלֶךְ וְשָׁאַל: מִפְּנֵי מֵה אִתָּה מְזַמֵּר בְּשַׁעַה שֶׁאִתָּה עֵסוּק בְּמִלְאָכָה בְּזוּיָה זֹ? נִעֲנָה הָעֶבֶד וְאָמַר: שִׁמַּח אֵינִי עַל כֶּךָ שֶׁזִּכְיָתִי לְהִיֹּת מְקֻבָּל לְמַלְכוּת וְכַבּוֹד גְּדוֹל הוּא לִי לְהִיֹּת הַאֲחֵרָאִי עַל הַנִּקְיוֹן בְּאֶרְמוֹנוֹ, וְכִשְׁבַח וְהוֹדָאָה עַל כֶּךָ שֶׁזָּכָה אֵינִי לְעֵשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְמַלְכוּת שֶׁאֵינִי כֹה אוֹהֵב, רְגִיל אֵינִי לְשִׁיר וְלַעֲלוֹ. לֹא סִים הַחַזוֹן אֶת הַנִּמְשָׁל, אֵךְ הַכֵּל הַבִּינוּ, שֶׁהִגַּם שֶׁאִמְרַת הַוַּדוּי הִיא לְמַעֲשֵׂה פְּנֵי הַזֶּהָמָה וְהַלְכָלוֹ, שֶׁהָרִי מִתְנוּדִים עַל חֲטָאִים וְהַעֲבָרוֹת, עֵדוּן יֵשׁ לָנוּ לְשַׁמֵּחַ עַל שִׁזְכוּסֵים אֵנוּ לָכֶךָ. נִעֲנָה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאָמַר לוֹ: אִם בְּכּוֹנֵה זֹאת אִתָּה מִתְפַּלֵּל, הַלּוּאִי וְהָיָה חֲלָקִי עִמָּךְ ('סִיפּוּרֵי בַעֲשִׂי"ט' ח"א עַמּוּד רַסא).

'אֲזַע זִיעֶסֶן אֲשִׁמְנוּ'

וְעוֹד שְׁנֵי סְפּוּרִים, בְּדוּמָה לָזֶה, הָיָה מְסַפֵּר הַרְה"ק רַבִּי אַבְרָהָם מְסֻלּוֹנִים זִיע"א: הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְדוּשׁ זִיע"א שָׁאַל פַּעַם לְאֶחָד מִגְּדֵל מַעַלַת אָבִיו, כִּי רָאָה אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הָעֲלִיוֹן בְּמִדְרָגָה גְּבוּהָה וּמְאִיר מְאֹד. וְהִשִּׁיב לוֹ, שֶׁהָיָה שְׁלִיחַ צַבוֹר בְּיָמֵים נּוֹרָאִים, וּבַעֲתָה שֶׁהָיָה אוֹמֵר הַוַּדוּיִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הָיָה מְנַגֵּן בְּנִגּוֹן שִׁמְחָה.

חִידוֹן אֵלֶּזְנֹת - נוּשֵׂא פְּרִסְיִם הִיכֵן מְצָאנוּ בְּפִרְשַׁתְנוֹ בְּפִסּוּק אֶחָד אַרְבַּע מְלִים רְצוּפוֹת מְאוֹתוֹ הַשְּׁרִשׁ?

פְּתָרוֹן הַחִידָה - פְּרִשַׁת תְּצוּה:

ש. מֵהן שְׁלוֹשׁ הַעֲבֻדוֹת בְּפִרְשָׁה זֹאת שֶׁהֵינָם נַעֲשׂוֹת "בֵּין הָעֵרֻבִים"?
ת. שְׁלוֹשׁ עֲבֻדוֹת שֶׁהֵינָם צְרִיכוֹת לְהִיעֲשׂוֹת "בֵּין הָעֵרֻבִים": הָן: קִרְבָּן הַתְּמִיד הַשְּׁנִי (שְׁמוֹת כֵּט, לֹט), הַדְּלָקַת הַמְּנוֹרָה וּשְׂרִיפַת הַקְּטוֹרֶת (ל, ח).

שֵׁם הַזֶּכָּה בְּסִידוֹר מְתִיבַת מִנַּחֵם מְעֵרִיב בְּהוּצַת "עוֹז וְהַדְר":

פְּרִשַׁת תְּצוּה:

ה' יוֹסִי בְּלוּא מְבִית שִׁמְשׁ.

פְּתָרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזֶּכָּה, יְפּוֹרְסֵמוֹ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים

הַפּוֹתְרִים נִכְוָה יִכְנָסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה
עַל סִידוֹר מְתִיבַת מִנַּחֵם מְעֵרִיב בְּהוּצַת "עוֹז וְהַדְר".
אֶת הַפְּתוּרֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלֵינוּ עַד לְיוֹם שְׁנִי

לְמַסְפֵּר פֶּקֶס: 077-470-26-81
אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוּב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטַלְפוֹן.
בְּרֹאשׁ הַדָּף לְצִיּוֹן "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל"ג

פרשת נשא | תשפ"ה

התפילה בפרשה אמרי שפר ממאורי האומה

"דבר אל אהרן ואל בניו לאמר פה תברכו את בני ישראל אמור להם" (ו, כג).

הכלל הוא כך, הדנה הבעל שם טוב היה מוכיח תמיד את העולם בזה הפסוק (תהלים קכא, ה): 'ה' צלף, דהיינו כמו שהצל עושה מה שאדם עושה, כך הבורא ברוך הוא כביכול עושה מה שאדם עושה... והנה המדה הזאת נקרא 'כה', כי פירוש המלה של 'כה' הוא כך, פירוש כמו שהוא עושה גם כן הבורא ברוך הוא עושה.

זה ידוע שהבורא ברוך הוא רוצה להטיב בעמו ישראל, כי יותר ממה שהעגל רוצה לינוק פרה רוצה להניק (עיי' פסחים ק"ב, א). וצריך האדם שעמודם להתפלל לפני הבורא ברוך הוא כל תפילת י"ח או שאר דברי תחנונים, צריך להתפלל רק שיהיה להבורא ברוך הוא תענוג מזה... וזה ידוע כשאדם מתפלל בשבילו או נקרא מקבל, וכשאדם רוצה לקבל דבר אוחז הגב יד לארץ והתוך יד למעלה, אבל כשאדם מתפלל רק שיהיה להבורא ברוך הוא תענוג מזה אזי נקרא משפיע, שהוא משפיע כביכול בהבורא ברוך הוא, והמשפיע אוחז גב

יד למעלה ותוך היד למטה.

והנה ברכת כהנים הוא בנשיאות כפים, דהיינו שאוחזים גב ידיהם כנגד פניהם כמו מי שירצה להשפיע. וזה פירוש הפסוק 'פה תברכו את בני ישראל', דהיינו שיברכו את ישראל כדי שיהיה לבורא ברוך הוא תענוג מזה, ותהיין אתם משפיעים כביכול בהבורא ברוך הוא, ואחר כך הבורא ברוך הוא ישפיע לכם כל טובות וברכות על ישראל, כמו שאמרנו שזה המדה נקרא 'כה', כמו שישאל עושים כביכול הבורא ברוך הוא גם כן עושה ומשפיע לעמו ישראל טובות וברכות חיים ושלוש, אמן (קדושת לוי').

ויש לפרש עוד, 'אמור להם'. דהנה כתבו תלמידי הבעש"ט מה שקיבלו מרבים הקדוש, שבהתפלל אדם על אחד מישראל על איזה חסרון שהגיע עדין ח"ו, אזי ישם מגמת תפילתו לצורך גבוה, כי ביש ח"ו איזה חסרון לאיש הישראלי אזי בודאי יש כביכול איזה פגם באם הבנים שכינה הקדושה, ושכינה מה אומרת וכו'. על כן ישם מגמת בקשתו להשלים חסרון וכו' וממילא יתוקן הכל בהבנים זרע בירך י"י, לא כן אם משים מגמתו רק בחסרון הגשמי, אינו בטוח כל כך שתקובל תפלתו... וכאן בברכה שצוה הש"י להכניס לברך את ישראל, הוא הגוזר לחיבת הבנים אמר אין מן הצורך להתאמץ דוקא בכוונה הנ"ל רק אמור להם יברכך (אגרא דכלה').

הרה"ק ר' אברהם בעל 'ברכת אברהם' מסלונים ז"ע י"ב סיון תשמ"א

הילולא דמרי עלמא בעלי הילולא בעבודת התפילה

'תפלה לעני כי יעטף', כשהוא מעוטף בדחקו ואינו יכול להתפלל, אזי הוא רק 'לפני ה' ישפך שיחו', מדבר לפני אביו שבשמים על דחקו והחסר לו, ומתכלל בתוך כל ישראל אשר מכינים את עינים ושפלותם שאינם יודעים להתפלל, ואז הקב"ה מתעטף להיות השליח ציבור ומקריא את ה"ג מדות של רחמים (ראה ר"ה יז, ב) להשפיע לכולם כל הצטרותם (מתוך דבריו במכתב).

לא נדיר לפגוש במסדרונות משרדי הממשלה והרשויות אדם המתמקח עם פקיד פלוני, מנסה להפציר באדם בעל משרה והשפעה. מחזות הם שבכל יום - לשמוע את הדי הוויכוח עולים מתוך חדרי משרדי העירייה ולראות את האזרח הקטן כשעל פניו נסוכה ארשת תחנונים ואגרופי קמוצים בתסכול.

אבל בכי? זה כבר נדיר יותר, כמעט בלתי קיים. בדרך כלל שומרים אלה הבאים בשערי משרדי הרשויות השונות על כבודם העצמי, משיירים חלקה קטנה של אישיות חזקה למראית עין. כמעט אין בנמצא אדם המתפרק בבכי מול פקיד, קשוח ככל שיהיה.

בדיקו לכן עורר הבכי הסוער, ההתייפחות חסרת המעצורים, את סקרנותו של האיש שחלף במסדרון עיריית טבריה אי אז לפני עשורים רבים, ויותר מכך את לבו הרחום. מה לו לאדם הנחבא לו בחדר הסמוך, ממרר בככי ונותן דרור לדמעותיו?

לימים שיתף האיש, זקן המוהלים הרה"ח ר' אלטר אברהם שוורץ, באשר אירע. אך קודם לכן ראוי לצלול כמה עשורים קדימה, אל השנים בהם כיהן ביד רמה הרה"ק ה'ברכת אברהם' מסלונים ז"ע והנהיג את נשיאותו ברמה. בדרכו היוקדת הציית את להבת אהבת הבורא ויראתו בלב צעירים ומבוגרים כאחד, הכה על קודקוד בני עדתו ואמר להם 'גדלו' - בהשגות, במעלות הקדושה, בפרישות וביראת חטא, וכמוהו בעבודה שבלב זו תפילה.

בינינו עוד חיים אלה שזכו לראותו בעבודת הקדוש, והם נתלים עד עצם היום הזה בזיכרונות, מתרפקים בגעגוע על האש שבערה בטבריה ואז בירושלים. הם נזכרים ברב הדומה למלאך הניצב במקומו ומתחטא לפני קונו בסערת רגשות שאין דומה לה, שואבים ממרחק של עשורים חיזוק מהשלהבת היוקדת שכל כולה דביקות בבורא יתברך. אלא שקודם לכן, טרם התמנונו באופן רשמי למנהיג העדה והרבה לפני שהתעטר באדרת האדמו"רות, כבר בחש הרבי בכל עני ציבורי ופעל גדולות ונצורות למען עמך

ישראל בתפקידים ציבוריים כאלה ואחרים. במסגרת עשייתו הציבורית נדרש היה הרבי, אז אברך צעיר וכן עלייה שרתם את כישורו לטובת הכלל, להסתובב במשרדי עיריית טבריה ולהתחכך בבעלי תפקידים שונים. לא תמיד ניכרת תוספת יראת שמים במידה גדושה על אלה הנאלצים לשהות בחברת נציגי השלטונות הרחוקים כרחוק מזרח ממערב מכל דבר שריח קדושה נודף ממנו, ואם נדייק - כמעט תמיד גורע הדבר מיראתם של אלה הנאלצים להסתובב במקומות אלו.

לשם טוב, לרוב שוורץ, העוצר על עמדו באחת ומטה און ליללה העולה מתוך החדר. הוא נכון היה לטייע, להשיט יד ואף ללחוץ על פקידים ובעלי תפקידים כדי להושיע את האיש מצרתו ולהעלות מזור לכאבו, אולם מה שציפה לו מעבר לדלת היה רחוק מכל מה שיכול היה לדמיין, להעלות בדעתו.

ניצב לו שם אברך, עסקן מוכר ונמרץ, גבו למרכז החדר ופניו כבושות באחת מפינות החדר. מפיו נפלט בכי כבוש שמפעם לפעם געש והתפרץ בשאגה אדירה, כתפיו רוטטות וכל כולו בשלו, מנותק מהמתרחש סביבו.

'שמשת כל חי' הוא רקע ברגליו על הקרקע, כמו בועט בכל מה שמייצגת העירייה ובעולם ההבל שהיא מייצגת, 'אוי... שמשת כל חי תברך', והוא מתרפק על המילים, נאחז בהם כביכול היו חבל הצלה.

אי אפשר לטייע על, ידע הרב שוורץ. אין דרך לפתור עבירות או הבעיה, פשוט משום שאין כל בעיה. אדרבה, כל כך מתוק לו - לבן העלייה המזיל דמעות כמים. כל כך טוב לו, כזו קרבת אלקים!

אין זה מענייני האם שבת קודש כרגע או שמא יום חול, אם הוא נמצא בסיטבל סלונמיאי בינות לחסידים ואנשי מעשה או שמא באווירת החולין של עיריית טבריה. אחת היא לו, 'כי כל פה לך יודה... עד הנה עזרונו רחמיך'. הוא, וקונו, וזהו. אין אחר מלבדם בחדר, או ביקום בכלל.

ראני תפילתי צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

היה זה באחד מבתי הכנסת בארץ הקודש. באי בית הכנסת והמתפללים הרבים שגדשו את שערי לא החכמים דיים להבין את רום מעלת התפילה, לא עמדו על סודה ולפיכך כשלו בהנהגתם בעת התפילה ובפרט בקריאת התורה.

מדי יום ביומו ושבת בשבתו היה ניצב רב בית הכנסת, זועק, מעורר ומתריע על גודל הפגם והעוון שבכך, ואין עונה. זעקתו היתה כקול קורא במדבר, דבריו נפלו על אוזן ערלה והוא לא מצא אף לא אדם אחד קשוב בכל בית הכנסת שיטה אוזנו לדברים הנחרצים.

ניסה הרב ככה וככה, הסביר במוקד שפתיים כי התפילות תעלינה לרחמים ורצון שבעתיים אם רק יזכו לנצור פיהם ואף הזכיר את דברי הזהר הקדוש על כך שאין לאדם המדבר בתפילה חלק באלקי ישראל, ואפס. 'עבר ושנה' כבר אמרו חכמינו, 'נעשה לו כהיתר'.

כך נותר המצב הנורא על כנו במשך תקופה ארוכה, כשכל תפילה נראית יותר כמו רחבת שוק הומה סוחרים, כל קריאת התורה נדמית ככוורת דבורים רוחשת, וכדי בזיון וקצף. באחת השבתות לא מסוגל היה הרב עוד לחשוב.

ספר התורה הוצא מן הארון, ותיכף לאחר שהחל בעל הקורא בקריאת הפרשה - כמו ניתן האות לפתוח בדיונים ארוכים ופוליטיקה אודות נושאים שעל הפרק, פוליטיקה ועסקים, כמו גם עניינים של מה בכך, נידונו בפני ספר התורה הפתוח ללא שמץ בושה, והתופעה צרבה את לבו של הרב. לפתע לא עצר בעצמו.

הוא ניגש אל הבימה, עצר באחת את בעל הקורא ואחז בספר התורה הפתוח. מעשה זה או כשעצמו עורר סקרנות מסוימת ומשך אליו מבטים, אולם את ההמשך לא יכול היה אף אחד מהנוכחים לצפות.

הרב אחז בספר התורה, גלל אותו ביראת כבוד, נשא אותו בידו והחל עושה את דרכו אל ארון הקודש. כך, בעיצומה של עלייה בקריאת התורה.

המבטים המשתוממים התחלפו בהבעת זעזוע, התדהמה ניבטה מעיני המתפללים כולם והם ציפו במתח למוצא פי הרב, להסבר כלשהו שיניח את דעתם. שמא מצא הרב פסול בספר התורה. אולי התברר שטעו וקראו את הפרשה הלא-נכונה.

'קריאת התורה???' הרב זעק מנהמת לבו, שאג את כאבו, 'הלזו ייקרא קריאת התורה?! הלא אין בזיון גדול מזה, בעוד כולכם יושבים ומשוחחים משל הייתם ברחובה של עיר, כשספר תורת אלקים מונח לפניכם וסופג בדומייה את בושתו וכלימתו!' אם חשב אי מי כי הדבר נועד לתועלת המשך בעמוד ב'

נגרמה כתוצאה ממעשיי, ועליי לערוך חשבון נפש נוקב עם עצמי ולברר על ולמה באה אלי הרעה. על כן אני בוכה אפוא, על החטא שגרם לכך, ולא על המכה עצמה!

אדם מתנהל בעולמו, חווה פה ושם קשיים ואתגרים. הוא ניצב נבון, תוהה לנוכח הצרות התוכפות אותו ומתקומם כנגד מה שנראה בעיניו רע, קשה, בלתי מובן.

לעתים הוא זוכה להכיר בכך שהכל משמים, לפעמים לא, ויש והוא מבין זאת אך בדרך לא נכונה. על כך ידועה מליצת העולם, כי בשעה שהכל הולך כשורה - או אז מסקנתו היא כי 'כִּי יִעָצֵם דְּי עֵשָׂה לִי אֶת הַחֵלֶל הַזֶּה' (דברים ה, ח), ואילו כשמשנהו חרוק - מרים האדם ידיו בהשלמה ופולט 'הכל משמים'.

אך אין זה המבט הנכון. לא כך אמור יהודי להתבונן על המאורעות החולפים עליו, לא כך הוא אמור לבחון ולנתח את חייו והמתרחש בהם.

הכל משמים, אמת ויציב. או לנו אם לא נאמין בכך.

אך שומה עלינו לזכור כי לצד האמונה היסודית הבאה: 'אֲנִי מֵאֲמִין בַּאֲמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שָׂמוּ הוּא בּוֹרָא וּמְנַהֵיג לְכָל הַבְּרִיאִים, וְהוּא לְבָדוּ עֲשֵׂה וְעוֹשֵׂה יִעֲשֶׂה גַם בִּיסוּד הַבָּא: 'שֶׁהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שָׂמוּ גּוֹמֵל טוֹב לְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו וּמְעַנֵּשׁ לְעוֹבְרֵי מִצְוֹתָיו'.

'לכל כדור יש כתובת' התבטא הגה"ק ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל, והדבר נכון גם לגבי כל אתגר, קושי או כאב. לכל דבר יש כתובת, סיבה ושורש עליון.

אך כיצד יכול אדם מן השורה, יהודי פשוט שכל הוויתו, שיחו ושיגו רחוקים כרחוק שמים מארץ מהשגותיו של איש האלקים הבעל שם טוב, לתקן את אשר עיוות ולהעלות את המדרגות העליונות לשורש? איך יש בכוחם של פשוטי עם ומעוטי ערך לרומם ולהעלות את כל אותן מדרגות, ובכך להעלות ארוכה למכאוביהם?

גם על כך משיב המאור עיניים ומאיר את עינינו.

הנה אמרו חז"ל (ברכות ל, ב): "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש", וביאר המגיד הגדול ממעזריטש כי הכוונה ל'כובד' שיש לקב"ה כביכול בעת שיש צרה ליהודי. זאת על פי מאמרו ז"ל (סנהדרין, מו, א): "בזמן שאדם שריר בצער, שכנינה מה אומרת - קלני מראשי קלני מזוועי", והיינו בלשון סג"מ-נהור [עיי"ש בעמ' כביכול לא קל להשי"ת].

וזו לשונו הק' של הרה"ק המאור עיניים: "כי כל הדברים שהם הצטרכות האדם נקראים אברי השכינה כביכול, כגון רפואה פרנסה ושאר דברים, כל דבר הוא אבר מהשכינה, ומה שחסר למטה חסר גם כן למעלה כביכול. וצריך לבקש רק שיתוקן למעלה, ולא יכוין להנאת עצמו כלל ואם יעשה כן ממילא יתוקן למטה גם כן".

נמצאנו למדים כי אף ביד אדם מן השורה לפעול ישועה ורחמים ולפתוח שערי הצלחה וברכה וכל טוב, וכל זאת אם יתפלל על צער השכינה ועל הפגם שכביכול נוצר בעקבות חטאיו וצעריו. זוהי עבודה שבלב, זוהי תפילה.

כוחו העצום של מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש ז"ע לפעול ישועות גדולות לכלל ולפרט, תופס מסכת בפני עצמה במסכת אמונת החכמים לאורה גדול. אולם במה אכן היה כוחו גדול? את זאת מגלה לנו הרה"ק בעל 'מאור עיניים' בפרשתנו.

כך קבעו חז"ל ללא עוררין (בראשית רבה נא, ג): "אין רע יורד מלמעלה". הקב"ה כולו טוב וחסד, ואין כלל אחיזה ותפיסה לכל רע שהוא בעולמו של מקום.

יתמה אדם, הכיצד מתיישבת קביעה זו עם ייסורים ומכאוב, שכול ואובדן המצויים למגינת לב בעולם? איך ניתן לומר שאין רע יורד מלמעלה, בעוד אנו אמונים על הכרה מוחלטת בהשגחה הפרטית והמדוקדקת על כל נברא, ואילו השגחה זו בדיק מוזמנת לפתחו של האדם קשיים ומשברים, ואלו קיימים בעוז ומשתרגים על צווארו?

אלא מה, מבאר המאור עיניים - בהכרח שכל הירע' הנראה לעין בשר ודם אינו כי אם ביטוי גשמי לדינים המתעוררים מכך שניתקו המדרגות העליונות ממקומן בעולמות העליונים, וניתקו ממקורן גורם לעוגמת נפש וכאב בעולם החומרי הניבט לעינינו. אם רק יקבל מדרגות אלה את תיקונם וישבו למקומם בעולמות העליונים - יביא עמו הדבר גם ארוכה למכאוב האנושי.

הבעל שם טוב הקדוש, כשהיה נחשף לכאב של יהודי, ידע בחושי המזוכים ובראייתו הרוחנית מהו הפגם שגרם לכל אותם דינים ומה נדרש לתקן כדי להביא מזור לאותו יהודי, וכך היה מתקן את הדבר ומעלה את המדרגות לשורשן העליון. בהכרח נתקיים בו עקב כך 'וְתִזְכֹּר אוֹמְרֵי יִקָּם לָךְ' (איוב כב, כח), וככל היוצא מפיו כן היה.

על פי זה מבאר המאור עיניים את האמור בפרשתנו (ד, כב): "נְשֵׂא אֶת רֵאשׁ בְּנֵי גְרָשׁוֹן גַּם הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם".

ראש' מורה על הקב"ה, אשר הוא ראשו ואלופו של עולם. 'בְּנֵי גְרָשׁוֹן' משלשן 'גירוש' - היינו אותם מדרגות שכביכול גורשו מנחלתם בעולמות העליונים ובאו לידי ביטוי בצרות ישראל. עליהם מצוה התורה הקדושה כי נעלה אותם לשורשם ובכך נתקן את הפגם הנוגע לשכינה הקדושה: 'נְשֵׂא אֶת רֵאשׁ בְּנֵי גְרָשׁוֹן'.

מסופר על אחד מגדולי ישראל בדור האחרון, מענקי הרוח בהם חנן הבורא יתברך את דורנו, אשר ביום מן הימים מעד תחתיו בעלייתו את המדרגות לביתו, נחבט ונפל תחתיו.

המכה היתה מכה, הכאב מוחשי וניכר, אולם למרות זאת נראתה תגובת הצדיק מעט מוגזמת. הוא ישב על מקומו, מירר בבכי כילד קט והתעכב זמן רב בצער נורא.

לתהיית תלמידיו שליוו אותו ונכחו במקום הסביר בפשטות: 'הלא הנפילה

המשך מעמוד א'

הדרמה בלבד, למען חידוד המסר, מהר מאד התברר כי לא מינייה ולא מקצתיה. הרב אכן נחוש היה להפסיק על אתר את קריאת התורה, בהבנתו כי לתופעה הנלווה ניתן לתת כינויים רבים, אולם 'קריאת התורה' אינו אחד מהם. תגובתו החריפה של הרב, כצפוי, הכתה הדים.

בני הקהילה מעידים כי עד עצם היום הזה נחקק הרגע בלבם, ובכל האזור כולו ידוע כיום לטובה בית הכנסת המדובר - כמקום קדוש ונשגב בו אין פוצה פה ואין מצפצף בתפילה וקריאת התורה.

כשהובא הנידון לפני מרן הרב אלישיב זצ"ל על ידי חתנו הגדול יבלחט"א הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א, הגיב הרב אלישיב על אתר כי אכן פעל הרב כראוי וכיאות, ואין לנו כבוד ספר התורה יותר מכן!

בפרשתנו אנו למדים אודות דינה של אשה חסודה, אותה מצווה התורה הקדושה להשקות במים המרים המאריים - אותם מים בהם נמחית 'מגילת סוטה' בה נזכר שם שמים.

בתהיחסותם של חז"ל לספרי המינים והאפיקורסים המרחיקים את לבב האדם מיראתו יתברך, מתבטאים חז"ל (שבת קטז, א): "ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה - שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים - על אחת כמה וכמה".

דומה שהוא הדבר לענין בויון כבוד בית הכנסת וחלול בתפילה ובקריאת התורה, ועל כך מעיד המעשה האמור. לעתים, וכמובן בנסיבות חריגות ביותר, מוטב שיימחה שם שמים באופן שכזה ובכך יתרבה כבוד שמים, מאשר שימשיך להימחות חלילה שוב ושוב, מדי יום ביומו ובאופן מכפיר.

קרבן אלוקים
לאדם של גדולי הדורות

אדם ובירר האם כבר נשלח שמה של רעייתו לאביו הגדול, תפס ר' שלמה את ראשו בצער והודה כי הדבר פרח מזיכרונו. תיכף הבטיח כי יטפל בזה כאן ועכשיו, ואכן כך עשה.

הזמן שחלף השכיח ממנו פרט אחד חשוב ביותר. במקום לכתוב לאביו כי יעתיר בתפילה עבור האשה 'רבקה בת שרה', ציין במכתבו כי הוא מבקש שיתפלל עבור 'שרה בת רבקה'. טעות קלה, אך גורלית.

לא חלף כי אם זמן מועט, והנה מקבל הגאון ר' שלמה מענה מאביו הגדול.

במכתב חוזר אישר אביו כי אכן התפלל עבור האשה, אולם למגינת לב הוא ציין: 'התפללי עבור שרה בת רבקה, ולא נענית'.

ר' שלמה לא המתין רגע. חיש מהר זמן הגביר לביתו, ובפנים מכורכמות עדן אותו ר' שלמה בנעשה. רק ליתר ביטחון בירר שוב את שמה המלא של האשה, שמא בכל זאת חל בלבול כלשהו, וכאן התבררה הטעות ותוקנה תיכף ומיד.

המכתב שהגיע כעבור זמן לא רב הבהיר: 'התפללתי על רבקה בת שרה, ונענית!'

למותר לציין כי אכן, תפילתו של הצדיק נשאה פרי ולאשה החולה באה ארוכה ומרפא, היא נרפאה ממחלתה וזו האחרונה נעלמה כלא-היתה.

תפילתו של גאון ישראל והדרו, מתברר, פועלת בשמי מרום והרי היא כמפתח לשערי הישועות הרפואות. אף לבנו הגאון ר' שלמה לא היה ספק בכך, והוא ידע כי משהו אינו כשורה אם תפילת אביו הקדוש אינה נענית. כל מה שנותר היה לברר האם חלה טעות כלשהי, וברגע שזו תוקנה - אך פשוט היה שתפילתו של הצדיק תישא פרי.

יהודי עתיר מומן ומוקיר תורה אשר נתבקש על ידי הגאון ר' שלמה איגר להזיל מהונו להחזקת התורה ולומדיה ולתמוך בישיבה שבראשותו, לא הסתפק במתן-יד רגילה ככל עמיתיו הגבירים, אלא הגדיל ובעשות והרים את נדבת לבו בסכום עצום שכיסה את עלותם של כנאותיים מעילים לבני הישיבה. במורשה הקפואה היתה זו הצלה של מרש, ובלבד מלא הכרת הטוב של ר' שלמה שמורה היתה פינה חמה ביותר עבור אותו אדם.

באחד הימים ניגש אותו אדם לר' שלמה, ביכה לפניו את מצבה הרפואה של רעייתו אשר בגופה נתגלתה מחלה אלימה המקננת, מתפשטת ומכלה כל חלקה טובה. 'אם יואיל נא כבוד תורתך' הפציר בו, 'להזכיר את רעיית לפני אביו הגדול לדבר ישועה ורחמים, והיה זה שכרי על תרומתי הנדיבה למען תלמידי הישיבה'.

בדרך כלל נמנע הגאון ר' שלמה בכל תוקף מלהפריע לאביו הגדול בסדר יומו הגדוש ובעבודת קדשו, אולם הפעם היה זה מקרה חריג. לנוכח תרומה שכזו ולאור הכרת הטוב העצומה שחש כלפי אותו אדם, נעתר להפצרותיו והודיע לו כי אכן ישלח את שמה של רעייתו - למען יזכר שמה אצל רבם של כל בני הגולה.

'שמה בישראל?' בירר ר' שלמה, וזה השיב: 'רבקה בת שרה'.

'השי"ת ישלח לה רפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל' בירך ר' שלמה ייגש, והבטיח לעצמו כי יתיכף יישטף בענין על הצד הטוב ביותר.

דא עקא, סדר יומו העמוס של ר' שלמה ועיסוקיו התכופים, כמו גם טרדות ניהול הישיבה, השמיטו ורק מזיכרונו את אותה בקשה, ורק כעבור תקופה - כאשר הפוע אותו

מאוצרותי ושיחותי של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

שבחו של הקב"ה, ואם כן אין בכך חסרון. אכן יש החולקים על כך (רמב"ם הלכות תפילה ט, ז, ובטור (שם) כתב שמסתבר כדעתו) וסבורים כי אין לחלק בין תחינה ובקשה לבין שבח, ובכל אופן אסור הדבר.

בפיוטים קדושים

נידון בפני עצמו תופסת ההתייחסות לפירוט שבחי המקום בפיוטים קדומים אשר יסודם בהררי קודש, ובהם ישנו לעתים פירוט נרחב של שבחי הקב"ה, יתר על המעלות שזכרו בתנ"ך ואשר נקבעו על ידי אנשי כנסת הגדולה.

כך למשל פיוטו של רבנו שלמה אבן גבירול: 'פְתַר מְלֻכּוֹת, הַעוֹסֵק בְּקִטְנוֹתוֹ שֶׁל אָדָם אֵל מוֹל גְּדוּלְתוֹ הַנּוֹרָא שֶׁל הַבוֹרָא, אוֹתוֹ נִהְיָ בְּקִרְבַּת עֲדוֹת הַמִּזְרַח לּוֹמֵר שְׁחִירֵת שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים. בְּפִיּוֹט זֶה נִיתַן לְרֵאוֹת דּוֹגְמָה לְהוֹסֵפֶת שְׁבַחִים, כְּדוֹגְמַת הַקְּטָע הַבָּא: "כִּי אֲתָה אָחַד וְאֲתָה חַי וְאֲתָה גְבוּר וְאֲתָה קָמִים וְאֲתָה גְדוֹל וְאֲתָה חָכָם וְאֲתָה אֱלֹקִים".

דוגמה נוספת לכך ניתן למצוא בסליחות לפי נוסח אשכנז, בהם נאמר: "אֶל-רְחוּם שְׁמֶךָ אֶל-חַנוּן שְׁמֶךָ" ועוד. וכן בהמשך הסליחות - בפיוט 'עֲנֵנוּ ה' עֲנֵנוּ' בו ישנה אריכות בפני עצמה המייחסת שבחים ותארים רבים לבורא עולם. לענין אמירת פיוטים אלה והאם אין הדבר נוגד את האיסור להוסיף ולספר בשבחו של מקום, נחלקו הדעות בפוסקים, אולם למעשה לא נהגו להימנע מלאומרים (עיי' בית יוסף והר"ם משה א"ח שם).

תואר לעומת שבח

עצם ההגדרה 'המספר בשבחו של מקום' שנויה במחלוקת בפני עצמה.

חלק מהראשונים (תר"ם מגילה שם בשם הרא"ה ועוד) מגדירים את האיסור כמתייחס להוספה בשמות תוארו של מקום בלבד, בעוד שלדעתם מותר להאריך ולפרט את טובותיו, ניסיו ונפלאותיו, משום שאין בכך משום פגיעה בכבוד המקום אלא אך ורק שבח והודיה.

לעומת זאת סבורים ראשונים אחרים (תר"י שם בעצמו) כי הוא הדבר אף בדברי שבח והודיה כשלעצמם, אף הם נכללים באיסור זה ואין להרבות בהם יתר על הכלול בנוסח התפילה.

אכן, אף לדעה האחרונה שהזכרנו, צידדו אותם ראשונים לומר כי החיסרון באופן זה הוא אך ורק במידה ואף חותם בברכה בדרך שבח, כגון 'מחיה המתים' וכו', שבאופן זה יש בכך כעין הוספת תואר של ממש. לדעה זו, ראוי ונכון יותר להלל את הקב"ה על ידי אמירת פסוקים המתארים את גדולתו ומעשיו יתברך. ישנה נוספת דעה בקרב הראשונים (ב"י שם בשם הרא"ה) כי ככל שמדובר בדברי שבח ולא בתארים, לא זו בלבד שאין בכך איסור (וכדעה הראשונה שהוזכרה לעיל) כל המוסיף הרי זה משובח.

משה רבנו אף היא היתה ביום כ"ה בחודש כסלו, ולכן קוראים בימים אלו פרישה זו.

בנוסף, נהגו בקהילות רבות לקרוא [לא בתורה אלא איש לעצמו מתוך הסידור או החומש] את פרשת קרבנות הנשיאים בימים שבין א' ניסן ל"ב ניסן, היות ובאותם ימים הביאו הנשיאים קרבנות אלו לרגל חנוכת המשכן. אין בעובדה זו משום סתירה למובא לעיל כי חנוכת המזבח היתה ביום כ"ה כסלו, וזאת על פי המובא במדרש וזו לשונו (פסיקתא רבתי פרשה ו): "אמר רבי חנינא, בכ"ה בכסלו נגמרה פרשת חנוכת המשכן, ועשה מקופל עד אחד בניסן - שהקימו משה. וכל זמן שהיה מקופל, היו ישראל מלמלמים על משה לומר, מפני מה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו. והקב"ה חישב לערב שמחת המשכן בחודש שנוול יצחק... ומעשה הפסידו כסלו - שנגמרה בו מלאכה. אלא ותשלם, אמר הקדוש ברוך הוא: עלי לשלם לו [לחודש כסלו]. והיכן שילם לו, חנוכת בית חשמונאי".

חז"ל (ברכות לג, ב) מספרים אודות אותו אדם שעבר לפני התיבה בנוכחות האמורא רבי חנינא, ובתפילתו השתפך נרגשות ואמר: "הָאֶל-הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא וְהַאֲדִיר וְהַעֲזָז וְהַיִּרְאִי הַחֲזָק וְהַאֲמִיץ וְהַנְּבִיא וְהַנְּכַבֵּד".

בעיני רבי חנינא לא מצאה חן הנהגה זו, והוא תהה באוזניו בחריפות האם סיים לפרט את כל שבחיו של מקום. בהמשך דבריו הבהיר כי אף את שלושת השבחים אותם אנו כן אומרים: 'הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא', אילולא היה משה רבנו אומרם בעצמו (דברים י, ז) - לא היה ראוי לאומרם בעצמו. הסברא העומדת מאחורי התנגדות נחרצת זו, יסודה בכך שאין כל דרך להגדיר או לתאר את מעלותיו של הקב"ה, אלא אדרבה ככל שנפרט אך נגדע, וכלשון הגמרא: "משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו בשל כסף, והלא נגאי הוא לו".

עיקרון דומה מובא בגמרא במקום אחר (מגילה יח, א) על סמך דרשת הפסוק (תהלים קו, ב): "מִי יִמְלֵל גְבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ קֶל תְּהִלָּתוֹ", וזו לשון הגמרא: "למי נאה למלל גבורות ה' - למי שיכול להשמיע כל תהלתו". היות ואין אף יצור נברא המסוגל לכך - ממילא חל איסור להוסיף אף לא שבח אחד על השבחים שנמסרו מפי אבות האומה ונתקנו בנוסח התפילה.

עד כדי כך החמירו חז"ל בכך, שהזהירו (שם) באזהרה חמורה כי "המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדי - נעקר מן העולם". בענין זה מצאנו נידון רחב בראשונים ובאחרונים, ועל כך להלן.

גדר האיסור

רש"י (מגילה שם ד"ה אסור) מגדיר את האיסור באופן ברור, ותוחם אותו לסיפור ופירוט שבחי הקב"ה בקביעות ברכה. לעומת זאת לדעת התוספות (ברכות טז, א ד"ה מפני) האיסור מוגבל עוד יותר, וכולל אך ורק תוספת ברכות של ממש לתפילת שמונה עשרה.

ישנה דעה בראשונים (רבנו יצחק, הובא בטור א"ח קיג) לפיה האיסור נוגע אך ורק לשעת התפילה - בה אין להוסיף מלבד השבחים שנקבעו על ידי אנשי כנסת הגדולה. אמנם לשיטה זו מותר אדם להאריך בינו לבין עצמו ולהרחיב בשבחי המקום, כל עוד אינו טועה.

בטעם החילוק הובא (בית יוסף שם בשם מהר"א) כי דווקא בתפילת שמונה עשרה, בה נאמרים שבחי המקום בברכה הראשונה שאין בה בקשה וכל כולה שבח, אי נראה הדבר כהגדרה חלילה של מעלותיו יתברך. אולם לא כן הדבר כשאדם מתפלל ומבקש דבר מה תפילתו, במקרה כזה ניכר כי השבחים שהוא מפרט הם אילו שראה לנכון שהם נדרשים לבקשתו, ולא שהוא חושב ח"ו שבכך מסתכם

פרשה למעשה
הלכות תפילה לאור הפרשה

בפרשת השבוע אנו מוצאים את פירוט הקרבנות שהביאו הנשיאים בעת חנוכת המשכן, וזה המקום להזכיר את ההודמנויות השונות בהן נוגעת פרישה זו לתוכן התפילה.

במשנה נאמר (מגילה ל, ב) כי בימי החנוכה יש לקרוא בתורה את פרשת הנשיאים, בחלוקה לפי ימי החנוכה [ראה בהרחבה בפוסקים אודות אופן החלוקה]. בטעם הדבר הובא ברש"י (שם ד"ה בחנוכה) כי אף בחנוכה נחנך המזבח, ואודות כך כתב התוספות יו"ט (משניות שם) כי בעת שכבשו החשמונאים מחדש את בית המקדש וטיהרוהו, מצאו את המזבח ממוקף כתוצאה ממעשי היוונים שחיללוהו, והם סתרוהו ובנו אותו מחדש, וביום כ"ה כסלו נחנך המזבח.

סיבה נוספת הובאה בראשונים (טור א"ח תרפד בשם מדרש פסיקתא) כי חנוכת המזבח בימי

מילתא חדת"א
פני תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

הצדיק מתפלל על דורו

מצינו פי בתפילה (בראשית טו) היה נח 'איש צדיק תמים' ושלם בכל מיני שלמות, אבל אחר כך בסמוך למבול (שם א) ירד ממדרגתו ולא נקרא עוד אלא 'צדיק', כי לא נהג כאברהם אבינו ולא הוכיח את בני הקדוש ברוך הוא להביא מבול על הארץ' (ב"ר לז, ז), אבל מעצמו לא היה מוכיח את בני דורו להשיבם בתשובה, ומחמת פן נקרא המבול על שמו כמו שכתוב (שעיה נד ט) 'כי מי נח זאת לי, זו גם הסבה שנגרעה מדרגתו ולא זכה עוד למדרגת 'תמים'.

נח לא התפלל על בני דורו

ועל דבר זה יתמהו הכל תמיהה גדולה, מדוע אכן לא התפלל נח על בני דורו שיצילו מהמבול, וכשיצא נח מהתבה רואה את חרפן העולם היה בוכה, ואמר לו הקדוש ברוך הוא רועה שוטה אתה שלא בקשת רחמים על בני דורך, ונבדאי לא דבר ריק הוא, כי נח איש צדיק תמים היה, ומיוחד היה בעבודת התפלה כמו שגזרנו בפסוק 'איש צדיק' בגימטריא 'תפלה', ומדוע אם כן לא התפלל להצלת בני דורו.

נח לא סבל את הרשעים

פרש הר"ה שר שלום מבעלזא ע"ה שצדיקים גדולים לפעמים אינם יכולים לסבל את רשעות בני דורם, ומחמת פן אינם יכולים להתפלל עבורם, וזה היה הענין אצל נח, ש'לרב מעלתו לא יכול היה להשפיל עצמו אל בני דורו ולפעל רחמים בעבורם, ואף על פי שבקש וצצה להיות 'בדרתיו' בתוכם ממש, מפל מקום לא היה בכוון לסבל רשעותם כדי להגביה אותם.

בכך יבאר מה שנתקלקל חז"ל אם לדרש אותו לשבח או לגנאי, ונבדאי אין הפונה לדרש את נח עצמו לגנאי, אלא שאם היה בדורו של אברהם שמו היה יכול לפעל יותר עבור הרשעים, כי דור שאברהם אבינו שריו בתוכו גם הרשעים שבו נמצאים במדרגה טובה יותר, וממילא אפשר יותר להתפלל עבורם ולפעל למענם. אבל יש דורשים לגנאי כי אנשי סדום שבדורו של אברהם היו רשעים יותר מדור המבול, ואם על בני דורו לא בקש רחמים נבדאי שעל אנשי סדום לא היה מתפלל.

אך יש לנו לדעת, כי כל זה אינו אלא ברשעי אמות העולם, אבל בני ישראל גם אם אינם במדרגה הראויה, מפל מקום הם מכניעים עצמם לצדיקים, ועל ידי כך יש בכח הצדיקים להתפלל בעדם ולהיטיב עמם.

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"ביום השני הקריב נתנאל בן צוטר נשיא יששכר" (י, ח).

שבט יששכר, ככל השבטים, הביא את קרבנו למשכן. עבודת המשכן יש לה מקום ושארית, כידוע, על עצם היום הזה - בעבודה שבלב זו תפילה, ובקשה זה מוצא הרה"ק ר' זאב ואלף מוזיטומיר בעל 'אור המאיר' ז"ע מקום לתוכחת מוסר בענין זה.

'יששכר' מורה על אותם אנשים אשר הם בבחינת 'יש שְׁכָר', היינו אלו שכל עבודתם את קונם הינה על מנת לקבל פרס. הם עובדים את הבורא יתברך ומשבחים לפניו אך ורק במידה והם רואים את טובו וחסדו בעיניהם ממש בחוש גשמי, ואילולא כן אין הם מצליחים להתחבר לעבודת התפילה ולשבח את בוראם באמת.

אודות שבט יששכר נאמר (דברי הימים א יב, לג): "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים", ועל כך ניתן בהקשר זה להמליץ את הפירוש הבא.

אין ספק שאף אדם הנתלה במציאות אותה הוא רואה בעיניו ובחוויה האישית שהוא חווה, גם כזה הנתלה בחסד הנראה לעיניו בחוש ואינו מסוגל להודות על הטוב הנסתר ממנו, הרי שלפעמים זוכה הוא מטבע הדברים לראות את גילוי ההשגחה האלקית ולהבין בשכל אנושי כי יש על מה להודות ולשבח לבוראו.

אמנם, החסרון הטמון בכך הוא היעדר ההודיה והשבח לבורא העולם בזמנים שאינם כאלה, בימים בהם אין הוא נוכח לראות בחוש את הטוב.

על כך נאמר: 'ומבני יששכר', היינו אותם אנשים הנ"ל המבססים את כל עבודתם על ראיית השכר והטוב בעיניהם, הרי שהם 'יודעי בינה' ועומדים על חכמתו יתברך בהנהגת העולם, ולפיכך יש והם מודים על כך. אמנם, ידיעתם את הטוב הינה 'לעתים' בלבד, ואוי לאותה עבודה התלויה בראייתו הגשמית והשטחית של בן תמותה קרוץ מחומר.

הגיל הראוי לשליח ציבור

בין המעלות והתכונות הנדרשות מהאדם כדי שיוכל לשמש כשליח ציבור, ניתן למנות את היותו זקן ורגיל, פרקו נאה וקולו ערב ועוד כהנה וכהנה.

כל זאת בבעל תפילה במשך ימות השנה, אז נדרש ממנו לעמוד בדרישות מסוימות. אולם ככל שמדובר בשליח ציבור שייגש להביא את תפילות עמך ישראל בימים הנוראים ואף בסליחות הקודמות להם, נזכרת בפוסקים (רמ"א או"ח תקפ"א, א בשם הכלבו) דרישה נוספת, כי גילו יעמוד לכל הפחות על שלושים.

בטעם הדבר כתבו הפוסקים (כלבו, הובא באחרונים) כי תיקנו זאת כעין עבודת הלויים בבית המקדש, כנזכר בפרשת השבוע (ד, כ): "מִן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיַמְעֹלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקַד אוֹתָם כָּל־הַיּוֹם לְעֵבֶד לְעֵבֶד עֲבָדָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד".

טעם נוסף שהובא (משנה ברורה שם ס"ק ב), כי אדם בגיל זה לבו נשבר ונדכה יותר בקרבו, והרי הוא ראוי יותר להתפלל ולהתחנן עבור הציבור.

אכן חשוב לציין כי במידה ומעלה זו ניצבת כנגד מעלות אחרות, כגון שישנם שני בעלי תפילה - האחד ירא חטא ואינו בן שלושים ואילו האחר הגע לגיל שלושים אך אינו ירא שמים כרעהו, הובא בפוסקים כי יש להעדיף את רעהו אף שטרם הגיע לגיל שלושים.

סדרא דעלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

יש והתפילה נענית בנקל, על אחר, אך לעתים נדרשת זכות כבירה ומיוחדת במינה כדי שתעלה התפילה לרצון ותחדור את מעבה המחיצות שבין ישראל לאביהם שבשמים. כך היה עם האמורא הקדוש רב, אשר הזדמן למקום פלוני בו שררה בצורת קשה, ובהתאם לדרישות ההלכה גזר ענית על הציבור והתאסף יחד עם העם לתפילות ותחנונים. דא עקא, ניכר היה בחוש כי דבר-מה חוסם את התפילות ומונע מהן להתקבל, השמים עודם אטומים מאין גשם, אף צל של ענן לא נראה ברקיע, ואף תפילתו של רב עצמו לא פעלה.

בשלב זה ניגש אי מי מבני המקום וירד לפני התיבה, אך פתח הלה את פיו ואמר 'משיב הרוח', והנה החלה לנשב רוח עזה. אמר 'מוריד הגשם' והופיע מטר כמו משום מקום. רב, בראותו כן, התפעל עד מאד ותהה על קנגנו.

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם פר' במדבר:

1. תשובה ג' - בקשה כי תתרום קרננו - בשמחתם על ישועת השכינה והקמתה מעפר.
2. תשובה א' - בזיון הבא כתוצאה מהניסיון ומאי-העמידה בו.
3. תשובה ב' - הקב"ה מרבה לעשות חסד ואמת.

ביאו לפניו - בנדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז וזר

מדי שני וחמישי, קודם קריאת התורה נהגו במקהלות האשכנזים לומר נוסח תפילה מיוחד הפותח במילים: "א-ל אֶרְךָ אַפַּיִם", ובו בקשת סליחה וכפרה מאת הבורא יתברך על שחטאנו לפניו, לצד בקשה כי יהיה בעדנו ויחוס עלינו.

המקורות הקדומים ביותר לאמירת תפילה זו הם בסידור רש"י (ס' תיח) ובמחזור ויטרי (סדר שחרית ס' ח), ובטעם ויסוד התפילה האמורה מצאנו כמה דעות.

יש שכתבו (סידור חסידי אשכנז עמוד קטז) כי הדבר מבוסס על כך שבמי שני וחמישי יושבים בתי הדין לדון (ראה כתובות ג, א), ועל כך מתפללים שיהיה הקב"ה בעזרם של יטו או יעוותו חלילה את הדין. טעם נוסף הובא בראשונים (פירוש סידור התפילה לרוקח עמוד תכ"א), לפיו נתקנה תפילה זו קודם קריאת התורה, היות ויש מקום להתודות על כך שעברנו על דברי התורה הקדושה בה אנו עומדים זה עתה לקרוא. ואילו אחרים כתבו (פירוש הר"י בן יקר לסידור התפילה) כי תפילה זו מהווה המשך ישיר לפיוט אותו אומרים בסוף תחנון לימים שני וחמישי: 'ה' אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל, בו אנו מבקשים: "אֵל תִּשְׁפְּחֵנוּ". אודות הנוסח המדויק בתפילה זו - בגיליון הבא בע"ה.

יד ושם

פסקי שמות והטמן בהם

ייסוף

"ה' יִגְמַר בְּעַדִּי ה' חֲסִדָּךְ לְעוֹלָם מַעֲשֵׂי יְדִידֶךָ אֵל תִּרְף" (תהלים קלח, ח).

כשאדם מבקש מהש"ת דבר מה, כשהוא שופך את נפשו בתחינה לפניו, ראשית דבר עליו להכיר בחסדיו יתברך עמו עד כה. רק לאחר מכן, לאור אותה הכרה ברורה, יש לו לבקש מהקב"ה כי לא יפסיק את חסדיו עמו.

כך מפרש הרד"ק את הפסוק: 'ה' יִגְמַר בְּעַדִּי, היינו שהוא יתברך ימשיך ויגמור את החסד שכבר החל לעשות עמי, וכשם שנתקיים בי 'ה' חֲסִדָּךְ לְעוֹלָם, כך גם בהמשך: 'מַעֲשֵׂי יְדִידֶךָ אֵל תִּרְף'.

לשאלתו, שיתף הלה בעובדה הבאה שהוכיחה כי אכן - לעתים נדרשת זכות מיוחדת שלא מן המניין כדי לגרום לתפילות להתקבל ולתת להן משנה תוקף.

אותו אדם, מסתבר, שישם 'מקרי דרדקי', קרי: מלמד תינוקות של בית רבן. אולם שלא כמשתמע מתוארו הפשוט, לקח הוא את מלאכת הקודש ברצינות יתירה ובחרדת קודש.

ראשית, הוא טרח ללמד את בני העניים כבני העשירים, לא הפלה את ילדו של אי מי מהם עקב אילוצי תקציב ואף לא נטל שכר ממי שלא היה מסוגל לעמוד בכך. אולם אם לא די בזאת, עוד החזיק ברשותו בור מלא מים ובו שייטו בנחת דגים קטנים, וכל תלמיד שהתשרל בלימודו - היה הוא מפייסו ו'משחד' אותו באמצעות דג, עד שבא והשתתף בסדר הלימוד.

זכותו העצומה הלזו, מתברר, היא שעמדה לציבור כדי שיענו תפילותיהם על ידי שליח ציבור קדוש זה.

בתפילת שחרית נמצא הביטוי המתייחס למעשי בני האדם: "כי רב מעשיהם תהו". איזה פירוש מהבאים אינו נכון?

- א) רוב מעשיהם ולא כל מעשיהם, שהרי יש בידם גם מצוות ומעשים טובים..
- ב) מלשון גדולה ורבנות, והיינו שאף מעשיהם הגדולים אינם אלא תהו וריק.
- ג) מלשון ריבוי, היינו שמרבים לעשות מעשיהם ללא מחשבה ותבונה.

בברכות קריאת שמע נאמר אודות המלאכים: "ונותנים באהבה רשות זה לזה". מה פשרה של אותה 'אהבה' הנזכרת כאן?

- א) זהו ביטוי הנועד להבהיר כי אין במרום קנאה ותחרות אלא אך אהבה.
- ב) 'אהבה' היינו השבח להש"ת, ובאותה אהבה הם נותנים רשות זה לזה.
- ג) בגודל אהבתם את ה' יתברך, נותנים הם זה לזה רשות להללו.

שם הזוכה בגיליון פר' ויקרא: ה' אליעזר דויטש, בני ברק

פירונו יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

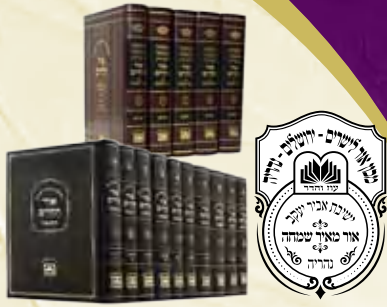
1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בפרשת ברכת הכהנים נאמר (ו, כג):
 "דְּבַר אֵל אֶהְרֹן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה
 תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם,
 וְעַל כֵּךְ כָּתוּב רִבְנוּ הָאֹרֹחַ הַחַיִּים כִּי בֹא
 הַדָּבָר לְשַׁלּוֹל הַבְּנֵה מוֹטְעִית כִּיכּוּל
 נִתּוֹן הַדָּבָר בִּיד הַכְּהֻנִּים וְהִיא הוּא רִשׁוּת
 בְּלִבְדּוֹ, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "אֲמַר פְּעַם ב' לְאֹמְרֵי,
 אֲוֹלֵי כִי חָשׂ הַכְּתוּב לֹמַר שְׂאִינוּ אֶלָּא
 רִשׁוּת, תְּלַמּוּד לֹמַר 'לְאֹמְרֵי, כִּי מִצְוֹת
 עֲשֵׂה הֵיא 'לְאֹמְרֵי'."

אם כי לגבי עצם החובה לברך את ישראל אין כלל מקום לדיון, שהרי מצות עשה היא, אולם בנוגע למועדים ומקומות שונים בנשיאת כפיים - מצאנו התייחסות נפרדת ואף מנהגים חלוקים לגבי קיום מצוה זו.

אחת הדוגמאות הידועות היא מנהג האשכנזים בחוץ לארץ וכך גם מרבית קהילות ספרד שבמערב אירופה - לקיים מצות ברכת כהנים דווקא בימים טובים. זאת, כהסברו של בעל התניא בסידורו - היות ובחוץ לארץ לא שייך שתהיה שמחה כי אם בימים טובים ומועדי השנה, ובלתי אפשרי לברך את ישראל שלא מתוך שמחה.

הסבר נוסף שניתן לכך, יסודו במנהג לטבול לטהרה קודם ברכת כהנים, ואילו בחוץ לארץ מחמת הקור קשה לדרוש זאת, על כן הגבילו את קיום המצוה לימים טובים בלבד.

עוד היו שנימקו זאת בכך שבימינו מרבית הכהנים אינם מיוחסים, ועצם קיום המצוה בימינו אינו אלא כדי שלא תשתכח מצות ברכת הכהנים. אי לכך לא ראו צורך לקבעה בימות החול אלא רק אחת לתקופה ארוכה, כדי לשמר את קיום המצוה שלא תשתכח כאמור, ולפיכך קבעוה בימים טובים.

על אף המנהג האמור, במרבית קהילות ישראל שבחו"ל נעשתה מעין פשרה בין המנהגים, ומברכים ברכת כהנים אף בשבתות בנוסף לימים טובים, אולם לא בימות החול. וכך נהגו רוב החסידים בגליל - בצפת וטבריה וכיוצא ב, שלא לישא כפיים כי אם בתפילת המוסף, ואף בראש חודש החל ביום חול.

נכנס נותי לחדר התפילה הראשון משמאל לפרוודור, ניגש לחזן והוכיר לו לומר 'רצה' בתפילה וקרקש בקופת צדקה מלאה מטבעות שוקולד, כמנהגו מקדם ועניינים כרגיל. אך גם כאן נכח לראות את המבטים התוהים, את העיניים הנשלחות אליו, ולזה הוא כבר לא היה רגיל. ככל הנראה עשה משהו ממש חריג, אם הוא - נותי, מצליח להרים גבות.

'מה זה על ראשך?' נאות מאן דהוא לשבור את הקרח ולברר בנימה חייכנית.

נותי לא הבין. הוא שלח יד כלפי מעלה, גישש ומישש, בדק ובחן, עד שהגיע למסקנה כי אכן - משהו שונה שם, שלא כמו כל יום. סקירה מדוקדקת יותר בהבירה לו על מה הסער.

'מה לך ולכובע הליצן?' תהה שרגא הגבאי, אך נותי מצדו לא ממש הבין, עדיין.

- 'מה ההלם? הרי בכל שני וחמישי אני נוהג לחבוש כובע ליצן?'

כן, אבל היום יום רביעי' הזכיר שרגא בקריצה.

באחת החוויות פניו של נותי, אויל סומקא ואתא חיורא והוא תר אחר המקום הקרוב ביותר בו יוכל לקבור את עצמו ואת בושתו גם יחד. הוא אץ אל המלתחה הקרובה, מסיר בחטף את הכובע המפליל מראשו ונחוש לטשטש ראיות לקיומו.

- 'יום רביעי היום? איזו בושה!'

קווים לדמותה של בושה

פרשתנו עוסקת במקרה העגום של אשה סוטה, ובפעולות הנדרשות מבעלה של אשה זו (ה, יב): "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל".

הסיטואציה עצמה, בה מציג האדם את אשתו קבל עם ועדה כחוטאת שפלה ובעלת התנהגות נלוזה, יש בה משום השפלה של ממש, ועל כן כותב האור החיים הקדוש כך:

"וְאֲוִלֵי כִי לִזְה כִּזְה כִּזְה בְּכַפַּל דְּבַר: 'וְאָמַרְתָּ, בֵּין לְמִי שְׂחֹשֵׁב שְׂלֵא לְהֵבִיא מִשְׁעַם שְׂיֹדֵעַ בְּעִצְמוֹ שְׂהוּא טְהוֹר, גַּם כְּדִי שְׂלֵא יִרְעֵי חִזְקוֹ. וְאֹמְרוּ 'וְאָמַרְתָּ' אֲמִירָה רַבָּה לְהַחְפֹּץ בְּדָבָר, אוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד יִשְׁנוּ בְּדָבָר קִשָּׁה וְאֲמִירָה רַבָּה."

"מִי שֵׁיט בּוֹ מַעַל, הֵגַם שֵׁיט לוֹ דְּבֹר קִשָּׁה כִּי תִגְלֶה רַעְתּוֹ בְּקֶהֱל, אִף עַל כֵּן יֵשׁ לוֹ טוֹבָה לְהִרְחִיקוֹ מִמְכָּשׁוֹל לְבַל יִשְׁכַּח עִם טְמָאָה בְּתַמִּידוֹת. וְלִמִּי שְׂהוּא נְקִי יֵשׁ לוֹ דְּבֹר קִשָּׁה לְהַכְרִיחוֹ לְבוֹזֵת בְּאִשְׁתּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ אֲמִירָה הַסּוֹעֵדֶת הַלֵּב שְׂהַנְקָה הָאִשָּׁה וְנִזְרָעָה זֶרַע וְגו'."

התורה הקדושה ירדה לסוף דעתו של אדם, והקב"ה מבין ללב הבריות ואינו בא עמם בטרוניה, והדבר בא לידי ביטוי בציווי התורה לענין פרשת סוטה.

יש כאן בושה צורבת, על כן אין חולק. המעמד המביש יזכר לתקופה לא מבוטלת, אותו אדם ישוב

שולחן שבת עם האור החיים

אי אז ביום השמיני ללידתו, בטקס רב רושם ולאוור המצוה שנעשתה בבשרו זה עתה וקידשה אותו בקדושת הברית, נקרא שמו בישראל 'נתן דוד'. אך כאן זה הסתיים.

'נתן דוד' זהו כינוי רשמי מדי. שם השמור ומיועד לשימוש בעלייה לתורה, כמו גם בביקור אצל רופא המשפחה המברר תוך כדי נבירה בעמקי גרונו עם מקלון מצומרר 'נתן דוד, יש לך חוס?', או לחילופין בסיטואציה בה הוא עוצר בשולי הכביש ומתבקש באופן אבסורדי להציג רישיונות שנלקחו ממנו שבוע לפני כן. גם כן הומור יש להם, לשוטרים.

ככל שהוא רואה זאת, נותי' היינו שמו האחד והיחיד, כך רואים לו וזהו כינוי. תקרא לו 'נתן דוד' והוא יפתח זוג אישונים מורכבים ולוע המאיימת לבלעך נפש, תכנה אותו בכל כינוי אחר מלבד 'נותי' והוא לא יסתובב.

כך או כך, אדם לא שגרתי הוא נותי. אם נבחר לנהוג ברגישות המתבקשת ולא לייחס לנותי כינוי משפיל כזה או אחר, נוכל לנסח זאת כך: 'אדם נורמלי לחלוטין שאינו מתנהג כמצופה על פי כללי החברה הנוקשים'. מתקבל על הדעת, לא?

אז נכון שיש המסובבים אצבע על הרקה בתנועה רבת משמעות בכל אימת שהם רואים את נותי, אחרים מצקצקים בלשונם ברחמנות לנוכח התופעה האנושית המרתקת ותוהים לגבי מידת הסבירות שילדיו של נותי זה ימצאו את זיווגם במועד.

אולם מרבית בני האדם, סביבתו הקרובה כמו גם הרחוקה של נותי, השלימו זה מכבר עם העובדה שלצידם מסתובב גורם הקורא תיגר על כל מה שמקובל ומוכר, כמו מאתגר בכח את כללי האנושות הרגילה ללא שיפסח אף על אחד מהם.

כשברכבו של נותי התנגן בעוז 'שמחת בחגך' בעיצומו של חנוכה, זה העלה שמץ חיך, כשנצפה גוער בעובד זר בתוכחת 'שאבעס' ומחכים את פועל פינוי האשפה בנבכי חקירה למדנית בסוגיית 'תקפו כהן', זה כבר קטלג אותו כתימהוני של ממש, וכשניגש בחיך רחב לממונה על חברת התהלים לילדי הקהילה והציע לו לחלק לילדים טבק להרחה - זה עוד היה בגדר מילתא דבדיחותא ובגבול הטעם הטוב.

אולם עלתה על כולנה הסיטואציה שאירעה באותו יום רביעי סתמי, יום בהיר ללא אף כתם או גוון זר, סתם יום של חול.

נותי נכנס כמדי יום לשטיבלאך השכונתי, ניגש לעמדת הקפה ומברר בארשת תם האם פולי הקפה נטחנו לאחר סוכות ואם החלב עונה על ההגדרה 'חלב אמו' אותנטי. הוא ציפה למשוב הרגיל שכלל חצי חיך לצד מבט רחמני, אולם הפעם זה היה שונה. משהו בסביבה שידר לו שהיום מתייחסים אליו אחרת, אלא שהוא לא קלט במה מדובר.

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

לנקודה זו בפרשתנו, בדבריו על הפסוק (ה, יח): 'ביום השני הקריב נתגאל בן צוער נשיא יששכר, וזו לשונו: "הקדים הזכרת שמו לזכרון הנשיאות, לעשות לו גדר המעלה גם בלא חשיבות הנשיאות, מה שאין כן כל שאר הנשיאים שהקדים זכרון הנשיאות לשמם."

"ובשמו הזכיר זכרון התורה ואמצעות קנינה, זכרון התורה 'נתגאל' - נתן א-ל, על דרך אומר (משלי ד, ב): 'לקח טוב נתתי לכם, אמצעות קנינה - בן צוער, שאין התורה נקנית אלא על ידי יסורין, כך היא דרקה של תורה' (גיתין, נו, א): אדם פי ימות באהל."

"ואולי כי לצד זה גם כן הקדים זכרון שמו, לומר כי לצד המפעל הרשום בשמו שהיה בו, זכה להיות נשיא לבני יששכר יודעי בינה לעתים."

אולם סוד נוסף גילו לנו רבותינו הקדושים. 'לימודי בא לי ביגיעה גדולה' העיד על עצמו הרה"ק ר' נחמן מברסלב. בתחילה, כפי שתיאר לימים, היה לומד משניות בלבד, אולם אף זאת לא עלה בידו בקלות ואף לא הצליח לעמוד על בורין של המשניות הקלות-ללמידה.

מה עשה? פתח את מעיין דמעותיו והיה מעתיר בתחינה לני אביו שבשמים שיזכה ללמוד וללמד, להבין ולהשכיל את דברי תורתו ולעסוק בהם באהבה.

תפילתו אכן נשאה פרי, אולם כשהתקדם ר' נחמן לשלב הבא והחל לעסוק בגמרא - חזרה החוויה הכאובה על עצמה כמו ריטואל קבוע. ייסורי חוסר ההבנה, התסכול הנובע מהקושי להשכיל בעומק דברי תורתו יתברך, ותפילה מלב רותח.

כך נשנה הדבר שוב ושוב, בכל חלקי התורה ורבייה הרבים, עד שזכה לבוא בסוד ה' ואף להיכנס להיכלו של רשב"י ולהתבשר לאורו של האר"י הקדוש, להתבונן ולהעמיק חקר בדבריהם הקדושים הרחוקים מהשגת מרבית בני האדם.

לתפילה, מסתבר, יש כח אדיר לא רק בהשגת צרכי וחפצי האדם הגשמיים, כי אם כמענה אמיתי ומלא לאדם הנבון ברעיוניו ומבקש לזכות בקרבת אלקים ולהתחבר לאור התורה והעבודה.

זהו כח אדיר המניע את התהליך כולו, ואשר מאפשר לכל יהודי באשר הוא להתעלות ולהתרומם טפח וטפחיים מעל הווי החולין בו הוא שרוי, לצאת מקטנות וצרות המוחין ולהתחבר לתורת ה' ועבודתו השלימה.

בספר איוב, המתאר אדם שהיה לו הכל מהכל ובאחת איבד זאת וירד מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, מסוכם במילים ספורות המביעות הכל מהי תכלית החיים (איוב ה, ז): "כי אדם לעמל יולד."

זו לא רק מטרה ועד, ציווי או משימה שעל האדם להשלים בהיותו עלי חלד, ודאי שלא המלצה כזו או אחרת, כי אם מציאות חיה ונושמת, קיימת ובלתי ניתנת לערעור. האדם נוצר, נולד וחי בעולו של הבורא לתכלית מסוימת, ומארג חייו כולו מבוסס על עמל בלתי פוסק ומחויב המציאות.

על העובדה הזו כשלעצמה אין מקום לדון או להתווכח, אולם בהחלט - כפי שלימדונו חכמינו זכרונם לברכה, ביד האדם לקבוע איזה עמל יהיה מנת חלקו.

וזו לשון הגמרא (סנהדרין צט, ב): "כל אדם לעמל נברא, שנאמר 'פי אדם לעמל יולד'. איני יודע אם לעמל פה נברא, אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר (משלי טו, כו): 'פי אכף עליו פיהו' - הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר (יהושע א, ח): 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיד' - הוי אומר לעמל תורה נברא."

לאחר חידוד נקודת יסוד זאת, יש לתת את הדעת להיבט נוסף וחשוב לא פחות.

העמל, מטבעו, כרוך בתסכול ועוגמת נפש. אכזבות חוזרות ונשנות, מהלומות קטנות וגם גדולות לאורך הדרך, טרדות המסיחות את הדעת ואף כאב לב משמעותי מפעם לפעם, כל אלה כלולים באותה עסקת-חבילה המכונה 'עמל'.

כיצד ניתן אפוא להתמודד עם זה? ניחא העמל כשלעצמו, אולם מה ביד האדם לעשות ככל שמדובר באותו חלק מייסר וכאוב הכרוך בכך?

על כך כבר משיבים חז"ל, תוך התייחסות להמשך הפסוק: "כי אדם לעמל יולד ובני רשף יגביהו עוף", ואלו דבריהם ז"ל (ברכות ה, א): "כל העוסק בתורה - יסורין בדילין הימנו, שנאמר: 'ובני רשף יגביהו עוף', ואין עוף אלא תורה... ואין רשף אלא יסורין."

עצם הלימוד ביגיעה אמיתית ועבודת ה' יתברך בעמל לא-מבוטל, יש בהם את היכולת להקל על ייסורי העמל אף הם ולהמתיק את הדרך והמאמץ עשרת מונים.

רבנו האור החיים הקדוש מתייחס

לכיתו וייחקק בזכרון הציבורי באורח לא מחמיא בעליל, המשפחה כולה תאכל במשך שנים את פירות ההשפלה וסביר להניח שגם הדור הבא יאכל את חלקו בעוגה.

או מה? לוותר ולהרים ידיים? חלילה וחס!

"אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות" קובעים חז"ל (סוטה ג, א), "שנאמר (ה, יב): 'איש איש פי תשטה אשתו', תשטה כתיב [בשין ימנית, מלשון שטות]". בכך מלמדים אותנו חז"ל כי הבושה וההשפלה קיימים בתוקף, הרבה קודם שיבצע הבעל את סדרת הפעולות עליהן ציוותה התורה.

אשתו, למגינת לב, לקתה בנפשה. היא חטאה נגד אלוקיה, החציפה פנים וזלזלה בחוקי תורתנו הקדושה, ובכך כשלעצמו יש בושה נוראה שאין מנוס ממנה.

אלא מה, התורה הקדושה מעניקה לבעל כמו גם לאשה את ההזדמנות המיוחדת להיחלץ מהבושה הזו, להחזיר במעט את הכבוד העצמי שירד עד עפר, וזאת אם יקומו ויעשו את הנדרש מהם על פי ציווי התורה.

אוי לאותה בושה

קיום מצוות התורה, אם כי לעתים נראה על פניו כביכול יביא הדבר לידי בושה וכלימה, הרי הוא תעודת כבוד של ממש! אדרבה, על האופן ההפוך בו אין האדם צועד במתווה הראוי ומחמיץ את ההזדמנות לעשות רצון קונו בשלימות, התבטאו חכמינו ז"ל כי לעתיד לבוא יזכה כל צדיק לחופה בגן עדן, ועל כך אמרו (בבא בתרא עה, א): "מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו, אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלימה".

הבושה האמיתית היא כשאדם עובר על רצון קונו, ולהיפך - אם מתייצב כגיבור על משמרתו ואינו חש לדעת הבריות כשהדבר נוגע לכבוד שמים, הרי אין כבוד נעלה מזה.

הדבר נוגע במישרין כמעט לכל תחומי החיים, ולכל יהודי ישנן הזדמנויות ביום-יום בהן נתקל במצב הדורש ממנו כביכול להשפיל עצמו למען קיום מצוותיו יתברך. עלינו לזכור כי הבושה והכבוד האמיתיים - הרי הם בהתאם לכללי התורה ומצוותיה.

ידוע המעשה (קידושין פא, א) באמורא הקדוש רבי עמרם חסידא, אשר הזדמן לפתחו ניסיון מר וקשה עד מאד בו כמעט קט ונכשל, עד שברגע האחרון תפס את עצמו וזעק: 'נורא בי עמרם! יש אש בבית עמרם!', מה שהחיש את התלמידים למקום על מנת להצילו.

התלמידים מצידם נבוכו עד מאד, בראותם כי רבם נתנסה בניסיון שכזה ועוד זימן את כלל הציבור לראותו במצב זה, ועל כך אמר להם רבי עמרם: 'מוטב תביישו בי כאן - בעולם הזה, ולא תביישו בי בעולם הבא'.

לא בכדי בחר רבנו הרמ"א להתרות בכל יהודי ולחזק את ידו, כבר בסעיף הראשון בשלחן ערוך (א"ח א, א): "ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת הש"ת".

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

התורה מצווה להשקות את הסוטה מן המים המאריים (ה, יז): "ולקח הפה מים קדשים", ועל כך מתבטא האור החיים הקדוש בביטוי מבהיל: "יצנה ה' שיקח מהמים ההם קדושים, יקראו 'קדושים' בקרבנתם לפני ה' קדוש ונורא שמו".

ניתן לבנו להתבונן בכך, וניבהל.

מים פשוטים, אודותם מובא בספרים הקדושים (ראה תניא פרק א ועוד) כי המים מסמלים את מקור התאוות כולן, מובאים אל המקדש. והנה, באחת הם הופכים להיות קדושים ומרוממים, נשגבים לאין ערוך. וכל כך למה? 'בקרבנתם לפני ה'".

עד כמה אם כן יש לקחת מוסר מכך, להבין כי יהודי בכל מצב ובכל דרגה רוחנית יכול בהחלט להתעלות מעל להבלי העולם הזה ולהתרומם עד לדרגת 'קדוש', וכל זה מכח קרבתו להש"ת ולמקומות קדושים.

הדבר נכון כלפי בית הכנסת ובית המדרש, שיעור תורה, צדיקי הדורות וחבורה הנמנית לדבר מצוה, והמחובר לטהור - טהור.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

במדור מאורי אור באוה"ח המבואר מתיבתא]. בענין זה עבר המעשה המבהיל הבא איש מפי איש, עד לצדיקי אמת שהעידו על כך.

מעשה בבעל בית דפוס בשם אשר, בדורו של הרה"ק ר' פנחס מקארץ, אשר במהלך הדפסת הספר הקדוש אור החיים נתקל במשפט זה, ובגודל עזות מצחו וחוצפתו העז לקרוא תיגר על מלאך האלקים ולהשמיט את המשפט מן הספר כוונה תחילה.

כשהובא הדבר לפני הרה"ק ר' פנחס מקארץ, התבטא על אתר כי הלה כבר בא על עונשו, וכי 'חתימתו שלו עצמו מופיע בספר'.

בדיקת מהדורת הספר שיצאה בבית הדפוס שלו, אותה מהדורה בה פגע בכבוד רבנו, העלתה כי בפרשת נשא - בדברי האור החיים הקדוש על פרשת סוטה (ה, כח): "בין מאיש זה בין מאחר", טעה הלה והדפיס בכל העותקים עם השגיאה הבאה: "בין מאיש זה בין מאשר".

חכמי הגמרא האמוראים נחלקו בנוגע לשמו של משיח, ובאופן מופלא צידד כל אחד מהם כי המשיח נקרא כשמו שלו או בדומה לו. כך למשל בבית המדרש של רבי חנינא אמרו 'חנינה שמו', בבית מדרשו של רבי שילא נקטו כי 'שילה שמו' וכן הלאה.

דבר פלא כעין זה מצאנו בתורת רבנו האור החיים הקדוש, אשר אף הוא גילה את דעתו דעת תורה בנוגע לשמו של משיח, וכתב בזה הלשון (דברים טו, ז): "משיח ה' שמו חיים".

וכבר נשתברו קולמוסים רבים בניסיון לבאר דבר איש האלקים ומה כוונתו בזה, יש שכתבו כי אכן כלולה נשמת המשיח מכל נשמות הצדיקים ואנשי המעשה גם יחד, ואם כן נכון הדבר אף לגבי שמו של רבנו. אחרים מצאו רמז בראשי התיבות של המילה 'משיח': משיח י' שמו חיים, ובשם צדיקים אחרים הובא כי ראשי התיבות 'חיים' הם: חזקיה, ינון, ינאי, משיח - מתוך השמות שהובאו בחז"ל כשמותיו של המשיח [וראה עוד באריכות

בנתיבי החיים

פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

אלו הרחוקים למרבה הצער מתורה ומצוות נראים חיים כל כך, תוססים ביותר.

זאת בעוד למען האמת, נקודת המבט הנכונה והצלולה על כך - היטיב אותו צדיק להסביר, היא כי דווקא אלה שנראים חיים הינם בעצם מתים, "רשעים שבחיהן קרויין מתים" (תלמוד ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג), ולהיפך - הקרובים להשי"ת ולתורתו הרי הם "הצדיקים שאפילו במיתתן קרויין חיים" (שם). כתוצאה ממחשבה מסולפת ומעוותת זו, זכו החרדים והיראים לדבר ה' לכינוי 'החשוכים', משל הם שרויים בחושך ואילו הטועים והרחוקים הינם באור גדול...

את פשר הפסוק השני בברכת כהנים (ו, כח): "יָאֵר ה' פְּנֵי אֱלִיָּהּ וַיִּחַנְדֵּךְ" מבאר האור החיים הקדוש כך: "שֵׁלָא לְאַבְיָהֶם שְׂבַשְׂמִים, שְׂבֻזָּה יֵאִיר אֹר שְׂכִינְתָּו עַל יִשְׂרָאֵל".

האור החיים מלמדנו כי אור אמיתי, אור זך וטהור שבכוחו להאיר את נשמתו של האדם ולגרש כל שריד לחשיכה אשר פשטה בו, זהו קרבת אלקים אמיתית ודביקות בבורא יתברך!

דגים ממינים וזנים שונים משייטים להם בניחותא, פולטים בועות ונועצים מבטים עגולים וסקרניים בזוכית, אך יחד עם זאת - קצת מדי רגועים, אף אחד מהדגים לא נראה 'חי' מדי, אף לא אחד מהם משתולל ומקפץ, כלום.

אך הנה, לפתע נפל חפץ כבד על האקווריום וניפץ אותו לרסיסים, הופך את המיציג המרהיב הזה לאוסף של שברי זכוכית בתוך שלולית מצטברת של מים. ובתווך - להקת דגים מפרפרת נואשות, נלחמים על חייהם ומנתרים מפה לשם ללא הרף.

'הנה, תראו כמה הם חיים!' החווה באצבעו אדם מן הצד, והכל נדו לכסילתו ותמימותו, וכי איננו מבין שדווקא התמונה היחיה הזו, דווקא הקפיצות והריקודים, הם אלה שמעידים יותר מכל כי הדגים גוססים והולכים למות?

משל נפלא זה המשיל פעם אחד הצדיקים, בהתייחסו לטענת האוילים - תינוקות שנשבו ושאינם כאלה, מהרסיין ומחריביין המצקצקים בלשונם ברחמנות ומביטים ביראי ה' כביכול הינם 'מתים', רדומים ורחוקים מההווי התוסס כל כך של העולם, בעוד

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

ניתוח לב שהתבטל בזכות האור החיים הקדוש

לכבוד מערכת העלון היקרה, המפיצה את מעלת לימוד תורת האור החיים הקדוש, שלום וברכה.

אחד מבני משפחתי סבל תקופה ארוכה מכאבים עזים בחזה, עד שהתקשה לצאת מביתו ולתפקד כרגיל.

לאחר בדיקות מקיפות, קבעו הרופאים כי שלושה מעורקיו סתומים באופן חמור, וכי עליו לעבור בדחיפות ניתוח מעקפים - ללא כל חלופה אחרת. כידוע, מדובר בניתוח מורכב הכרוך בהרדמה כללית ובהליך שיקום ממושך. הרופאים לחצו עליו לחתום על אישור לניתוח, והוא נותר מאושפז בבית החולים, אחוז פחד וחרדה, כאשר כל משפחתנו עוברת באותה תקופה ימים לא פשוטים.

נוכח המצב שלא יכולתי לראות בסבלו, נסעתי לצינון הקדוש של האור החיים בהר הזיתים והתפללתי מכל הלב שהצדיק יפעל ישועה עבור בן משפחתי. קיבלתי על עצמי, שבעזרת השם, אם הכול יסתדר לטובה, אפרסם את תורתו של האור החיים הקדוש יזע"א ואקפיד ללמוד בספרו מדי יום במשך חמש דקות.

לפליאתנו, כעבור ימים ספורים התקשר אליי בן משפחתי ובישר לי כי עבר בדיקות נוספות, והפרופסור האחראי על מחלקתו שב ובחן את מצבו. לתדהמתו, התברר כי אין צורך בניתוח המעקפים! במקום זאת, ניתן לפתור את הבעיה בצנתור בלבד, ללא ניתוח וללא צורך בשיקום ממושך. יתרה מזאת, הרופאים ציינו כי קיים סיכוי שישוחרר כבר באותו היום.

ואכן, הצנתור בוצע בהצלחה, ובחשדי שמיים הוא שוחרר מבית החולים עוד באותו יום כשהכול הסתדר לטובה.

אין ספק שכוחו של הצדיק פעל בעבורו רפואה וישועה מלמעלה.

בהוקרה ובשמחה על הזכות לפרסם את הנס.

מתיבתא אור החיים

הלימוד. ואולי שנתכוון להצריכם להורות בני ישראל על דרך (מלאכי ב) כי שפתי כהן וגו', ואשר על כן סמך לזה דברו וגו'. עוד יתבאר אומרו 'לאמר אליהם' לפי מה שפירשתי במקומות אחרים (יתרו כ א) כי טעם אמרו 'לאמר' כי הדיבור היוצא מפי אל עליון היה נוצר ממנו מלאך והוא היה מדבר עם משה, ופירוש 'לאמר' הוא הדיבור יאמר למשה, וכמו כן אמר כאן 'לאמר אליהם' פירוש הדיבור יאמר למשה ולאהרן. ואין פירוש זה מכחיש דברי רז"ל שאמרו (תו"כ א) לא היה הדיבור אלא למשה ולא לאהרן, כי גם לדרכינו לא היה שומע דברי ה' אלא משה, אלא שהמלאך המתווה מהדיבור היה מדבר לשון רבים, ומשה היה מגיע הדברים לאהרן.

ובספר יוגד יעקב (להגאון רבי יעקב גרינוואלד) כתב לפרש בזה לשון הכתוב 'את הקול', שבא לרבות בתיבת 'את' את המלאך הנוצר מהקול.

עוד כתב שם לפרש על פי פירוש הבעל שם טוב בפסוק 'לעולם ה' דברך נצב בשמים', דייבורו יתברך אין לו הפסק, דכח דייבורו ית' שאמר 'יהי רקיע' קיין לעולם כאילו עדיין מדבר והוא נצב בשמים, דזהו חיותו וקיומו של שמים כמבואר בספ"ק תניא, וי"ל גם כאן 'את' לרבות דפעולת הקול היה קיים גם אחרי כן בלי הפסק, ובכח הקול הזה היה משה רבינו מוסר הדברים לישראל, דבשעה שאמרם לישראל היה קול ה' עדיין מדבר, כמבואר בספ"ק דהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה.

ובספר זה השער 'הגר' זיידא אברמוביץ (הוסיף: וי"ל דהנה תיבת לאמ"ר ר"ת מלאכיו רוחות משרתיו אש להט (תהלים קד ד), הרי דתיבת לאמ"ר מרומז מלאכים, וי"ל דאלו הם שנבראים מדיבורו של הקדוש ברוך הוא והם המדברים לנביאיו ונראה דזה מרומז גם בפסוק דילן בתיבות הקול מדבר אליו אם תיקח הלמ"ד מס"ת הקול ור"ת וס"ת מתיבת מדבר ואל"ף מתיבת אליו הן לאמ"ר, נמצא שמרומז כאן בפסוק תיבת לאמר, ור"ל ששמע קולו של הקדוש ברוך הוא מדבר אליו, ואפשר שלזה הטעם על וישמע את הקול' הוא קדמא ואזלא, ר"ל שקודם היה דיבור ה' שנברא ממנו מלאך, ואח"כ אזל המלאך הוא המדבר לנביא.

'קול דברים אתם שומעים', כתב רבינו: אומרו 'קול דברים', יתבאר על פי דבריהם ז"ל (שהש"ר א ב) שאמרו שכל דיבור שהיה יוצא מפי ה' היה נוצר ממנו מלאך, והיה עומד על האדם ואומר לו אתה מקבלני וכו' והיה מחבקו וכו' ע"כ. וכפי זה יתבאר הכתוב על נכון, 'קול דברים', פירוש, הדברים אשר דיבר ה' שהיו נבראים מהם מלאכים, 'קול' אתם מלאכים שנקראים 'דברים אתם שומעים'. ועיין מה שכתבתי בפרשת יתרו שלא שמעו ישראל מפי הגבורה אלא 'אנכי וגו' ולא יהיה לך' וגו', אבל השמונה דברות הגם שיצאו כאחד יחד עשרת הדברות, לא יכלו לסבול לשמוע אלא שנים, והשמונה עמדו המלאכים שנחצבו מקולו יתברך בהם עד שחזרה נשמתם, וחזרו ושמעו מפי המלאכים שהם הדברים עצמן, והיתה כל מצוה ומצוה שהוא מלאך ומלאך עומד על האדם ואומר לו אתה מקבלני וכו'.

וגם בפרשת ברכה (להלן ג א) כתב רבינו: עוד רצה אומרו 'שם מדברותיך', על דרך אומרם ז"ל שכל דיבור ודיבור שהיה יוצא מפי הקב"ה היה מדבר עם כל איש ואיש מישראל ואמר לו אתה מקבלני עליך, והוא אמר לו הן, היה נושקו וכו' ועולה ומתעטר לראשו. והוא אומרו 'זהם תוכו' וגו' 'שם' כל אחד ואחד מהם 'מדברותיך' על ראשו. ודקדק לומר 'מדברותיך', ולא אמר 'דברותיך', לפי שהדברים עצמם היו מדברים להם ואמרו לכל אחד אתה מקבלני וכו' כאמור, עיי"ש.

וראה עוד מה שכתב בפרשת שמיני (ויקרא יא א): 'לאמר אליהם', רבותינו ז"ל אמרו (בתו"כ) 'אליהם' פירוש שיאמרו לאלעזר ולאהרן, והכוונה בזה כדי להקדימם בלימוד קודם, כדתניא (עירובין נד.) בסדר

כתב רבינו (במדבר ז פט): 'הקול מדבר אליו'. לפי מה שכתבנו במקומות אחרים (שמות כ א), כי דיבור היוצא מה' היה נוצר ממנו מלאך והוא המדבר לנביא, ועל פי זה ישבתי כל תיבת 'לאמר' האמור בדיבורי ה' והוא אומרו 'הקול מדבר אליו' פירוש קולו של הקדוש ברוך הוא מדבר לו, והגם שהתיבה דגושה כמו מתדבר, לצד שהקול הוא עצמו הדיבור יוצדק ליאמר כסדר זה, והמשכיל יבין:

וראה מה שכתב רבינו בפרשת יתרו (שמות כ א): אכן יתבאר על דרך אומרם ז"ל (מכות כד.) 'אנכי וילא יהיה לך' מפי הגבורה שמענום, פירוש, בתגבורת הדיבור, יובן כי כאשר דיבר ה' עשרת הדברים בדיבור אחד כמו שכתבנו בסמוך, אין האוזן יכולה לשמוע כל הגבורות, וכשהשמיעם לישראל השיגו הם שמוע שתי דברות מהם, שהם דיבור 'אנכי וגו' ודיבור 'לא יהיה לך', ויצתה נשמתם, כאמור (שיר השירים ה ו) 'נפשי יצאה בדברו', ולא יכלו הבין עוד, ושאר הדברות נחצבו להבות אש מקולו יתברך ועמדו סדורים על הר סיני, עד שחזרה נשמת ישראל בטל חיים, באו הדברות שהם קולות האויר ברוך הוא והיו מדברות לכל אחד מישראל. ולזה תמצא 'אנכי וילא יהיה לך' נחקקו בתורה כסדר שאמרם ה', 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך', כי האלוה בכבודו מדבר נוכח לישראל בעד עצמו ברוך הוא, וכמו כן במצות 'לא יהיה לך' גם כן ידבר כסדר זה, אבל משם ואילך ידבר קולו יתברך בעד מלאכו, כאמור 'שבת לה' אלהיך', 'כי ששת ימים עשה ה'', 'על כן ברך ה' וגו', וכן כולם. כי אינו יכול הקול לומר 'שבת לי' וגו', 'עשיתי את השמים וגו', 'ונתתי וגו', כי אינו אלא מלאכו יתברך, והבן ויערב לחכך. והגם שאמרו ז"ל

(תנחומא וילך ב) כי משה אמרם לישראל, אפשר כי משה היה בו כח ושמע כולם, וכשבאו הקולות לדבר לישראל, היה קולו של משה גם כן מדבר. ואולי כי לזה רמז הכתוב באומרו (שמות יט יט) 'משה ידבר והאלהים יענו בקולי'. ותמצא שאמרו ז"ל (שהש"ר א ב) שכל דיבור ודיבור היה עומד על כל אחד ואחד מישראל ואומר לו תקבלני עליך, והוא אומר לו הן, ומחבקו ומנשקו ועולה ומתעטר על ראשו. ובפרשת ואתחנן (דברים ד יב) על הפסוק

מצא חיים

חידה שבועית בעיני דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא

לפי פירוש האור החיים, כלפי מה נאמר (במדבר ד, מט): "על פי ה' פקד אותם ביד משה איש איש על עבדתו"?

(א) על המינוי של כל אחד לעבודתו.

(ב) על המניין שנאמר בפסוקים לעיל.

(ג) על מנין בני קהת בלבד.

תשובה מגליון קודם: תשובה ב' - 'חיי' - שיאריכו ימים, 'ולא' - ימותו - על אף עיטוקם בקדושת הארון.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה

בגיליון פר' פקודי:

ה' א' חן,

בני ברק

מהוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

טלטול מגש עם נרות בשבת וקריעת מפה חד פעמית

השלהבת היא מוקצה של גולד. (ולהרחבה נוספת בנידון זה ראו במנחת אשר שבת סימן ג.)

טלטול הפמוט לאחר שכבתה השלהבת

הנה בעצם דין טלטול הפמוט לאחר שכבתה השלהבת כתב בשולחן ערוך (סימן רעט סעיף א): 'נר שהדליקו בו באותה שבת, אע"פ שכבה, אסור לטלטלו'. וכתב במשנה ברורה (סק"א) דהיינו אפילו לא נשאר בו שמן כלל, והטעם, דכיון דבין השמשות היה אסור בטלטול לפי שנעשו הנר השמן והפתילה בסיס השלהבת שהיא דבר האסור בטלטול, 'מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא'.

עוד כתב בשו"ע (ס"ט) שגם מותר השמן שבנר שהדליקו בו באותה שבת, אסור לטלטלו. וכתב במשנ"ב (שם סק"ב) ד"ה מותר הנר העשוי מחלב ושוטה שהדליקו בו באותה שבת וכבה, ג"כ אסור בטלטול, וביאר המשנ"ב (שם סק"ג) הטעם דכיון שהוקצה בתחלת כניסת השבת, דהיינו שבבין השמשות כשהיה דולק היה אסור להסתפק ממנו, מפני שהסתפק משמן שבנר חייב משום מכבה, איתקצאי לכולי יומא שלא להסתפק ממנו אף אחר שכבה וכיון שאסור ליהנות ממנו כל יום השבת, ממילא אסור ג"כ לטלטלו דאינו ראוי לכלום. ומלבד זה בטלטול גופא הוקצה בבין השמשות, שנעשה הכל בסיס לשלהבת.

מבואר הדבר כי איסור טלטול הנר הוא מצד בסיס לדבר האסור, שהנר נעשה בסיס לשלהבת, ונאסר בטלטול בכניסת השבת. והנה יש שני דרכים שהוזכרו בשו"ע להיתר טלטול הנר. אופן אחד, הוזכר בשו"ע (סימן רעט סעיף ד) שאם התנה מבעוד יום לטלטל את הנר משיכבה, מותר לטלטלו אחר שכבה, אמנם הרמ"א (ס"ט) כתב שאין נוהגים כן, אך כתב שניתן לסמוך על התנאי כדי לטלטל על ידי גוי.

האופן השני שיש שכתבו הוא, שאם הניח עליו דבר היתר מבעוד יום, מותר לטלטלו כי אז נעשה בסיס לדבר האסור והמותר ומותר לטלטלו, אך בשו"ע (שם סעיף ג) פסק שאין לסמוך על היתר זה, וז"ל (שו"ע ס"א): לטלטל נר על ידי שנותנין עליו לחם בשבת, אסור. ואם נתן עליו לחם מבעוד יום, יש מי שמתיר לטלטלו בשבת על ידי לחם זה, ואין לסמוך עליו.

והנה במשנ"ב (סק"י) שגם לשיטת המתירים היתר הוא באופן שהלחם חשוב אצלו יותר מהשמן, וה"ה אם מניח שאר דבר חשוב, שאז הנר נעשה בסיס לאיסור שהוא השמן ולהיתר של הלחם, וההיתר חשוב יותר, ולכן שרי כמו שנתבאר בשו"ע (סימן שי סעיף י) דכלי שיש עליו דבר האסור ודבר המותר, מותר לטלטלו, באופן שהדבר המותר חשוב מהדבר האסור, אבל אם דבר האסור חשוב יותר מדבר המותר, הדבר מותר בטל לאסור ואסור לטלטלו.

והנה במשנ"ב (ס"ט) כי הטעם שסיים המחבר שאין לסמוך על היתר זה, כיון שעיקר עשיית המנורה היא בשביל השלהבת, ולכן המנורה נעשית תמיד טפל ובסיס לשלהבת המשך בעמ"ג

בערב שבת פרסנו בטעות את המפה החד פעמית גם מתחת למגש הנרות, לאחר סעודת ליל שבת כשבקשנו להוריד את המפה החד פעמית כדי לנקות את שולחן השבת, הבחנו שהמפה פרוסה גם מתחת למגש הנרות, וכעת רצינו לשאול כיצד ניתן לפנות את המפה בלי להיכשל באיסורי שבת: א. האם מותר להעביר את הנרות מהשולחן כשהם דולקות למקום אחר, או שיש לחוש לשינוי בעוצמת הבעירה בזמן הטלטול ואסור, כמו כן אולי המגש והפמטות הם מוקצים ואסורים בטלטול. ב. אם אסור לטלטל את הנרות מהשולחן, האם מותר לקרוע את המפה החד פעמית, כדי לפנות מהשולחן את המפה עם הלכלוך מבלי לקחת את המפה שתחת הנרות, ואם שניהם מותרים, איזה אופן עדיף, לקחת את הנרות או לקרוע את המפה: תשובת מורנו הרב שליט"א:

מוקצה בשלהבת

בגמרא (שבת מזו.) נאמר 'הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור', ופירש רש"י (ס"ט) שהם מוקצים מדין בסיס לשלהבת, שכן הכלי של השלהבת טפל לשלהבת בעודה בנרות.

בחזו"א (אורח חיים סימן מא ס"ק טז) הקשה מפני מה השלהבת מוקצת יותר מהנר שמן ופתילה, והרי אם דבר המשמש להאיר הוא כשאר הכלים ואינו מוקצה, גם על השלהבת להיות מותרת. ויישב שאין דרך לטלטל את השלהבת שמא תכבה, ודבר שאין עשוי לטלטל כלל אף על גב דנהנה ממנו בשבת חשיב מוקצה והלכך השלהבת מוקצת, אבל הנר השמן והפתילה כיון שהם יהיו מותרין לאחר שהשלהבת תכבה אינם מוקצה, וכדין קדירה רותחת שיש בה מאכל שאינו ראוי לשום דבר בבין השמשות שהיא מותרת.

בדעת רעק"א (תוספות רעק"א על המשניות פ"ג אות סא) שלא סבר שדבר שיש בו הקפדה על מקומו נעשה מוקצה, כתב החזו"א טעם אחר לאסור, משום שכיון שהשלהבת מתחדשת כל הזמן, היא נחשבת כדבר שנוול בשבת, ונולד הוא מוקצה חמור שגם רבי שמעון מודה שהוא אסור.

גם הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה חלק א סימן יד) תמה מדוע השלהבת מוקצת, וכתב שיש ליישב בדוחק שאין לשלהבת שם 'כלי' כיון שאין בה ממש ולא ניתן לטלטל אותה ככלי, והרי השלהבת כעת מתחלפת בעוד רגע לאחרת, ואין כאן ממשות שניתן לטלטלו ולכן אין לה שם 'כלי' כדי להתייחס בטלטול. וכן כתב רבי משה פיינשטיין (אגרות משה חלק ג אורח חיים סימן נ ד"ה אבל לדינא).

והנה הגרש"ז אויערבאך (שם) ששוב ראה לשני יישובי החזו"א, וכתב להקשות עליהם, שאם כן שלהבת הנתונה בעששית כדי שלא תכבה והיא מיוערת לטלטול ממקום למקום אינה צריכה להיות מוקצת, ועוד שאם כן יהיה אסור להדליק ביום טוב מנר בוער, שהרי

ולא הייתה לה שום דרך להוציא בעצמה את הראש מהשקית. האם מותר לשלוף את השקית מראשה כדי למנוע צער בעלי חיים?
תשובת מורנו הרב שליט"א:
אם יש שאריות אוכל בשקית, מותר, כיון שהשקית אינה מוקצה מאחר שיש בה אוכל. אמנם בשקית ריקה קרועה שאין ניתן לעשות בה שימוש והיא מוקצה, הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים אם מותר לטלטל מוקצה בשבת במקום צער בעלי חיים², ויש להקל. ובכל אופן יש להיזהר שלא לגעת ביונה עצמה³.

המשך בעמ"ג

1 כדעת האליה רבה, ועיין עוד שו"ת צר צרי (אורח חיים ה), וראה בספר שמירת שבת כהלכתה (פכ"ו סכ"ח) שהקל להחזיר דג שקפץ מן המים בשבת, אם יש מקום להניח שישמש לחיות לכשיחזירוהו משום צער בעלי חיים.
2 כדאי שלא יבוא לטלטל את היונה, לפי שבעלי חיים הם מוקצה מחמת גופו (שו"ע סי' שם סעיף טז) כיון שאינם ראויים לשימוש והם כעצים ואבנים שאינם ראויים (משנה ברורה שם ס"ק קמ) ואסור לטלטלם בשבת.

הברכה, שהרי תכנן לשתות רק אחת ואת השניה נטל בידו?
תשובת מורנו הרב שליט"א:
הוא יכול לשתות מהכוס אותה הכין לעצמו בלי לברך שוב, וזאת למרות שבשעת הברכה אחז את הכוס של חברו, כיון שעיקר כוונתו הייתה לברך על הכוס שלו והיא עמדה לפניו.
דחיית מוקצה מפני צער בעלי חיים
בשבת בבוקר כשהלכתי לבית הכנסת הבחנתי ביונה שהכניסה את ראשה לתוך חור של שקית אוכל. ראשה היה תקוע בתוך השקית

הציון סק"ד), שבדיעבד אם אכל בשוגג דבר איסור יכול לברך אחריו, ואין בזה משום 'בצוע ברך'. וראה בספר והערב נא (מהר"ם זילברשטיין) שאם ברך על אוכל של חברו שמועילה מחילתו של חברו שלא תהיה ברכתו הראשונה ברכה לבטלה. ויש להסתפק באופן שלקח בטעות אוכל שחבירו הביא מביתו. כגון שחשב לברך על סנדוויץ שלו ובירך על של חברו, שאין זה פשוט שימחל, ולפי הש"ך (ח"ט סי' שנה סק"א) בחבירו שמכיר בו שימחל שפיר דמי, אמנם הרבה חלקו עליו ראה קצוה"ח

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

ברך בטעות על כוס שאינה שלו
חברותא שהכינו לעצמם כוס קפה, לאחר שהניחו את הכוסות על השולחן נטל אחד כוס וברך עליו, לאחר שברך הבחין לפי צבע הקפה כי בטעות נטל את של חברו. מה עליו לעשות: שיטתה מכוס זו שאינה שלו, או שיכול לשתות מהכוס שלו אף על פי שלא כיון עליה בשעת

ענינה לזימון בלי שמיעת קול המזמן

ישראל הגיע לסעודת הנישואין של בן דודו שהתקיימה בשעה טובה בירושלים, בהגיעו לאולם כיבדו דודו בכוסית לחיים קטנה עם משקה משובח, בסיום הסעודה, הוא נפנה לשולחן צדדי ומרוחק לשבת שם עד שעת הריקודים, והנה שם לב שמכבדים את סב החתן בברכת הזימון אך הרמקול לא עובד, ניסו המנסים לתקנו, אך ללא הצלחה. הסב שהתייאש מלהמתין התחיל לזמן, והמחוטנים בקול רם ענו וכל העם נעמם יחדיו, אך ישראל מסתפק האם מותר לענות לזימון ללא שמיעת המזמן מה דינו: תשובה: הנה בנידון זה ניתן להסתפק בשני עניינים: א. האם ניתן לענות לזימון בלי שמיעת המזמן ב. אדם השותה לחיים מה נוסח עניינתו אחר המזמן.

א. ענינה ללא שמיעת קול המזמן, מצינו חילוק בין לצאת ידי חובת זימון לבין לענות לזימון, כשאינו מחוייב בזימון, שלגבי לצאת ידי חובת זימון, דעת השולחן ערוך (סימן קפג) שהשיעור המעכב בשמיעה זה רק ברכת הזימון, וכמו שכתב 'אם היו רבים מסובים יחד ואינם יכולים לשמוע ברכת הזימון מפי המברך וכו', יכולים לחלק הברורות של שלשה שלשה. נחלק עליו הרמ"א (סימן ר ס"ב), וכן השו"ע הרב שפסק ששמיעה מעכבת עד סוף ברכת הזון, וכן החיי אדם וכן המשנה ברורה (סימן קצג ס"ק י"ז, ובקצות השולחן מביא דמנהג העולם שאם רק יכולין לשמוע הזימון אין מתחלקין), אמנם בחזון איש ובקצות השולחן מחלקים בין ג' לעשרה שיש הזכרת ה', ועל כן היא ברכה בפני עצמה, ומספיק לשמוע אותה בלבד. (בשער הציון קצג ס"ק יד הביא מדרך החיים שראוי לשמוע מפי המזמן את כל ברכת המזון).

היוצא מכל זה כי לכתחילה רוב הפוסקים סוברים שצריך לשמוע לכל הפחות עוד סוף ברכת הזון ועל כן פנים ברכת זימון חובה היא לשמוע אמנם כל זה בלב לצאת ידי חובתו.

ב. אך לענות אחר ברכת זימון, מבואר במשנה ברורה (סימן קצה סק"א), שאדם שנכנס ושמו עניית העם שעונים ברוך שאכלנו משלו, בדיעבד מותר לענות עמהם, לכאורה כוונתו רק כלפי ענינה ולא לצאת ידי חובה (יש לציין שנחלקו גדולי זמנינו האם כוונתו לענין לצאת ידי חובה או לענין שיכול לענות עיין בשונה הלכות).

ג. לגבי שתיה האם אומר שאכלנו מבואר בשולחן ערוך (סימן קצז) דשתיה בכלל אכילה ואומרים ברוך שאכלנו.

ד. לגבי שתיית לחיים מצינו מחלוקת בשיעור השתיה הנחשבת כאכילה לזימון, השו"ע הרב בסימן (קצז ס"ב) פוסק שהשיעור הוא רק ברביעית, אמנם בביאור הלכה (סימן קצז ד"ה שיש בו רביעית) מביא את שיטת הגר"א לגבי צירוף עשרה שאין צריך רביעית ובאליה רבה פוסק שרוב רביעית מספיק וכן פוסק הביאור הלכה בדיעבד (אמנם בפרי מגדים מסתפק לגבי הזכרת ה' שאכלנו אולי הוא ברכה לבטלה).

ה. אמנם לענות כדון השומע זימון ולא אכל, ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד, כשלא שמע את המזמן כתב המשנ"ב בשם שו"ע הרב שכיון שעניינתו אינה כשל ציבור אין את הסברא שיענה אף על פי שלא שמע כדי שלא ישתנה מכל הציבור, שאומרים שבח לקב"ה והוא נמנע, כיון שגם בעניינתו לא יענה כציבור (אמנם אם רבים מהציבור לא אכלו ויש ששמעו מהמזמן אולי ישתנה הדיון כיון שעונה כמו כאלו ששומעים וצ"ע).

אמנם "באשל אברהם" (בוטשאש מהדורה ניגנא) מחדש להסביר את מנהג העולם לענות 'ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד' אע"פ שלא שמע את המזמן, מכיון שברכה זו אינה מטבע ברכה וכו' ברכה זו היא רק שבח להש"ת ומשום הכי 'יתכן דכיון הציבור רוצים לענות עם המזמן וברכה זו אינה ברכה לבטלה על כן נהגו לענות העם.

ועל כן לכאורה כיון שנמצא במעמד עשרה יותר טוב שלא יענה שאכלנו אלא יאמר 'ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד'.

העולה לדינא:

- א. לצאת ידי חובת זימון חייבים לשמוע את קול המזמן ונחלקו עד הדין החיוב.
ב. לענות כשאנו שומע את המזמן אם אכל או שתה כשיעור יכול לענות.
ג. אך אם אכל או שתה פחות משיעור המקל ועונה יש לו על מי לסמוך ויעשה שאלת רב.

המתנת שש שעות לאחר אכילת ביצה שהתבשלה בסיר עם בשר אנחנו רגילים להכין בסיר הטשולנט ביצים [הנקראים 'המינדעס'], בשבת האחרונה נשארו כמה ביצים ובמוצ"ש אכלתי ביצה אחת. האם זה נחשב כמו שאכלתי מאכל בשרי ועלי להמתין שש שעות, או שקליפת הביצה מפרידה בין הבשר לביצה עצמה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

צריך להמתין שש שעות לאחר אכילתם כדון האוכל מאכל בשרי.⁴

משחה בשבת לילד הסובל משפתיים יבשות

ילדי סובל בתקופה זו משפתיים יבשות, האם מותר בשבת להניח משחה על השפתיים בלי למרוח כדי להקל עליו את הסבל?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אין למרוח משחה בשבת על גבי מכה משום איסור 'ממרח'⁵, גם בלי למרוח אסור משום גזירת שחיקת סממנין, אולם בילד קטן אפשר להקל על ידי שיניח את

המשחה על השפתיים ובלי למרוח.⁶ להחזיר הלוואת ביצים שנמצא באחת מהן דם אדם לווח עשר ביצים מחברו, ובאחת מהן מצא דם. האם יש חשש איסור ריבית אם יחזיר עשר ביצים? תשובת מורנו הרב שליט"א: הפוסקים דנו בדבר משום איסור ריבית,⁷ ונראה כי מאחר והמנהג כיום שהחנויות אינן מחזירות כסף על ביצה עם דם, לפיכך כשלווה כמה ביצים הוא לווח ביצים שכוללות את האפשרות שיהיה בהן דם, לכן, גם כאשר מחזיר את אותו מספר ביצים הוא מחזיר בדיוק מה שלווה ואין בזה חשש ריבית.⁸

שימוש האב בכסף שניתן לילד

אבי נותן לי כסף מדי פעם עבור ילדי הקטנים, האם מותר לי להשתמש בכסף ללא ידיעתם, דעתי להחזיר להם את הכסף בבוא העת? תשובת מורנו הרב שליט"א: הכסף שייך לכן, ויכול האב להשתמש בו.⁹

סוגיה, נראה שאין בזה איסור [נפרט שאינו יודע בוודאי שיש שמחזיר לו אין בה דם], ואם לוח תבנית ביצים ונמצא בביצה אחת מהם דם, כתב שנואה שאף בדיני ממונות חייב להחזיר לו תבנית ביצים [ואף על פי שיתכן שבתבנית זו יהיו כל הביצים כשורות, מפני שזה הוא שווי תבנית ביצים]. והנה בזמן הזה כמעט כל הביצים הם ביצים מזורות, שיעקיר הדיון אין הדם שבהם אוסרם (ראה בשו"ע יור"ד סי' ס"ו) ורק מצד המנהג נוהגים שלא לאכלם, ובמקום הפסד מוריס להקל, נראה ודאי שאין בזה איסור ריבית, שהרי מצד דין הביצה עם הדם כשרה. ולכן לפי המנהג כיום, נראה שאין חשש ריבית גם להחזיר עשר ביצים מלאות תמורת עשר ביצים שאחת מהן הייתה עם דם, לפי שבמחזיר הביצים כלול הסיכון שחלק מהן יהיו עם דם, ולכן כשמחזיר אותו מספר של ביצים, הוא מחזיר בדיוק מה שלווה. וכל שכן אם הביצים היו מותרות והלווה החזיר על עצמו וזרק את הביצים, בוודאי מותר להחזיר שכן הוא קיבל דבר טוב ו"היהו דאפסיד אנפשיה".

9 כתב הרמ"א (ח"מ סי' ע"ב) ואם נתן מתנה לקטן הסמוך על שולחן אביו הרי היא של אביו, אבל לא בבנו הגדול. וטעם החילוק משום שבמתנה לגדול מסתמא נתון לו שידוע לשמור בעצמו, אבל בקטן נתון ע"ד אביו כיום משום (פ"ט שם סק"ח). ובאופן השאלה שנואה שנתון רק לבן, שהסב נתון לאב עבור ילדיו, הרי זה כמו שנתון ע"מ שאין לאביו רשות בו, ובכנסת הגדולה (הנה"ט סק"ג וראה מחנה אפרים הל' זכיה ומתנה ס"ב, שנתלה לו במח' הרמב"ם ו"ת אם יש לקטן יד עייני) כתב שהמתנה של הבן אף ניתנה על דעת אביו שישמור לו, וממילא נראה שיכול להשתמש ויהיה חייב את הכסף לבן. עוד יש לדון זאת כמעות מותרין בפקדון אצל שולחן (פ"י רצב ס"ו) שלא התכוון הנותן שהכסף יהיה בכספת, ואם הוציא המעות, יהיה חייב באונסין.

מקום המכה אך מכל מקום לענין מעשה אין להקל למרוח משחה על גבי המכה וכמו שכתב החו"א (סי' נ"ב ס"ק טו) שישליך את המשחה על גבי הפצע ולא ימרחנה. 6 ילד עד גיל תשע או עשר, לפי מצב התפתחותו, התירו לעשות בשבילו אם נוגע לבריאותו כל מה שהתירו לעשות עבור חולה שאין בו סכנה (שמירת שבת כהלכתה פ"ז ס"כ). 7 בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן קל"ג) כתב שיש בזה משום איסור ריבית מדרבנן, ואין להחזיר אלא את כמות הביצים שהיו ללא דם, וכ"כ בספר חשוקי חמד (בבא מציעא מב:) בשם הגר"ש אלישיב שהלווה כלל אינו חייב להשיב לו ביצה אחרת, כיוון שאף המלווה לא היה יכול לאכול את הביצה עם הדם והיה משליכה לאשפה, נמצא שהלווה אינו מפסיד וממילא יש בזה ריבית. הגר"ח שיינברג בתשובותיו המובאות בסוף ספר נשך כסף (אות יב) כתב שבארץ ישראל המנהג הוא שהלווק מחברו או הלווה מחברו ביצים ומצא בהן דם, "נסתחפה שדהו" ואין הנותן מפסיד דבר. מוכרים ומלווים ביצים וידוע מראש שיכול להיות הפסד בהן, וכיוון שכן מוכרן במחיר שכולל את הסיכוי להפסיד. על כן צריך להחזיר לו את כמות הביצים שלווה ואין זה משום ריבית. לעומת זאת, בחו"ל שהמנהג הוא שניתן לבטל את המקח אם מצא דם בביצה, אסור להחזיר את הכמות שקיבל, ואם מסתפק מה מנהג המקום, רשאי להחזיר מספק ואין בזה חשש ריבית, כמו שכתב בשו"ת אבני נזר (ח"מ סימן נב).

8 וכן כתב בבית יוסף יעקב דינים (פ"ה ע"ה) ג (שאף מפסיד ממונות יתכן שאינו חייב להחזיר ביצה כשרה שהרי הביצה שלווה אינה שוה כלום, מכל מקום אם הלווה אינו רוצה לספר למלווה שהיה בה דם ומחזיר לו ביצה

4 כ"כ בשו"ע (יור"ד סי' צ"ה סעיף א): ביצה שנתבשלה בימים בקדירה חולבת, מותר לתת אותה בתוך התרנגולת אפילו לכתחלה, אבל אם נתבשלה בקדירה עם בשר, ואפילו בקליפה, אסור לאכלה בכוחה. בטעם הדבר כתב הט"ז (א"ת) בשם הרשב"א שזה משום שקליפת הביצה מנוקבת, וכתב הט"ז: אי לאו פה קדוש דרשב"א נ"ל שאין נקב בביצה בתולדה, אלא שבוילת ופולט דרך הקליפה מדבר שהוא ממש בו. לפי הטעם שהביצה מנוקבת ממילא צריך להמתין שש שעות, אך אם הטעם רק משום בליעה, הרי מבואר בשו"ע (סי' פ"ט) שבתבשיל שיש רק טעם א"צ להמתין שש שעות. וראה בפתחי תשובה (סימן פ"ט ס"ק ז) מחלוקת הפוסקים אם צריכים ששים, ומדברי הבאר היטב (פ"ט ס"ק א) שמעט שלדעת הש"ך (פ"ט ס"ו) א"צ להמתין אפילו אין אין ששים ומדברי ספר ביה לחם יהודה (פ"ט ס"ו) שכתב על דברי הש"ך שיהו דוקא כשיש רק לחלוותי אבל אם נותן הממשות טעם בתבשיל שיש בו כמו שומן, ולפי זה בתבשיל שיש בו שומן ואין בתבשיל ששים נגדו אין להקל. ובתבשיל דעת הרבה פוסקים להקל. אבל בביצה יש לחוש לדעת האומרים שיש בה נקבים, וממילא צריך להמתין שש שעות, אם אכל ביצה שהתבשלה ממש בתוך קדירה עם הבשר. וכ"כ בפרי מגדים (ש"ד סי' צ"ה סעיף א) דאין חילוק בין קלופה לאין קלופה ועם בשר אסור דמנוקבת היא ולדידן דמחמירין במיבשול ה"ה ביצה בקליפה ועיין גם חוות דעת (פ"ט ס"ק א) ראה בספר אורחות שבת (פ"ט סי' ה"ג) המקור לאיסור ממנה במשחה על פצע. ואף שאיסור ממנה הוא משום מלאכת ממחך שהוא להחליק חפצים או משטחים, ובמשחה על גבי מכה אמנם אינו מתכוון כלל להחליק את המשחה אלא רק להביאה לכל

ולא ללחם ושאר דברים אחרים אף שהם חשובים יותר.

אבל בשער הצינון (שם ס"ק יא) הוסיף שלמסקנת הריב"ש שבמה שהניח את הלחם כדי לטלטל אחר כך את הנר הוא כאילו התנה לטלטלו, יתכן שאפילו אם השמן חשוב יותר מותר לטלטלו אחר שכבה. אך ציין שמדברי הגר"א (שם) שרמז לגמרא (שבת מז.) לא משמע שזה משום תנאי, אלא משום בסיס להיתר ולאיסור, ועל כן צריך שהלחם יהיה חשוב יותר.

השולחן כבסיס לשלהבת שעליו

כשם שהפמוטות נעשו בסיס לשלהבת, כך גם שולחן השבת שהפמוטות עליו נעשה בסיס לשלהבת, ולכן אסור לטלטל את השולחן גם אחרי שהנרות כבו, שמיגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולי יומא.

אלא שאת השולחן ניתן להיתר באופן שהיה עליו בבין השמשות דבר היתר החשוב יותר מהשלהבת, והטעם על פי מה שהתבאר במשנה ברורה (סימן רע"ט ס"ק ז) שכל מה שהנחת החלה על הנר לא מועילה לעשות את הנר בסיס לדבר המותר והאסור, כיון שהנר עיקרו מיועד לשלהבת והיא תמיד עיקרית כלפי הנר יותר מכל דבר המונח עליו, אבל שולחן השבת מיועד להנחה של עוד דברים, וכיון שהחלה ראויה לאכילה בשבת היא חשובה מן השלהבת, ושוב אין השולחן נעשה בסיס לדבר האסור ומותר לטלטלו, וכמו שכתב במגן אברהם (סימן רע"ז ס"ק ח).

השולחן כבסיס לפמוטות

והנה יש עוד טעם לאיסור, והוא משום שהפמוטות הן כלי שמלאכתו לאיסור, ונפקא מינה שאם באים להיתר את טלטול השולחן מצד דבר היתר חשוב שיש בו, אין די במה שיהיה חשוב יותר מהשלהבת וצריכים שיהיה חשוב גם יותר מהפמוטות שהם לפעמים יקרים מאוד, אלא שכשם שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, כך מותר גם לטלטל בסיס לדבר האסור לצורך גופו או מקומו, ועל כן אם צריך לגופו ומקומו יכול לטלטלו מצד הפמוטות.

ומצד מה שיש לדון שמה הפמוטות יקרות הם מוקצה מחמת חסרון כיס, דעת הגר"ש ז"א איערבאך שהם כחכשי יקר שהשימוש בו לטלטלו בשבת ולכן לא נעשה מוקצה הגם שיש בו חסרון כיס, וראה במה שדן בדבריו בשמירת שבת כהלכתה (סימן כ הערות רמב).

המגש של הפמוטות כבסיס לשלהבת

בגמרא (שבת מז.) נאמר 'נחנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור', ומטעם זה הפמוטות נעשו בסיס לשלהבת שעל גביה, שהם כלי להחזיק את השלהבת שעל גביה, ויש לדון האם גם המגש שמניחים עליהם את הפמוטות בכלל הלכה זו, ונפקא מינה למה שנתבאר לעיל הכרעת השולחן ערוך שאפי' אם מניח חלה על הפמוט אינו נעשה בכך בסיס לדבר המותר והאסור, כי הפמוט עיקרו עבור השלהבת שעליו, ולכן נשאר כבסיס לדבר האסור, ומעתה יש לדון אם המניח חלה על גבי מגש הפמוטות עושה את המגש לבסיס לדבר המותר והאסור, ואז מחמת שהחלה היא אגב מאכל לשבת תחשב היא כעיקר ויהיה מותר לטלטל את המגש עם הפמוטות שעליו, ואפי' שמטלטל בכך את הפמוטות מן הצד, לצורך גופו או מקומו מותר כשאי אפשר לנוער את הפמוטות מן המגש שמה יפסדו.

ובנידון זה הסתפק הפרי מגדים (אשל אברהם סימן רע"ט ס"ק יד אות ג') ויש לי לדון, באותן המניחים טס כסף וכדומה כעין ספסל קטן ועליהם מעמידים הנירות, ולמחר שסילקו עכ"ם הנירות הטס באיסור דהוה בסיס בין השמשות, ואם מניח על הטס דבר חשוב כמאכל וכדומה או כלים חשובים שרי. ולא דמי לשר"ע (סעיף ג) ומגן אברהם (ס"ק ה) דהמנורה עיקרה לשלהבת, מה שאין כן טס זה לפעמים מניח עליו דברים אחרים.

הגאון רבי משה פינשטיין השיב לשאלה זו (ספר טלטולי שבת' בסופו בתשובות הגר"מ ס"ק ל, ונדפס באגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כב אות יא), ש'הטס אסור בטלטול כיוון דמיוחד בשביל המנורה, ולא דמי לשולחן כיוון דשולחן הוא לכל תשמישים, היינו שמיוחד לכיכר ולמנורה, ומשא"כ טס מיוחד למנורה. ואפי' אם משמש בטס זה לצורך אחר הוא ליה בכל זאת מוקצה כיוון דהדרך שהוא מיוחד לנרות, אכן אם הוא טס גדול מאוד ושייך בו תשמישים אחרים לא הו"ל מוקצה'.

הגר"ש ז"א אוערבאך (ספר טלטולי שבת בסופו תשובות הגר"ש ס"ק טו) נשאל לפי הדרך להניח על הטס לפעמים את מיני חפצים כגון סידור או כוס של לחם האם נחשב כבסיס לדבר המותר והאסור, והשיב שמתברר כי מכיון שרוגלים להניח עליו כל מיני חפצים אינו דומה לפמוט שעיקרו רק לשלהבת. ובספר שבות יצחק (פרק טו סוף סעיף ה) הביא בשם הגר"ש אלישיב שבטס קטן שאין דרך להניח עליו רק את הפמוטות, לא מהני מה שניח עליו חלה לבטל דין בסיס לדבר האסור. ומדברי כל הפוסקים עולה כי מגש גדול מן הפמוטות שפעמים מניחים עליו דברים נוספים, מועיל להניח עליו דבר מאכל של שבת כדי לבטל ממנו דין מוקצה, אבל במגש שדרכו לשמש רק עבור הנרות לא מהני.

המפה כבסיס לשלהבת

בט"ז (סימן שט ס"ק א') הקשה על המנהג שהיו מכסים את שולחן השבת בשני מפות, ובין שניהם הניחו את החלות של שבת, כדי שיהיו החלות מכוסות בין שניהם כדוגמת המן שהיה מוטל בין שני שכבות הטל, והמנהג היה להניח גם את הנרות על המפה השניה, ואחר הקידוש היו מורידים את המפה העליונה מהמקום שאוכלים בו לכיון הנרות, והקשה שהרי לכאורה המפה העליונה היא בסיס לנרות ואסורה בטלטול, וכתב שלא שמענו ולא ראינו לשום אדם שיהיה נוהר בזה. [ובאגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן עג) כתב שאחרי שהנרות כבו והוגי סילק את הפמוטות נהגו לסלק את המפה העליונה לגמרי, עיי"ש].

וכתב הט"ז שאין לומר דכיון שהמפה מיועדת לשולחן ולא לנרות לא נעשית בסיס לנרות, שהרי דעת תרומת הדשן (ח"ב סימן קצג) אפי' במניח בדרך אקראי חפץ על גבי חפץ במגירה נעשה החפצים בסיס אלו לגבי אלו, ואין אומרים שמאחר ואין התחתון

משמש לעליון לא נעשה בסיס לו, וכל שכן המפה שבכוונה מניחים את הנרות עליה שהיא בסיס להם. וכתב שבהכרח שאנו מקלים כדעת בעל התרומה (סימן רנד ד"ה פרק נוטל) שאם הכוונה היא שאחרי שהנרות יכבו הגוי יטול את הפמוטות מהשולחן, לא נעשה השולחן בסיס לנרות, שרק כאשר נעשה בסיס לכל השבת הבסיס מוקצה בשבת, ושוב הקשה סתירה בהכרעת הדין שהרי אנו מחמירים שיש בסיס גם לחצי שבת, והניח את מנהג העולם בצריך עיון, עיי"ש.

בבית מאיר (על הט"ז שם) כתב שהמפה אינה בסיס לנרות לכולי עלמא, שהרי כתב רש"י (שבת מט. ד"ה נוטל הכיסוי) שאם הטמין בגיזי צמר מוקצים על גבי המכסה של הקדירה, כיון שהמכסה לא משמש את גיזי הצמר אלא את הקדירה שתחתיו לא נעשה המכסה בסיס לגיזי הצמר האסורים. וכיון שאין נראה שתרומת הדשן חולק על דברי רש"י, בהכרח שיש לחלק בין חפצים המונחים במגירה באקראי שבוה החמיר תרומת הדשן, אבל המפה מיועדת בהדיא לשולחן שתחתיה לכסותו, והנר שהניח עליה לא להניחו על המפה התכווין אלא להאיר בשולחן, ולכן אין במפה כל חשש בסיס משום הנרות אחרי היא מיועדת לשמש את השולחן לכסותו, ובוזה יישב את מנהג העולם שלא הקפידו שלא להסיר את המפה.

במשבצות זהב (שם) כתב שיש לחלק, כי רק חלק המפה שהנרות עליה נעשה בסיס לנרות, אבל שאר כל המפה מותר בטלטול, וגם לדבריו יהיה קשה כיצד מסלקין כל המפה העליונה אחרי שהגוי נוטל את הפמוטות והרי המפה שתחת הפמוטות בוודאי בסיס לשלהבת, וכן כתב לחלק בדרך החיים (בסיס לדבר האסור סעיף ה). ובדעת הט"ז כתב לבושי שרד (שם) שכל המפה אחת היא ונעשית כולה בסיס לנרות, ואי אפשר לחלק בין חלקי המפה לומר שעד כאן הוא בסיס ותו לא.

במגן אברהם (שם ס"ק י"ג) האריך להכריע שהעיקר שבסיס נחשב רק כאשר הבסיס משמש לדבר שעליו, אבל אם הניח דבר איסור בדרך אקראית על דבר היתר אינו נעשה בסיס לאיסור, וכתב בשולחן ערוך הרב (שם סעיף ט) שלכן מותר לטלטל המפה שעל השולחן אף על פי שהמנורה עומדת עליה, לפי שהמפה אינה משמשת את המנורה, ואינו מעמידה על המפה אלא מפני שאי אפשר לו לפנות מקום למנורה בגוף השולחן עצמו, או מפני שאינו חושש לפנות לה מקום ולפיכך לא נעשית המפה בסיס למנורה ולא נאסרה בטלטול, (ולדבריהם אין צריכים להגיע ליסוד הבית מאיר שהמפה משמשת את השולחן, ודי בה שהמפה אינה משמשת את המנורה). ומשמע מלשונו שכתב 'ואינו מעמיד על המפה אלא מפני שאי אפשר לו לפנות מקום למנורה בגוף השולחן עצמו' שאפי' המפה התחתונה אינה בסיס לנרות, וכן מוכח בדבריו בסימן רע"ז סעיף ו, וכדבריו כתב במשנה ברורה (ס"ק י"ח).

אמנם בערוך השולחן (שם סעיף יא) הביא לדברי שולחן ערוך הרב, והקשה 'אדרבא כיון שאינו יכול להעמידם רק על המפה ממילא דאין זה כאקראי, וכדבריו כן סבר גם באגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן עג) שכל ההיתר שאין המפה בסיס לפמוטות שאינה משמשת להם, נאמר רק על המפה העליונה שמניחים כדי שהחלות יעמדו בין שני המפות, אבל המפה התחתונה שמונחת לכסות כל השולחן, ובהכרח שמקום הפמוטות הם דווקא על גבי המפה, נחשבת כבסיס לפמוטות שעליה, וכתב כי הגם שבדברי המשנה ברורה (שם) בסוגרים משמע שגם במפה התחתונה ניתן להיתר משום שאינה משמשת את הפמוטות, אין זה כך שהמפה התחתונה נחשבת בסיס לפמוטות, וכתב שכדבריו מבואר בדרך החיים (סימן סד ס"ק ז, ודיני מוקצה ס"ק לה).

אמנם בשער הצינון (שם ס"ק כד) כתב שדעת דרך החיים כדעת הט"ז לחוש שהמפה אסורה כבסיס לנרות, ולא מצד שיש לחלק במפה התחתונה. ובדעת שולחן ערוך הרב נראה שסבר כי הגם שמוכרח שהנרות יעמדו על המפה, ומאחר ואין המפה משמשת למנורה אינה נעשית בסיס לנרות, ובשמירת שבת כהלכתה (פרק כ סעיף סב) פסק בפשיטות את דין המשנה ברורה גם לגבי המפה התחתונה, וכן עולה דעת הגר"ש ז"א אוערבאך (שם הערה רמד).

בנידון ידיו המפה החד פעמית הונחה רק בטעות מתחת למגש הנרות, ולכן היא לא נעשית בסיס לנרות, וכעין מה שמבואר בשו"ע (סימן שט סעיף ד) שאם שכח את המעות על גבי הכר, לא נעשה הכר בסיס למעות, והוא הדין שאם בטעות לא שם לב להיזהר שלא להניח את המעות על גבי הכר, שלא נעשה הכר בסיס למעות, והוא הדין שלא נעשית המפה בסיס למגש הפמוטות.

חשש כיבוי והבערה בהזזת השלהבת על ידי השולחן

אלא שיש לדון בענין טלטול שולחן שהנר עליו בעודו דולק, כי בשולחן ערוך (סימן רע"ז סעיף א) כתב שר הנר הקבוע בדלת שבפתיחתו או בסגירתו מונענו את השמן שבנר, אסור לפתוח או לסגור את הדלת כי הדבר ממעט או מרבה את השמן על השלהבת ויש בזה חשש מבעיר או כיבוי, ואפי' שאינו מכוון לכך, ההלכה היא שפסיק רישא דלא איכפת ליה אסור. אמנם כתב שם הרמ"א שכל זה בנר של שמן, אבל בנר של שעווה אין חשש כיבוי או הבערה, ומותר לפתוח או לסגור את הדלת שאינה נעשית בסיס לשלהבת כי היא קבועה בבית. וכתב המשנה ברורה (ס"ק ה) שהוא הדין בנר של חלב שאין חשש, ובאופן שיש חשש כיבוי או הבערה הן בנר העשוי משעווה והן בעשוי מחלב אסור.

בטלטול נר של שמן דולק בהירות רבה ובנחת נחלקו הפוסקים אם יש לחשוש לטלטולו שלא יהא בו משום מבעיר או מכבה, הט"ז (סימן רע"ז ס"ק ב) כתב שר הקבוע בדלת אסור לטלטלו ואפילו אם פותח ונועל בנחת דמ"מ מתנדנד השמן קצת, אבל במג"א (שם ס"ק א') פסק דאם פותח ונועל בנחת לא הוי בכלל מכבה או מבעיר, וכן פסקו שו"ע הרב (סעיף ג) והמשנה ברורה (ס"ק י).

ועל פי כל זה פסק במשנה ברורה (סי' רע"ז ס"ק י"ח): שאם צריך למקום שעומד השולחן להושיב שם איזה דבר, רשאי לטלטל השולחן, ואפילו בעוד שהנרות דולקות עליו כיון שהיה מונח עליו הלחם הצריך לשבת לא נעשה בסיס לאיסור, ומזה נובע המנהג שהנשים זנהרות ליתן ככר הצריך לשבת על השולחן קודם הדלקת הנרות, ומנהג נכון הוא כדי שיהא מותר לטלטל את השולחן כשיהיה צריך לו, ורק אם הנר הוא של שמן יזהר מאד לטלטל השולחן בנחת כדי שלא יבא לקרב השמן להפתילה או לרחק.

חשש כיבוי הנרות בזמן הזה

במשנה ברורה (סימן רע"ח ס"ח) כתב שגם בנר של חלב אין חשש לטלטלו, שאין זה פסיק רישא שיכבה או יבער הפתילה, אך יש שכתבו להסתפק בטלטול נר בזמנינו של חלב (ראה שו"ת יעני יוסף א"ח סימן קכב) שאינו דומה נר מחלב לנר של שעווה והוא דומה יותר לנר של שמן שיש בו חשש. ובנרות פרפין שבזמנינו מצוי שאחרי זמן קצר של בעירה הם נעשים ממש כמו שמן, וכל תזווה שלהם מקרבת ומרחיקה את מי הפרפין מהפתילה, ולפי זה לדעת הט"ו יהיה ראוי להחמיר שלא לטלטל כלל, ולדעת המגן אברהם והכרעת שו"ע הרב והמשנה ברורה יהיה מותר רק בנחת ובוהירות גדולה באופן שלא יהיה פסיק רישא שיכבה או יבעיר את השלהבת.

לקרוע את המפה כדי שלא לטלטל את הנר

נתבאר כי כיון שהפמוט מוקצה מחמת שעיקרו מיועד להחזיק את השלהבת, שוב לא מועיל להניח עליו דבר מאכל לשבת כדי להתירו בטלטול, וכמו כן נתבאר גם המגש של פמוטים השבת אם אין מניחים עליו לפעמים דברים נוספים, הרי הוא מיועד בעיקרו לפמוטות והשלהבת שעליו, ושוב לא מועיל להניח עליו דבר חשוב לשבת.

ולכן אם שכחו והניחו את המפה החד פעמית גם תחת המגש, אינו יכול ליטול את המגש גם לא אחרי שכבו הנרות, שהרי מיגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולי יומא. כמו כן גם במגש שמניחים עליו לפעמים דברים אחרים וכך עשה גם בשבת זו, בכל אופן אם רוצה להחמיר שלא לטלטל הנרות הדולקים שמא יקרב השמן וכדעת הט"ו, יש לדעת האם מותר לקרוע את המפה החד פעמית ליד מקום הנרות, כדי שיוכל להוריד את המפה עם הלכלוך משאר כל השולחן.

האם מלאכת קורע רק בעל מנת לתפור

בדיני מלאכת קורע מצאנו בפוסקים כמה הגדרות לפיהם אין כאן מלאכת קורע. בגמרא שבת (חא) נפסק שהפוחת בית הצוואר של הבגד חייב חטאת, וביאר רש"י (ד"ה חייב חטאת) משום שהוא מסיים בזה את עשיית הבגד, והוא מלאכת מכה בפטיש. והקשה הבית יוסף (סימן שי"ד ד"ה מתירין) ומדוע לא חייב חטאת מצד מלאכת קורע, ולכן כתב לייסד שבמלאכת קורע אין די במה שיש תיקון וצריכים שהתיקון יהיה בדרך של על מנת לתפור. אלא שממה שהקורע בחמתו חייב חטאת (שבת קה:) מוכח לכאורה שאפי' שהתיקון אינו על מנת לתפור הוא בכלל מלאכת קורע. ובנידון זה הרחיבו הפוסקים, וראה בביאור ההלכה (סימן שמ סעיף י"ד ד"ה ולא) שהעיקר להלכה שאין צריכים דווקא קורע על מנת לתפור.

קריעה שהיא עצמה גמר תיקון הבגד

בביאור ההלכה (שם סעיף י"ד סוף ד"ה ולא) כתב לפרש מה שכתב רש"י שבאיסור פתיחת בית הצוואר המלאכה משום מכה בפטיש ולא משום מלאכת קורע, כי מלאכת קורע היא כאשר מקלקל מעט כדי לתקן על ידי דבר אחר, או כגון במקלקל את הבגד, אבל יש בדבר תועלת לשיכון כעסו, אבל כאשר הקריעה בעצמה היא התיקון של הבגד כפתיחת בית הצוואר, אין זה מלאכת קורע אלא מלאכת מכה בפטיש. ולפי זה בקריעה של מפה חד פעמית שהקריעה עצמה היא התיקון של המפה שיקלו להשתמש בה לאסוף בקלות את כל הליכלוך שנותר מהסעודה אין מלאכת קורע, אמנם גם אין זה מלאכת מכה בפטיש, שהרי גמר מלאכת המפה החד פעמית כבר נעשה במפעל, ורק שעתה היה זקוק לתיקון נוסף, אלא שיש לדון מצד איסור דרבנן של תיקון מנא, וכמבואר לקמן.

איסור קורע דווקא בדבר העשוי מקיבוץ חלקים

בשולחן ערוך (סימן שמ סעיף י"ג) פסק שהשובר את החרס או הקורע את הנייר כי להכינו לשימוש כל שהוא, עובר באיסור דרבנן של מתקן מנא, וביאר שולחן ערוך הרב (סימן שמ סעיף י"ד) שמלאכת קורע לא שייכת בזה, כי היא נאמרה דווקא כשקורע ומפריד גופים רבים שנחברו כגון קורע בגד הארוג מחוטים הרבה, אבל הנייר שהוא גוף אחד אין בפסיקתו וחיבתו כשקורע, ולדבריו לא שייך מלאכת קורע במפה חד פעמית שהוא עשוי מיחידה אחת.

וכדעתו כן דן בתחילה הנשמת אדם (כלל כ"ט ס"ב), אך שוב דחה זאת ממה שכתב הירושלמי שיש איסור קריעה בעורות, והרי העור גם הוא יחידה אחת, גם בביאור הלכה (סימן שמ ד"ה אין) הביא לדברי שולחן ערוך הרב, ודחה לדבריו, גם הסכמת החו"א (סימן נא ס"ק י"ג ד"ה והנה) והאגרות משה (חלק א אורח חיים סימן קכב אות ח) שאין לחלק בדבר.

איסור קורע רק כשיש תיקון בשני החלקים

בביאור ההלכה (שם סעיף י"ג ד"ה אין) כתב לחדש שאיסור קורע קיים רק באופן שיש תיקון בשני החלקים כמו שהיה במשכן, שזה קורע על מנת לתקן את שני החלקים, אבל הקורע והתיקון נעשה רק בחלק אחד מהקריעים, אין בכלל מלאכת קורע. ולכן אתי שפיר מה שאין בקריעת הנייר רק משום מתקן מנא דרבנן, כי אין כאן לא מלאכת קורע שהרי משתמש רק שאחד מהקריעים, ולא מלאכת מכה בפטיש שהרי אין זה גמר מלאכת הנייר, רק שיש כאן איסור דרבנן שהוא מתקן כלי למלאכה. ולדבריו בקריעת המפה החד פעמית שלא נעשה כל תיקון במפה שתחת מגש הנרות לא שייכת מלאכת קורע.

איסור קורע בדבר שאינו עומד לתפירה

בשולחן ערוך (סימן שי"ד סעיף ז) נפסק שמותר לחתוך בסכין חבל שקשרו בו את המכסה לכלי, עוד פסק (שם סעיף ט) שמותר לחתוך את החוטים שקשרו בהם את העוף או הטלה הצלויים, והפרי מגדים (סימן שי"ד אשל אברהם ס"ק כ) תמה מפני מה לא יהיה כאן איסור קורע, וביאר שמלאכת קריעה היא חלק ממלאכת התפירה, אבל חתיכת דבר שכלל לא שייך בו תפירה, וכגון החותך חוט אין חתיכתו נחשב לקריעה כלל. ולפי זה יש לדון במפה חד פעמית דקה שלא ניתן שוב להדביק אותה חזרה בשום אופן, שמה אין בה שם של קריעה.

איסור קורע רק במקום חיבור

בספר שביתת השבת (מעשה חושב פרק ג, דין קורע שלא על מנת לתפור) כתב ענין שיטת שולחן ערוך הרב, כי מלאכת תופר וקורע שייכת בבגד או בעור ששייך בהם תפירה ומשכן גם בקריעה, אבל בנייר שאינו בתפירה אינו גם בקריעה, אמנם נייר שעשוי מהדבקות של ניירות זו לזו, שייך בקריעה בהפרדת החיבורים של הנייר, וכתב שאין לתמוה על הדבר, שהרי עץ תלוש שחברו בו שני לאחור עובר בבונה, והשובר עץ לשני חלקים בוודאי לא עבר על סותר, אלא א"כ מפרק את העץ בחזרה במקום החיבור של שני החלקים, וגם לדבריו הקורע מפה חד פעמית לא עובר באיסור קורע.

איסור מתקן כלי במפה חד פעמית

הרי נתבאר בפוסקים כמה טעמים מדוע כתב השולחן ערוך שבנייר אין איסור קורע, וטעמים אלו שייכים גם בקריעה של המפה החד פעמית, אלא שהגם שאין איסור קורע, הרי כתב השולחן ערוך שיש איסור של מתקן כלי, והגם שבמפה שתחת הנרות לא נעשה בה כל תיקון בקריעה, בשאר כל המפה נעשה תיקון, שהרי למפה חד פעמית יש שני תפקידים, אחד לשמור שהשולחן או המפה הרגילה שתחתיו לא תלכלך, והשניה שעם סיום האכילה ניתן להרים אותה ובוזה לסלק את כל הלכלוך בבת אחת לפח האשפה בלי לטרוח על נקיון השולחן, ומאחר וכעת בגלל המפה שתחת הנרות לא ניתן לעשות את השימוש השני במפה, ורק על ידי הקריעה מחזירים אותה גם לשימוש של סילוק כל הלכלוך, הרי שיש בזה תיקון של המפה החד פעמית למלאות את יעודה, והוא בכלל מתקן כלי ואסור מדרבנן.

משיכת המפה מתחת המגש על ידי אחיזת המגש בגופו

ומעתה הדרך היחידה שניתן לעשותה כדי לסלק את המפה החד פעמית היא, שלאחר שהנרות נכבות ששוב אין חשש לכיבוי או הבערת השלהבת, להחזיק את המגש במרפקי הידיים ולמשוך את מפת הניילון שתחתיו עד שתצא לגמרי מתחת המגש, ואין לחוש במה שיטלטל מעט במרפקיו את המגש והפמוטות המוצקים, לדעת המשנה ברורה (סימן שח ס"ק יג, ועוד).

והנה הגר"ש אויערבאך (מנחת שלמה חלק א סימן י"ד ע"ב, ג, ובהערה סוף ספר שמירת שבת כהלכתה) נראה שהתיר טלטול בגופו גם לכתחילה, אבל במשנה ברורה (שם, וסימן שח ס"ק פב, ושער הצינון סימן ש"ב ס"ק לה, ועוד) יש סתירות האם התיר גם לכתחילה או רק במקום הצורך. ובאגרות משה (חלק ה סימן כ"ב ס"ק ו) כתב להתיר במקום שהדבר נחוץ, והגר"ש אלישיב (שבט יצחק חלק א סימן י"ג עמוד קסט) כתב שאין להתיר כשאין צורך כל כך, והגר"ש וואזנר (בבט הלוי חלק ח סימן ג אות ג ד"ה ומה) כתב להתיר במקום צורך או הפסד. אמנם למחמירים כדעת החזון איש (שבת סימן מ"ז ס"ק יב) אין היתר לטלטל בגופו.

יש להיזהר שחלק זה של המפה הוא בסיס לפי חלק משיטת הפוסקים, ולכן יש לטלטלו מן הצד על ידי שאר כל המפה החד פעמית, אמנם בנידון דידן שהמפה החד פעמית הונחה רק בטעות מתחת למגש הנרות היא לא נעשתה בסיס לנרות.

- להלכה:**
- א. שלהבת היא מוקצה בשבת, והפמוט המשמש לה מוקצה גם הוא כבסיס לדבר האסור. אף אם ניח דבר היתר חשוב על גבי הפמוט, הפמוט יחשב בסיס לשלהבת האסורה מאחר שעיקרו עובר השלהבת שעליו. גם מגש הפמוטות שמיועד רק להניח עליו פמוטות לא יועיל להניח עליו דבר היתר, אבל מגש שמניחים עליו לפעמים גם דברים אחרים מועיל להניח עליו דבר היתר החשוב מהשלהבת.
 - ב. גם השולחן שהפמוטות עליו משמש כבסיס לשלהבת, ולכן אם לא הונח על השולחן דבר היתר קודם השבת, וכגון חלות השבת או שאר דברים החשובים לאדם מן השלהבת, נעשה השולחן בסיס לשלהבת ואסור לטלטלו גם אחרי שהשלהבת נכבית, ומדין מיגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולי יומא.
 - ג. בעוד שהשלהבת בוערת, מותר לטלטל את השולחן בוהירות רבה ובנחת, אם לא יהיה פסיק רישא שהדבר יגרום להגברת השלהבת או להחלשתה, אבל באופן שיש חשש אסור. בנרות שעווה או נרות של חלב שאין חשש מותר לכולי לעלא לטלטל. בנרות שאחרי ההדלקה נעשים נזולים דינם כנר של שמן ומותר לטלטל את השולחן רק בוהירות רבה ובנחת. ויש פוסקים שכתבו להחמיר, ובעל נפש יחוש בזה.

ד. במפה שתחת הפמוטות, נחלקו הפוסקים האם היא מוקצה או שלא, ועוד נחלקו האם כולה מוקצה או רק החלק שתחת הפמוטות, ולהלכה אפשר להקל בחלק שאינו תחת הנרות שלא לחוש בו לאיסור מוקצה. בכל אופן בנידון דידן שהמפה החד פעמית הונחה רק בטעות מתחת למגש הנרות, לא נעשית המפה החד פעמית בסיס לנרות.

ה. מפה חד פעמית עשויה מיחידה אחת, ולכן לדעת שולחן ערוך הרב ושביתת השבת לא שייך בה מלאכת 'קורע'. כמו כן מאחר שמתקן בקריעה את הצד שאינו תחת הנרות, לדעת הביאור הלכה אין בכך איסור 'קורע' משום שהוא שנאמר דווקא כאשר מתקנים בכך את שני הצדדים. ודעת רש"י כתב בביאור ההלכה שאם הקריעה עצמה עושה לכלי אין זה מלאכת קורע שמהותה הכנה לתיקון בתפירה.

ו. הגם שנתבאר כמה טעמים שאין מלאכת קורע בקריעת המפה החד פעמית שבנידון שלפנינו, עדיין יש לחוש לאיסור דרבנן של 'מתקן מנא', שהרי למפה חד פעמית יש שתי מטרות, האחת להגן על המפה היקרה שתחתיה, והשניה לאפשר אחרי הארוחה לאסוף את כל הלכלוך בקלות, וכיון שהמטרה השניה נמנעת כעת מהמפה, ורק על ידי הקריעה הוא מחזיר לה מטרה זו, הרי שהקריעה מתקנת את המפה למטרתה, ואסור.

ז. לכן העצה היא להחזיק במרפקי הידיים את המגש ולמשוך את המפה שתחתיו, שלדעת רוב הפוסקים שבמקרה הצורך מותר לטלטל בגופו. ולאחר שמוציאים את המפה יש לחוש לשיטות הסוברים שהמפה שתחת מגש הנרות נעשית מוקצה לכל השבת, ולכן יטלטלנו מן הצד על ידי שאר כל המפה, אמנם כאשר המפה הונחה רק בטעות גם מתחת מגש הנרות לא נעשתה בסיס כאמור.

שיעור הגבחה היד בנשיאת כפים

ומבואר מדבריו, שיצא לו כן, גם עפ"י הפסוק דכתיב 'יד', וגם שבכך מבאר לשון המשנה 'כנגד הכתפים', דהיינו ישר ממש ומוגבה לגמרי.

...

ולסיכום, הסברות לחייב להגביה את כל היד בנשיאת כפים:

- א. כן מבואר עפ"י פשוטות הגמ' בערכין.
- ב. כן מבואר עפ"י הרבה פוסקים המחייבים בגידם להניח תפילין על הזרוע.
- ג. גם הפוסטים מוכרחים לומר שגידם שאני שחסר לו חלק מן היד, אבל מי שיש לו יד שלם אזי כל חלקיו נקראים יד.
- ד. כן כותב להד"י בבאר שבע.

...

דעת האבני נזר:

אמנם האבני נזר (שו"ת או"ח סימן לא אות יד) מחדש וכותב להד"י בפסיקות, שלענין נשיאת כפים רק חלק הכף בלבד נחשב ליד, ומנמק שם טעם הדבר, וז"ל: אם הקנה והזרוע חשובים יד לברכת כהנים כמו בתפילין, אין בזה שום ספק כיון שהגמרא אמר 'כפים' אין לנו אלא כפים. והחילוק שבין זה לתפילין, דלאורא מה ענין יד לברכה שמברך בפיו, אך היד היא לקבל וליתן, על כן בברכה, היד מקבל הברכה מלמעלה ונותנה לישראל, ועל כרחין אין זה אלא כף היד שהיא המקבל והנותן. עכ"ל. ועיי"ש עוד.

והנה בעצם ה"ל אפשר לדחות ולומר דגם האבני נזר כותב כן רק לחומרא, דהיינו שכהן שחסר לו אפי' רק חלק הכף, כבר אינו יכול לישא את כפיו, וזהו באמת נידונו שם, וכ"ה הכרעתו שם בקטע הקודם עיי"ש, אבל לענין איזה חלק מהיד צריך להגביה במי שיש לו יד שלם, יתכן שאכן יש להגביה כולו, כי גם חלק הזרוע נחשב 'יד' וכמו שכתבנו. אכן משמעות דבריו שם אינו כן, ויל"ע. ועכ"פ דבריו הם דברי חידוש.

עוד שמעתי שיש מסורת מהרבי רבי העניך הכהן מאלכסנדר זצ"ל, שאין צריך להגביה רק חלק כף היד בנשיאת כפים. ואם קבלה היא נקבל.

אכן לענין ההכרעה לדינא. נראה שיש להחמיר להגביה כל היד כדעת הבאר שבע וכפשוטות הגמ' ופוסקים, ובפרט דהוי פלוגתא בדאורייתא, [כי נשיאת כפים גם בזמן הזה לרוב הפוסקים היא מן התורה (ראה שו"ת דברי יציב או"ח סי' עא אות ב, תשובות והנהגות ח"ג סי' מה, ועוד)], לכן יש להחמיר, מאחר שזה מעכב, וגם ברכתו חשש לבטלה.

מלבד למי שיש לו מסורת אחרת, איני מדבר, ובפרט שיכול לסמוך על האבני נזר. וה' יברך את עמו בשלום.

...

העולה לדינא:

נחלקו האחרונים אם צריך להגביה כל היד בנשיאת כפים, וכפשוטות לשון המשנה ושו"ע 'מגביהים ידיהם כנגד כתפותיהם', וכן משום דכתיב 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם' ובתורה 'יד' הכוונה לכל היד עד הכתפיים. אולם דעת האבני נזר שאין צריך להגביה אלא חלק כף היד בלבד, כן חלק זה מקבל ונותן הברכה.

לדינא יש להחמיר כי כן הוא פשוטות רוב הפוסקים, ובפרט בדבר תורה [ברכת כהנים גם בזה"י] ובחשש ברכה לבטלה [כי נשיאת כפים מעכב], אמנם מי שנוהג כאבני נזר יש לו על מי לסמוך.

דאין הזרוע נחשב 'יד'.
ג. גם אחרי הריבוי, הלוא מביא במגן אברהם (סק"ג) ברייתא מספרי (פר' ואתחנן) שהגידם שיש לו רק הזרוע אינו מניח תפילין ביד שמאל על זרועו אלא מניח ביד ימין, ומבאר המג"א כי בעצם לא נחשב הזרוע ליד להניח עליה התפילין, אלא שנחשב שיש לא יד רק לענין זה שמניח בימין ואינו פטור לגמרי כמו מי שאין יד שמאל כלל. ע"כ.

[אך באחרונים מבואר דלא כמג"א אלא יש להניח על הזרוע ביד שמאל (עיי' שפת אמת (מנחות ס), ביה"ל ד"ה יניח, שבה"ל ח"ו סי' ז) ולא נקט' כברייתא דספרי].
וא"כ שיוצא מכאן שלכו"ע אין הזרוע נחשב ל'יד', יש להיפלא מאוד איך יפרנסו כל הפוסקים האלו את הגמ' בערכין הנ"ל, שמבואר שם להד"י שמן התורה נחשב 'יד' כל פרקי היד כולל הזרוע והקיבורת עד הכתף, ובפרט לגבי תפילין.

ואמנם יש לציין שאכן רבים מאחרונים חולקים על הרמ"א ומחייבים גידם בתפילין אפי' בברכה, הלוא המה, הב"ח (ס"ב) ונחלת צבי (סק"א) ואליהו רבה (סק"ב) והגר"א ודרך החיים, וכמו שמובא בביאור הלכה שם (ד"ה בלי ברכה), והגר"א אכן מוכיח כן מהגמ' ערכין הנ"ל, וז"ל: דמהיכא תיתי לפטור גידם מתפילין, דהא כולה יד וקיבורת נקרא יד, וכמ"ש ברפ"ה דערכין י"ט ב'. וכן דעת החוות יאיר (שו"ת סימן קסז) לחייב, ומצדד שם יותר מזה, דאפשר דכל שנשאר לו אפילו בחלק העליון קרוב לכתף מקום להניח תפילין, מניח שם דמקרי יד ידיה בלשון תורה, דבלשון תורה כל פרקי היד עד הכתף מקרי יד כמ"ש 'והיה לאות על ידך'.

עכ"פ נחזור לדעת הפוסקים הנ"ל הפוסטים, יש להבין איך יתרוצו דבריהם עפ"י הגמ' בערכין, ועל כרחין צ"ל ולשיב, דיש לחלק בין גידם שאין לא אלא חלק הזרוע בלבד דאז לא נחשב שיש לו יד, אבל כשיש לאדם יד שלם אזי אכן גם חלק הזרוע נחשב יד. וסברא זו מוכרח בפשוטות, דהלוא לכו"ע מניח כל אדם תפילין על הקיבורת שבזרוע.

וא"כ יוצא מדברינו, שלהיפך, מסוגיא דגידם יש כמה הוכחות לומר שהזרוע כן נחשב יד:

א. להרבה פוסקים נחשב הזרוע ליד גם לגבי גידם (כנ"ל מביה"ל).

ב. להלכה נקט' שגידם יניח התפילין על הזרוע ביד שמאל (ודלא כמג"א).

ג. אפי' לפי הפוסטים בגידם, וגם מה שהמחייבים בע"י ריבוי מפסוק לחייב גידם, מוכרחים לומר דהיינו רק לגבי גידם שאין לו כל היד, אבל למי שיש לו יד שלם בודאי כל חלקיו נחשב ליד.

...

חיוב הגבחה כל היד:

אחר שהתברר לנו כ"ז, לפי"ז בענייננו יש לחייב הכהן להגביה בנשיאת כפים כל היד ממש, כולל חלק בזרוע עד הכתף.

ועכ"פ חלק הקנה כולו [החלק שבין הכף [הזרוע] לכו"ע נחשב יד גם לגבי גידם (וכמ"ש במש"ב שם סק"ה)].

ואכן כן כותב בפשוטות בספר באר שבע [תלמיד הלבוש] (סוטה לו: ד"ה נושאין) וז"ל: נושאין את ידיהם כנגד כתפיהם, דבהכי הוי נשיאת ידים, דכל הזרוע וקרא יד דכתיב 'וקשרתם לאות על ידך' דהיינו זרוע (עיי' מנחות לו:), ולמטה מן הכתפיים לא מקרי נשיאת ידים דהיינו מקום היד ממש, הלכך צריך להגביהה כנגד כתפיהם, עכ"ל.

לייבל הכהן שואל האם בעת ברכו ברכת כהנים הוא מחויב להגביה את כל ידו ממש, גם את חלק הזרוע [מן הכתפיים עד המרפק], או שדי להגביה את כף ידו לבד, או גם חלק הקנה של היד [מן הכף עד המרפק]. בירור הדבר נצרך לו במיוחד משום שיש לו חלישות ביד, או במקום שיש הרבה כהנים ואין מקום לפשוט ידיו עד הסוף:

תשובה: אמרו במשנה (סוטה לח:): 'במדינה כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן'. ונפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן קכח ס"א): 'מגביהים ידיהם כנגד כתפותיהם'.

ומבאר משנה ברורה (ס"ק מב) עפ"י הגמ' שם: דגמרינן ברכה זו ממה דכתיב 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם', הרי דצריך נשיאת ידים.

והנה זה ודאי שעצם הגבחה היד [נשיאת כפים] היא לעיכובא, ובלי זה אינו יכול לברך ברכת כהנים, וגם ברכתו 'אשר קדשנו' וגו' היא לבטלה (שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא או"ח סימן ה, שו"ת אבני נזר או"ח סי' לא אות ב-ד).

רק זה יש לנו לחקור, איזה חלק ביד כלול בחיוב נשיאת הכפים. והנה כתיב 'וישא אהרן את ידיו', אך השאלה היא מה נקרא 'יד' בתורה.

...

גמ' בערכין:

והנה גמ' ערכין (יט): יש סוגיא ערוכה בנושא זה עד היכן נקרא 'יד', ומסקנת הגמ' היא דתלוי: דאורייתא [כלומר היכן שכתוב בתורה 'יד'] - קיבורית כולה [כלומר כל היד, כולל הזרוע, מקום הנחת התפילין], בנדרים - הלך אחר לשון בני אדם [ועד האציל (מרפק) נקרא יד], וקידוש ידים ורגלים במקדש - היילכתא גמירי לה [עד הפרק - כף היד]. ע"כ.

העולה מזה, דכל מקום שכתוב בתורה 'יד' הכוונה לכל היד ממש עד הכתף, [והא דאיצרך בגמ' מנחות (לו): למילף מג' פסוקים שמקום הנחת תפילין היא בקיבורת עיי"ש, היינו למה דווקא בקיבורת ולא למטה הימנה, אבל זה שאפשר להניח גם שם, זה פשוט מאה דכתיב 'וקשרתם וגו' על ידך' וכל הקיבורת נקרא 'יד' כנ"ל].

...

ראיה מגידם:

הנה בגמ' (מנחות לו) אמרו: תניא אידך, אין לו זרוע פטור מן התפילין. אחרים אומר 'ידכה' לרבות את הגידם. ע"כ.

וכתב בדרכי משה (או"ח סי' כז סק"ב): כתב באור זרוע (הל' תפילין סי' תקעז) גידם פטור מתפילין אף על פי שנשאר לו זרוע להניח שם, אבל בתוספות פרק הקומץ דף ל"ז (ד"ה אין לו) משמע דהלכתא כמאן דאמר גידם חייב אם יש לו זרוע. ע"כ. ועפ"ז כתב ברמ"א (או"ח סי' כז ס"א): גידם שאין לו יד רק זרוע, יניח בלא ברכה. ומציין שם בהגהה: תוספות פרק הקומץ כתבו דגידם חייב, ובאור זרוע כתב דפטור. ע"כ.

והנה מכאן היה נראה לכאורה להוכיח שאין הזרוע נחשב 'יד', וכמו שאבאר כבעיקר ג' הוכחות: א. דעת האור זרוע דגידם פטור מתפילין [משום דס"ל דבזה נחלקו ת"ק ואחרים (וגורס בגמ' אין לו אלא זרוע, כמ"ש מג"א סק"ג) והלכה כת"ק], וכן ס"ל ליראים (סי' שצט) והמרדכי, וכן הרמ"א חושש כוותיהו לא לברך. וכן דעת הערוך השולחן (ס"ט) דפטור. ומכל הדיעות האלה הנך רואה דס"ל דאין הזרוע נחשב 'יד'.

ב. אפי' לפי דעת התוס' והאגודה דס"ל דגידם חייב, היינו דווקא לפי שיש ריבוי מיוחד בפסוק 'ידכה' לרבות את הגידם, אבל לולי זה משמע

תוקף הסכם שותפות ובגדרי הקניינים ביניהם

דיאטת צום לסירוגין {דיאטת 8/16} בשבת

אחת מהדיאטות הפופולריות היא דיאטת - צום לסירוגין, שהרעיון הוא להרשות לאכול כאוות נפשו במשך שמונה שעות, ובשאר שעות היום אסור לאכול ולשתות חוץ ממים. דיאטת זו צריכה לשמור בהקפדה משך כל ימי השבוע כולל שבת, ונשאלת השאלה האם כזה דבר מותר בשבת, או אסור מכיון שאסור לצום בשבת אפילו שעה אחת:

ראשית נקדים כמה מילים על מנת להבין תוכן הדיון: ידוע שמומלץ ע"י רופאים לא לאכול בשעות הלילה ולתת לגוף לעכל על כל מה שעבר בתוכו במשך היום. "צום לילה" הוא דוגמה לצום קצר. במהלך הלילה, הגוף מסיים לפרק את המזון שאכלנו ועובר לפירוק מאגרי הסוכר. לקראת הבוקר בערך כשנתעורר, הגוף ימצא את מאגרי הסוכר שלו, ויתחיל לשרוף שומן. ארוחת הבוקר מסיימת את צום הלילה ולכן נקראת Breakfast. -[שבתית צום].

הרעיון מאחורי דיאטת 16/8 הוא למעשה להאריך את צום הלילה ולקצר את חילון האכילה במהלך היום. הארכה של צום הלילה מעניקה לגוף יותר זמן לפרק רקמת שומן. במילים פשוטות, על מנת להאריך את צום הלילה הטבעי שלנו ל-16 שעות, נדלג או על ארוחת הבוקר או על ארוחת הערב.

בשולחן ערוך (סימן רפ"ה סעיף א) כתב המחבר שאסור להתענות בשבת עד ו' שעות ובמג"א הביא בשם הפוסקים דלשם תענית אפילו שעה אחת אסור, וכן פסק הביה"ל (ס"א ד"ה עד ו' שעות).

ויל"ע מה נחשב לתענית האם כששוחה מים לבד כבר יצא מכלל תענית, ולפי זה בצום הסירוגין שמתור לו לשתות כל היום מים אין איסור בכלל, או שצריכים שבשאר שעות היום יהיה לו אפשרות לאכול משהו שמזין.

ומצינו לגבי האיסור להתענות בשבת עד ו' שעות דנחלקו הפוסקים אם כששוחה מים יצא מכלל תענית, עיין במ"ב (שם סק"א) שכ' שאם טועם מידי מועיל, ובמטה אפרים (סימן תקצ"ז) כתב, שגם אם שתה רק מים יצא מכלל תענית, ואפשר גם לשתות קודם התפילה, ובפמ"ג (סי' קנ"א א"א סק"ג) מסתפק בענין זה אם מספיק מים, או שצריך לאכול פת כביצה.

ובספר קצות השלחן (סימן צ"ב בדי השלחן סק"א) שמסתפק במי ששתה תה קודם התפילה, ואח"כ נתאחר בסעודתו עד חצות, אם זה בכלל האיסור, דלכאורה כיון שאמרו אסור להתענות עד חצות, ותענית לא הוי אחרי ששתה כבר באותו יום, ומביא שהפרישה כ' טעמא דמלתא שאסור להתענות עד ו' שעות דהוי כזורק אבן לחמת כמ"ש לעיל (סי' קנ"ו), וכ"כ הלבוש והט"ו. ובבי"ח כ' ואע"ג דאפילו בחול נמי ימחר לאכול קודם ו' שעות דמכאן ואילך כזורק אבן לחמת, מיהו בחול ליכא איסורא אבל בשבת אסור להתענות עד אחר ו' שעות עכ"ל. והנה בחול מ"ש (בס"י קנ"ו) שלא יאחר סעודתו יותר מו' שעות אם לא טעים מידי בצפרא מסתפק הפמ"ג שם אם שתה בכלל או דוקא פת וכביצה.

ומסיים הקצה"ש על הספק של הפמ"ג "אמנם אם תמצא לומר שהוא מטעם דהוי כזורק אבן לחמת לא מהני מים, אבל אם הוא מטעם איסור תענית בשבת מהני מים קודם התפילה".

ולפי דברי הקצה"ש לא נחלקו אלא לגבי שעות הבוקר אי הוה כזורק אבן לחמת אבל לגבי איסור תענית בשבת אבן איסור, ולפי זה גם אם רק יכול לשתות מים, סגי בזה שלא יחשב לתענית בשבת.

עוד היתר בענין אחד שצ"ח לצורך פואה מובא בשו"ת רבבות אפרי"ם (ח"ו סימן קט"ט), על השאלה האם בשבת יכול להיות בדיאטה, או אולי מפני כבוד השבת אסור. וכ' שמכיון שג' סעודות שבת ניתנו לעונג ולא לצער, וקו"ח לא להיקל לבריאות, ולכן אם זו דיאטה שהרופא אמר שזקוק לו כי זה עוזר לו לבריאות שלא יחלה, אז צריך שינהגו בה גם בשבת, וכמו שמובא בס"י רפ"ח שאדם שמזיק לו האכילה דאו עונג הוא לו שלא לאכול, שמוותר להתענות.

העולה לדינא:

מותר לעשות בשבת דיאטת צום לסירוגין כיון שמותר כל הזמן לשתות מים, ויותר טוב כשיחליל שמונה שעותיו של אכילה לפני חצות.

שני מתווכים ערכו הסכם לפיו כל עסקת תיווך שתיסגר על ידי אחד מהם, יתחלקו הרווחים שווה בשווה בין הצדדים. במאמר זה נברר האם הסכם כזה תקף, והאם אחד מהצדדים יכול לחזור בו לאחר ביצוע ההסכם.

תשובה: הראשונים נחלקו בין אומנים שהתנו להיות שותפים בכל רווחיהם, כגון חייטים או רופאים שהתנו ביניהם שכל מה שיקבל כל אחד מהם בשכרו יזכה בו גם חבירו, האם חלה שותפות כזאת, והאם יכול אחד מהם לחזור בו. וכמו כן נחלקו כיצד משתתפים האומנים, וכדלהלן:

א. שיטת הרמב"ם (שלושים ושותפים פ"ד ה"ב) שהאומנים שנשתתפו בשכרם אפילו בקנין אין זה כלום, לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וכדבריו פסק השו"ע (סי' קע"ו ס"ג). וכתבו הש"ך (סק"ה) והנתי"מ (סק"ה) שלפי טעמו של הרמב"ם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, א"כ יכולים הם לחזור בהם גם לאחר שכבר הרוויחו, כדין מקנה דבר שלא בא לעולם שהלכה כרב נחמן שאפילו משבאו לעולם יכול לחזור בו (ב"מ ס"ו), וכפי שנפסק להלן סימן ר"ט (ד"ה).

אבל בבית יהודה (שו"ת חו"מ סי' ז) ובגינת ורדים (שו"ת חו"מ כ"ג ג' א) כתבו שמודה הרמב"ם שאין יכולים לחזור בהם על מה שכבר הרויחו.

ב. דעת הראב"ד (שם) שחולק על הרמב"ם וכתב בשם רבותיו שאם עשו האומנים קנין הרי זה קיים, כי יכולים להקנות עצמם זה לזה כקנין העבדים, וכאומר יקדשו ידי לעושיהם. ורוב האחרונים פירשו שכוונתו לדין עבד עברי, שכשם שיכול למכור עצמו לעבד, כך יכול להקנות עצמו לענין זה שמעשה ידיו יהיו גם לשותפו, וקנין זה מועיל למה שכבר הרוויחו, וכן לענין שלא יוכלו לחזור בהם. אמנם דעת החזו"ן איש (ב"ב סי' ד סק"ב) שלא מועיל לזה קנין סודר אלא דוקא כסף ושטר שהם קנינים המועילים בעבד עברי, ודעת הגר"א (סי' קע"ו סק"ו) שהכוונה לקנין מדין עבד כנעני [שנקנה גם בקנין סודר]. ובחקרי לב (חו"מ ח"ב סי' קכ"ד א' א' ליישב) ובאבן האזל (מכירה פ"ה ה"ד) ביארו שיטת הראב"ד שכוונתו שמקנה את גופו שיהיה לחבירו זכות בו לענין זה שמעשה ידיו שלו, וכמו קנין 'דקל לפירותיו', והיינו שהאומנים הבאים להשתתף בשכרם, יכולים להקנות זה לזה את גופם לענין מעשה ידיהם. שיהיה לכל אחד מהם זכות לחצי ממועש ידי חבירו.

וכתב הנתי"מ (סק"ה) שלא נתבאר לנו מה דעת הראב"ד כשהתנו כן בלא לעשות קנין. אמנם דעת המהרי"ק (שו"ת שו"ש קפ"א ענף א) שסובר כשיטת הרשב"א לקמן.

ג. דעת רבינו משולם ב"ר קלונימוס והעיטור (אות ש שיתוף מב.) שהביא את דבריו, וכן דעת המרדכי (ב"ק פ"ג אות קע"ו) בשם מהר"ם מרוטנבורג, ששותפות האומנים יכולה להתקיים אפילו בדיבור בלבד ואינם יכולים לחזור בהם, שמחמת ההנאה שיש להם גומרים בדעתם ונעשים שותפים [אמנם לדעת הנתיבות המשפט (סק"ג) כל זמן שלא התחילו במלאכה יכולים לחזור בהם, 'דלא עדיפי מפועל שיכול לחזור בו קודם התחלת המלאכה'].

ד. שיטת הרשב"א (ב"ב ט. ד"ה הא) שכל זמן שלא חוזרים בהם שותפותם קיימת ואפילו לא עשו קנין, וכל מה שהרוויחו הרי הוא של שניהם, שאומנים אלו הרי הם כפועלים זה של זה, שכל אחד מהם עושה גם עבור חבירו, ובעל הבית זוכה במה שעושה הפועל כמבואר בגמרא (ב"מ י. יב:) שפועל שנשכר ללקט מציאות מציאתו של בעל הבית. אלא שיכולים לחזור בהם מכאן ולהבא, כדין פועל שחוזר בו בחצי היום.

וכתב בנתיבות המשפט (סק"ד) שגם לדבריהם אם בא לחזור באמצע הזמן לאחר שקיבל חצי מרוויחי חבירו אינו יכול, שאף שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא היה כאן קנין, אבל חייב הוא לחבירו חלק ממה שרויח מדין שכר שכיר, שכיון שחבירו עשה מלאכה והשתכר גם עבורו, יש עליו חיוב לקיים השותפות ולתת לו ממה שעתיד להרויח משום שזה נחשב לשכרו. וכפי שהדיו"ג באומרו לפועל עשה עמי מלאכה, ואני אתן לך פירות שיגדלו בדקל שלי, שאף שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל חייב הוא לתת לו את הפירות או את שוויון בשכרו, ואף אם התברך הדקל והוציא הרבה פירות, נחשב שכל זה הוא שכרו. אבל בבית יעקב כתב שמשלון הריב"ש (שו"ת סי' תע"ו) משמע שלא כהנתי"מ ויכול אחד מהשותפים לחזור בו באמצע הזמן, אף לאחר שזכה בחצי מרוויחי חבירו.

ונמצא לפי זה שאם נשתתפו בלא קנין לדעת הרמב"ם לא חלה השותפות, ויכולים לחזור בהם. ולדעת המרדכי אינם יכולים לחזור כלל, עד הזמן שהתנו עליו. ולשיטת הרשב"א אינם יכולים לחזור על מה שכבר הרוויחו, אבל יכולים לחזור על מה שירוויחו מכאן ולהבא.

ואם נשתתפו בקנין [לרוב הפוסקים בקנין סודר, ולחזו"א בכסף או שטר] להרמב"ם לא חלה השותפות, ויכולים לחזור בהם. ולראב"ד [ולנתי"מ גם להרשב"א הדין כן] מהני הקנין ואינם יכולים לחזור כלל, עד הזמן שהתנו עליו. ולהמרדכי אפילו קנין אינם חוזרים.

ולהלכה: בעשו קנין פסק הנתי"מ (סק"ה) כהראב"ד שאין יכולים לחזור בהם עד הזמן שהתנו עליו. וכתב שכן הדין דעת רוב הראשונים, ושיטת הרמב"ם יחידאי היא נגד כל הפוסקים, ומשמע מדבריו שאפילו לומר 'קים לי' כשיטת הרמב"ם והשו"ע אינו יכול. אמנם רוב האחרונים פסקו שיכול השותף לומר 'קים לי' כהרמב"ם והשו"ע. והגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' קה"א אות 1) כתב שעל מה שלא הרויח עדיין פשוט הוא שיכול לטעון 'קים לי' כהרמב"ם כיון שהשו"ע פסק כמותו, אך נסתפק שם האם על מה שכבר הרויח יכול לומר קים לי.

וכשלא עשו קנין פסק הנתי"מ כדעת הרשב"א שאין יכולים לחזור בהם על מה שכבר הרויחו, אבל יכולים לחזור בהם מכאן ולהבא. ולהרבה מהאחרונים יכול לטעון קים לי כהרמב"ם וכנ"ל.

העולה לדינא:

א. שני מתווכים שסיכמו [בלא קנין] לחלוק ביניהם את כל הרווחים שיהיו להם, יכולים לחזור בהם על מה שירוויחו מכאן ולהבא, אבל מה שכבר הרוויחו צריכים לחלוק ביניהם. אך באופן שכבר נטל שותף אחד מהרווחים אינו יכול לחזור בו אפילו על מה שירוויח מכאן ולהבא.

ב. כשעשו קנין על הסכם החלוקה אינם יכולים לחזור בהם כלל, עד הזמן שהתנו עליו. ומ"מ יכול לטעון ולומר 'קים לי' כהרמב"ם שכל חלה השותפות ואיני מחויב לחלוק עמך במה שארויח מכאן ולהבא. וי"א שאף במה שכבר הרויח יכול לטעון קים לי כהרמב"ם, ולא לתת לשני את חלקו [ואם כבר נטל השותף שהרויח מהרוויח שהרויח השני, אינו יכול לחזור בו מהסכם השותפות ולטעון קים לי כנ"ל].

